

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Κοινωνιολογίας

« Η Ανθρωποκτονία εκ' προθέσεως και ο ρόλος των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου».

Συγγραφή: Κουρούτζας Χρήστος

Επιβλέπων καθηγητής: Κ. Γεωργούλας Στράτος

Μυτιλήνη 2008

Με εκτίμηση και σεβασμό ευχαριστώ τους.....

Παρουσιάζοντας την συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία και φτάνοντας στην ολοκλήρωση των προπτυχιακών μου σπουδών θα ήθελα να ευχαριστήσω τους κ.κ.Σ.Γεωργούλα,Κ.Ζώρα, Μ. Μαρκαντωνάτου.

Θέλω να ευχαριστήσω τον κ. Σ. Γεωργούλα, ο οποίος με στήριξε καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής της παρούσας εργασίας τόσο ηθικά όσο και επιστημονικά. Κυρίως όμως, θέλω να τον ευχαριστήσω, διότι μέσω της συνεργασίας μας τα δύο τελευταία χρόνια των προπτυχιακών μου σπουδών αποτελεί τον πνευματικό μου πατέρα τόσο ως προς την συγκρότηση της οπτικής μου για την εγκληματολογία όσο και για την ενασχόληση μου με το αντικείμενο και άρα με τη συγγραφή της παρούσας εργασίας η οποία χωρίς αυτών δεν θα είχε πραγματοποιηθεί.

Θέλω να ευχαριστήσω τον κ. Κ. Ζώρα τόσο για τις συμβουλές του κατά την διάρκεια των προπτυχιακών μου σπουδών όσο και για τα πολύτιμα γνωσιακά πεδία που γνώρισα μέσω των διαλέξεων του.

Θέλω να ευχαριστήσω την κ. Μ.Μαρκαντωνάτου για τα πολύτιμα επιστημονικά εργαλεία που πήρα από τις διαλέξεις της τόσο για στοιχεία πολιτικής από κοινωνιολογική σκοπιά όσο και για το κράτος.

Θέλω να ευχαριστήσω την κ. Α.Κίτσιου η οποία ήταν δίπλα μου και με συμβούλευε καθ' όλη τη διάρκεια τη διάρκεια της εκπόνησης της εργασίας μου καθώς και για τις πολύτιμες συμβουλές σε επιστημονικό επίπεδο για την επιστήμη της εγκληματολογίας.

Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω τους φίλους μου έναν, έναν τόσο από το νησί της Λέσβου όσο και από την Αθήνα διότι μέσω των εμπειριών και των συναισθημάτων δημιούργησα μια διαφορετική στάση ζωής.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	4
Κεφάλαιο 1^ο	
1.1. Συναινετικές εγκληματολογικές θεωρίες: Η ανάδειξη της έννοιας του εγκλήματος.....	7
1.2 Αιτιοκρατικές Προσεγγίσεις Σύνδεση Βιολογικών, Ψυχολογικών και Κοινωνικών παραγόντων με το Έγκλημα.	10
1.2.1 βιολογικοί παράγοντες	11
1.2.2 Ψυχολογικοί παράγοντες και Εγκληματική Συμπεριφορά.....	12
1.2.3. Κοινωνικοί παράγοντες	16
1.3. Κριτική θεώρηση για τις συναινετικές εγκληματολογικές θεωρίες.....	22
Κεφάλαιο 2^ο	
Συγκρουσιακές θεωρίες για το έγκλημα	
2.1. Η έννοια του εγκλήματος σύμφωνα με της συγκρουσιακές εγκληματολογικές θεωρίες.	
2.1.1 Η θεωρία της σύγκρουσης	30
2.1.2 Οι εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης	36
Κεφάλαιο 3^ο	
Ποινική δικαιοσύνη	
3.1. Η πολιτική εξουσία και ο ποινικός νόμος ως παράγοντας εγκληματογένεσης....	43
3.2 Η δημιουργία του Ποινικού νόμου	48
3.3 Η ισχύουσα ποινική νομοθεσία για τα εγκλήματα που ορίζονται ως κακούργηματα (η περίπτωση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση).	52
Κεφάλαιο 4^ο	
4.1 Η Εισαγγελία κατά το ισχύον δίκαιο (σε σύνδεση με τα κακούργηματα και συγκεκριμένα την περίπτωση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση).	56
4.2 Η Ανακριτική κατά την ισχύουσα νομοθεσία (σε σχέση με τα κακούργηματα και συγκεκριμένα την περίπτωση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση).	67

Κεφάλαιο 5^ο

5.1 Δικαστική Ψυχολογία	85
5.2 Δικαστική Ψυχιατρική	94
5.3 Η Ιατροδικαστική Διερεύνηση του θανάτου	101
5.4 Η Ανθρωποκτονία από πρόθεση	104
Επίλογος.....	108
Βιβλιογραφικές πηγές.....	110

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δευτέρα, 10 Δεκέμβριος 2007¹

9/12/07: Δύο ανθρωποκτονίες εξιχνιάστηκαν από την Ασφάλεια Αττικής

«Δύο υποθέσεις ανθρωποκτονίας εξιχνίασε η Ασφάλεια Αττικής. Στην πρώτη, βρέθηκαν οι δράστες της δολοφονίας της αλλοδαπής οικιακής βοηθού του κοσμηματοπώλη Βιλδιρίδη, που είχε γίνει στις 20 Αυγούστου μέσα στο σπίτι του στην Εκάλη. Τότε, διαρρήκτες είχαν σκοτώσει την 50χρονη γυναίκα με μαχαίρι και έκλεψαν δύο χρηματοκιβώτια μικρών διαστάσεων, που περιείχαν συλλεκτικά ρολόγια και κοσμήματα μεγάλης αξίας. Από την προανάκριση προέκυψε ότι η δράστης είναι μια 30χρονη Ρουμάνα, η οποία εργαζόταν ως οικιακή βοηθός σε διπλανό σπίτι. Η 30χρονη αμέσως μετά το έγκλημα έφυγε για την πατρίδα της, αλλά σε βάρος της εκδόθηκε ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και στις 2 Οκτωβρίου συνελήφθη εκεί από τις τοπικές αρχές. Στη συνέχεια εκδόθηκε στην Ελλάδα και κρατείται στις φυλακές Κορυδαλλού. Επίσης, εξιχνιάστηκε η δολοφονία του 60χρονου Θεολόγου Διατσίδη, συνταξιούχου υπαλλήλου του Δήμου Αθηναίων, ο οποίος φερόταν ως εξαφανισμένος από τις 30 Νοεμβρίου. Όπως ανακοινώθηκε από το διευθυντή της Ασφάλειας Αττικής, υποστράτηγο Δρόσο Μπουγούδη, δράστης είναι 63χρονος συνταξιούχος εργάτης από την Γερμανία, ο οποίος προσήλθε το Σάββατο στην Ασφάλεια μαζί με τον δικηγόρο του και ομολόγησε την πράξη του. Ο 63χρονος ισχυρίστηκε ότι ο Διατσίδης τον εξαπάτησε, τοποθετώντας λίρες σε δύο οικόπεδα στον Ωρωπό και κατάφερε να του τα πουλήσει αντί του ποσού των 350.000 ευρώ με το πρόσχημα ότι έκρυβαν θησαυρό. Τα οικόπεδα ανήκαν σε άλλους ιδιοκτήτες.

Σύμφωνα με την ομολογία του δράστη το απόγευμα της 30ης Νοεμβρίου μετέβησαν στο εξοχικό σπίτι του Διατσίδη στον Ωρωπό, όπου φιλονίκησαν για το θέμα της απάτης. Ο 63χρονος υποστηρίζει ότι ο Διατσίδης τον πυροβόλησε με πιστόλι, με αποτέλεσμα να τον τραυματίσει ελαφρά, αλλά στη συνέχεια κατάφερε να του το πάρει και με το ίδιο όπλο τον πυροβόλησε μια φορά στο κεφάλι, με αποτέλεσμα να τον σκοτώσει. Στη συνέχεια τεμάχισε με μπαλτά το πτώμα, το έβαλε σε σακούλες σκουπιδιών και έθαψε τα μέλη σε ανοιχτό φρεάτιο

---

¹ Το παρόν άρθρο προέρχεται από την εξής ιστοσελίδα: <http://ellinikaxronika.blogspot.com/2007/12/91207.html>

αποχέτευσης, το οποίο ήταν ανενεργό στο χώρο της οικοδομής. Η εξαφάνιση του Διατσιόδη δηλώθηκε από τους οικείους του στις 2 Δεκεμβρίου στην αστυνομία, ενώ στις 6 του ίδιου μήνα ο γιος του κατάγγειλε ότι υπήρχαν φόβοι για εγκληματική ενέργεια. Χθες, ο 63χρονος υπό το βάρος των ενοχών πήγε στην ασφάλεια, όπου ομολόγησε με κάθε λεπτομέρεια το έγκλημα και οδήγησε τους αστυνομικούς στο σημείο που είχε θάψει τα μέλη του θύματος, όπου και βρέθηκαν. Ο 63χρονος οδηγήθηκε στον εισαγγελέα».

Το άρθρο που παρατίθεται παραπάνω περιγράφονται δύο υποθέσεις ανθρωποκτονιών από πρόθεση οι οποίες εξιχνιάστηκαν από την ασφάλεια. Με την περιγραφή των δύο υποθέσεων διαφαίνεται ο ρόλος της εξιχνίασης μιας υπόθεσης, οι συνθήκες κάτω από τις οποίες έγινε η συγκεκριμένη πράξη, ο χρόνος που έλαβε χώρα η ανθρωποκτονία από πρόθεση καθώς και ο τόπος, τα χαρακτηριστικά του δράστη όπως για παράδειγμα αλλοδαπή οικιακή βοηθός, τα κίνητρα της ανθρωποκτονίας από πρόθεση, τα οποία είναι όπως διαφαίνεται παραπάνω είναι οικονομικοί λόγοι.

Επιπροσθέτως, δίνονται στοιχεία για τον τρόπο που διέπραξε ο δράστης το έγκλημα του, τα στοιχεία τα οποία βρέθηκαν και θα μελετηθούν από την ιατροδικαστική αρχή καθώς και η διαδικασία που ακολουθήσει μέχρι να οδηγηθεί ο δράστης στο ακροατήριο του δικαστηρίου.

Αυτά ακριβώς τα στοιχεία δηλαδή που θα αναλυθούν παρακάτω από την παρούσα εργασία εφαρμοσμένα στην περίπτωση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση όπως ακριβώς οι δύο παραπάνω περιπτώσεις.

Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο θα αναλυθούν οι εγκληματολογικές θεωρίες της συναίνεσης, αναλύοντας τον τρόπο με τον αντιμετωπίζουν και οριοθετούν το έγκλημα και τον εγκληματία στην κοινωνία.

Σε αντίθεση με τις εγκληματολογικές θεωρίες της συναίνεσης, στο δεύτερο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν και θα μελετηθούν οι εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης, οι οποίες ουσιαστικά αποτελούν την κριτική προς τις πρώτες και μια άλλη οπτική ως προς την οριοθέτηση και αντιμετώπιση του εγκλήματος και του εγκληματία σε μια κοινωνία.

Εν' συνεχεία, στο τρίτο κεφάλαιο θα αναλυθεί η διαδικασία που ακολουθείται και η αντιμετώπιση που λαμβάνει ο δράστης (ή ο υποτιθέμενος δράστης) από τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου και συγκεκριμένα από την ποινική δικαιοσύνη.

Επειδή όμως είναι απαραίτητη η σύνδεση και η μελέτη μέχρι να οδηγηθεί ο δράστης στο ακροατήριο του δικαστηρίου, θα αναλυθούν στο τέταρτο κεφάλαιο οι φορείς που εμπλέκονται άμεσα με την συγκεκριμένη κατηγορία εγκλήματος, δηλαδή την ανθρωποκτονία από πρόθεση, ορισμένη ως κακούργημα όπως θα δούμε και παρακάτω από την Ελληνική ποινική δικαιοσύνη, ο ρόλος της εισαγγελίας και της ανακριτικής ως προς την ποινή αλλά και την αντιμετώπιση του δράστη. Όλα αυτά βέβαια αφού αναλυθεί η οριοθέτηση του εγκλήματος και του εγκληματία (ή υποτιθέμενου εγκληματία) από τους δύο φορείς.

Μια πιο σύγχρονη οπτική αλλά και οι προβληματικές θα δοθούν στο πέμπτο κεφάλαιο, ως προς τους δύο νέους σχετικά κλάδους για την Ελλάδα, αυτών της δικαστικής ψυχολογίας και δικαστικής ψυχιατρικής, η σύνδεση τους με τους υπόλοιπους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου καθώς οι προβληματικές που τίθενται μέσα από αυτούς για την οριοθέτηση της εγκληματικής πράξης και του εγκληματία.

Παράλληλα, στο ίδιο κεφάλαιο θα αναλυθεί η ιατροδικαστική, ως άμεσα συσχετιζόμενη επιστήμη με την περίπτωση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση τόσο για την εξιχνίαση του εγκλήματος όσο και για την ανεύρεση του δράστη.

Συμπερασματικά, θα αναλυθεί η περίπτωση μελέτης της παρούσας εργασίας, δηλαδή η περίπτωση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση αυτή καθ' αυτή, μέσα από διάφορες προσεγγίσεις και στοιχεία, βασισμένα στο Ελλαδικό χώρο και σε σύνδεση με τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου.

Στόχος, της παρούσας εργασίας είναι να αναλυθεί η αντιμετώπιση του εγκλήματος στην Ελλάδα από τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, σε σχέση με τις δύο εγκληματολογικές προσεγγίσεις, της συναίνεσης και της σύγκρουσης καθώς και η σύνδεση μεταξύ τους, όλα εφαρμοσμένα στην περίπτωση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Συναινετικές εγκληματολογικές θεωρίες: Η ανάδειξη της έννοιας του εγκλήματος.

Η Δομολειτουργική σχολή κατά κύριο λόγο εκφράζει τις συναινετικές εγκληματολογικές θεωρίες, υποστηρίζοντας ότι η κοινωνία μοιάζει με έναν ζωντανό οργανισμό, μια ολοκληρωμένη ενότητα αλληλεξαρτώμενων μερών, τα οποία χρειάζεται να διατηρούνται σε λειτουργική ισορροπία (Craib 2000: 108). Τα βασικά στοιχεία της κοινωνικής ζωής, είναι οι αξιολογικές και κανονιστικές θεμελιώσεις του θεσμικού πλαισίου και προκύπτουν από μια γενική συμφωνία των μελών της κοινωνίας, έτσι ώστε, όντας η κοινωνία μια υπερατομική και ανεξάρτητη οντότητα, να μπορέσει να θεμελιωθεί (Τσάτσης 1997 :221). Βασικό στοιχείο για την κοινωνική ζωή αποτελεί η ανταπόδοση και η συνεργασία, προάγοντας την αλληλεγγύη και συναρτάται με την ανάληψη δεσμεύσεων. Όσον αφορά στα κοινωνικά συστήματα, στηρίζονται στην αναγνώριση της νόμιμης κυριαρχίας, τείνουν στη συνοχή, την ολοκλήρωση και την αναπαραγωγή. (Craib 2000: 108). Για να επιτευχθεί αυτή η ολοκλήρωση και η αναπαραγωγή χρειάζεται δομική ισορροπία, κοινωνική ενσωμάτωση, θεσμικός προστατευτισμός, κοινωνική ευταξία και πολιτική σταθερότητα.

Παρόλο που υπάρχουν κεντρικές συναινετικές αξίες σε κάθε ανθρώπινη κοινωνία, δεν παραγνωρίζεται το γεγονός της ύπαρξης συγκρουόμενων αξιών ανάμεσα σε άτομα και ομάδες. Το κράτος εδώ, κατέχει καθοριστικό ρόλο, διότι μετριάξει τις συγκρούσεις και παραθέτει τις κοινές αξίες και τα κοινά συμφέροντα του κοινωνικού συνόλου(Vold et all 2002:227). Οι θεωρητικοί των εγκληματολογικών συναινετικών θεωριών, υποστηρίζουν ότι οι αξίες του κοινωνικού συνόλου καθορίζουν και τα συμφέροντα του.

Ο Durkheim βλέπει τη ανισότητα ως φυσική και αναπόφευκτη ανθρώπινη κατάσταση η οποία δεν έχει σχέση με τις κοινωνικές ασθένειες όπως είναι το έγκλημα, εκτός και αν υπάρχει παραβίαση των κοινωνικών κανόνων. Αυτή τη παραβίαση την ονομάζει ανομία και υποστηρίζει ότι είχε επέλθει στην κοινωνία ως αποτέλεσμα των ραγδαίων κοινωνικών αλλαγών οι οποίες συνόδευαν τη διαδικασία του εκνεωτερισμού. Ο Durkheim εστιάζει στην κοινωνία, τη οργάνωση και την ανάπτυξη της. Επηρεασμένος από την Γαλλική Επανάσταση και την εκβιομηχάνιση της Γαλλικής κοινωνίας κατά τον 19^ο αιώνα, δημιουργεί το έργο του «Ο Διαχωρισμός της Εργασίας στην Κοινωνία», μελετώντας την κοινωνική αλλαγή στην

εκβιομηχανισμένη κοινωνία, περιγράφοντας αυτές τις διαδικασίες από την πιο πρωτόγονη «μηχανική» μορφή κοινωνίας, στην πιο προχωρημένη «οργανική» μορφή.

Στη μηχανική μορφή κάθε κοινωνική ομάδα της κοινωνίας είναι σχετικά απομονωμένη από όλες τις άλλες κοινωνικές ομάδες και είναι αυτάρκης. Όσον αφορά στα άτομα, αυτά ζουν κάτω από τις ίδιες συνθήκες κάνουν τις ίδιες δουλειές και έχουν τις ίδιες αξίες. Μόνο ένας μικρός αριθμός μελών της κοινωνίας κατέχει ειδικευμένες γνώσεις και έτσι υπάρχει κατά κύριο λόγο ομοιομορφία των μελών της.

Αντιθέτως, στην οργανική κοινωνία, τα διάφορα τμήματα της κοινωνίας εξαρτώνται το ένα από το άλλο με ένα υψηλά οργανωμένο διαχωρισμό εργασίας. Η κοινωνική αλληλεγγύη δεν βασίζεται πλέον στην ομοιομορφία των ατόμων. Κεντρικό ρόλο εδώ κατέχει ο νόμος, αφού μέσω αυτού θα επέλθει η διατήρηση της κοινωνικής αλληλεγγύης σε κάθε ένα από τους δύο τύπους των κοινωνιών, αλλά με πολύ διαφορετικούς τρόπους (Τάτσης 1997:136).

Πιο συγκεκριμένα, ο νόμος για την μηχανική κοινωνία λειτουργεί για να ενδυναμώνει την ομοιομορφία των μελών της κοινωνικής ομάδας. Αντιθέτως, στην οργανική κοινωνία ο νόμος ελέγχει τις αλληλεπιδράσεις των διάφορων μερών της κοινωνίας και προσφέρει αποκατάσταση σε περιπτώσεις λανθασμένων διεκπεραιώσεων. Ο Durkheim υποστηρίζει ότι στη μηχανική κοινωνία το έγκλημα είναι «φυσικό» γιατί κοινωνία χωρίς έγκλημα θα ήταν παθολογικά υπερελεγχόμενη. Στην οργανική κοινωνία, λόγω της ανομίας προκαλούνται κοινωνικές ασθένειες όπως είναι το έγκλημα.

Με την επίτευξη της κοινωνικής συνοχής εφαρμόζονται τρόποι μέσω των οποίων, η κοινωνική αντίδραση εκφράζεται επίσημα μέσω της ποινής, η οποία συνιστά έναν τρόπο άμυνας της κοινωνικής συλλογικότητας απέναντι σε κάθε τάση διαφοροποίησης και ανομοιογένειας ως προς τη συλλογική συνείδηση των μελών της (Vold et al. 2002: 103 – 107). Οι μορφές μέσω των οποίων εκφράζεται η άμυνα, είναι οι νομοθετικές κυρώσεις, οι οποίες εφαρμόζονται μέσω του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, και τον έλεγχο συμπεριφορών βασισμένο στην καθεστηκία ηθική, η οποία εφαρμόζονται από τα ίδια μέλη της κοινωνίας. Αυτές οι δύο μορφές, είναι απόρροια των κοινών συναινετικών αξιών. Ο ρόλος του εγκλήματος, εμφανίζεται ως αντιτιθέμενος αλλά και προσδιοριστικός πόλος για την αναπαραγωγή και διατήρηση αυτών των κοινών αξιών.

Θεωρώντας ο Durkheim « ότι το έγκλημα αποτελεί προσβολή των θεμελιακών αξιών μιας κοινωνίας σε ορισμένη εποχή και προκαλεί τη διέγερση

συλλογικών συγκινησιακών αντιδράσεων ή αποτελεί προσβολή των ισχυρών συναισθημάτων της συλλογικής συνείδησης και διεγείρει μια μαζική αντίδραση αποδοκιμασίας που εκφράζει η ποινή», προσδιορίζει το έγκλημα ως μια κοινωνική πραγματικότητα (Δασκαλάκης 1985: 11).

Σε παρόμοιο θεωρητικό πλαίσιο, ο Garofalo υποστηρίζει ότι « έγκλημα διαπράττει εκείνος που παραβαίνει τα στοιχειώδη αισθήματα φιλαλληλίας μιας συγκεκριμένης κοινωνίας μιας ορισμένης εποχής, τα απαραίτητα για την κοινωνική συμβίωση» (Μαραγκοπούλου 1984:30). Σύμφωνα με τον Garofalo, το πραγματικό έγκλημα προσδιορίζεται μέσω των αισθημάτων, τα οποία κατέχουν έναν διαχρονικό και σταθερό υποκειμενικό κριτήριο, θεωρώντας ως πραγματικό έγκλημα αποκλειστικά τις πράξεις που έρχονται σε αντίθεση με την προσβολή αυτών των στοιχειωδών αισθημάτων. Με τον ίδιο τρόπο ο Pinatel, υποστηρίζει ότι μια πράξη θεωρείται εγκληματική όταν προκαλεί την διέγερση των μελών της κοινωνίας, σε τέτοιο βαθμό που τους προκαλείται η επιθυμία να τιμωρηθεί ο δράστης, αφού έχει προσβάλει ηθικές αξίες τους.

Κεντρικό ρόλο εδώ, κατέχει η έννοια της αναπαράστασης η οποία έχει καλλιεργήσει το κοινωνικό σύνολο για τις αξίες αυτές και όχι η πράξη που ενέχει εγκληματική μορφή αυτή καθ' αυτή.

Με παρόμοιο τρόπο προσέγγισης αντιλαμβάνονται την εγκληματική πράξη, οι σχολές του θετικού δικαίου υποστηρίζοντας ότι δίκαιο είναι μόνο αυτό που ορίζει ο νομοθέτης, όπου η κύρωση του πρέπει να υποστηρίζεται από την πλειοψηφία της κοινωνίας, η σχολή του φυσικού δικαίου, η οποία υποστηρίζει ότι νόμοι υπήρχαν αιώνιοι και άγραφοι χωρίς να εμπλέκεται στην καθιέρωση τους ο νομοθέτης και που φυσικά τους αποδέχεται το κοινωνικό σύνολο και η σχολή του κοινωνικού θετικισμού η οποία υποστηρίζει ότι το επικυρωμένο από το νομοθέτη δίκαιο, παράγεται και μεταβάλλεται μαζί με την κοινωνία, με κεντρικό στοιχείο το κοινό αίσθημα για το τι είναι έγκλημα. Οι τρεις αυτές σχολές, έχουν ως κοινό και κεντρικό στοιχείο, το αίσθημα της κοινωνίας για το ποια πράξη είναι προσβλητική ως προς τις κυρίαρχες αξίες της.

Για τις παραπάνω θεωρίες, το έγκλημα οριοθετείται οντολογικά. Η έννοια του εγκλήματος, έχει διαχρονικό χαρακτήρα ως αυθύπαρκτη πραγματικότητα, σε απόλυτο συσχετισμό με τις εκάστοτε κυρίαρχες κοινωνικές αντιλήψεις και αξίες, κάτι που υποστηρίζεται από όλες τις παραπάνω θεωρίες. Ο χαρακτήρας αυτών των θεωριών έχει αιτιολογικό χαρακτήρα, αποδίδοντας το έγκλημα σε πολλούς παράγοντες οι

οποίοι σχετίζονται με την ανθρώπινη συμπεριφορά. Αυτοί οι παράγοντες μπορεί να είναι οι βιολογικοί, οι ατομικοί, οι ψυχολογικοί και οι κοινωνικοί, όντας το μέσο για την προσβολή κοινών αξιών σε μία κοινωνία.

1.2 Αιτιοκρατικές Προσεγγίσεις

Σύνδεση Βιολογικών, Ψυχολογικών και Κοινωνικών παραγόντων με το Έγκλημα.

Οι βάσεις της εγκληματολογίας τέθηκαν κατά το 18^ο αιώνα και τον Beccaria παρ' όλα αυτά η εγκληματολογία θεωρείται γέννημα του θετικισμού κατά το 19^ο αιώνα, ο οποίος κυριαρχούσε ως επιστημονική σκέψη. Η παρουσία νόμων έχει ως αφετηρία το Θωμά τον Ακινάτη (122-124), ο οποίος υποστήριξε την ύπαρξη ενός θεόσταλτου νόμου ο οποίος θεωρούνταν ως <<φυσικός νόμος>>, θέτοντας μία βάση για το τι είναι καλό και τι κακό. Έτσι, το έγκλημα θεωρούνταν αμαρτία και η πολιτεία ήταν αυτή η οποία απέδιδε τις τιμωρίες στους παραβάτες.

Εν συνεχεία ακολουθεί η μετάβαση στο διαφωτισμό και στο κοινωνικό κεφάλαιο, όπου εδώ υφίσταται την εμφάνιση της έννοιας της ελεύθερης βούλησης του ατόμου, γεγονός το οποίο καθιστά το άτομο υπεύθυνο για τις πράξεις του. Ο Beccaria θέτει τα όρια για περιορισμό της απόλυτης εξουσίας, υποστηρίζοντας πως οι ποινές πρέπει να είναι ανάλογες της σοβαρότητας του εγκλήματος που έχει διαπράξει ο παραβάτης, η ποινή να προσδιορίζεται από τη δικαιοσύνη και οι νόμοι να έχουν μορφή και να στοχεύουν στην πρόληψη και όχι απλά στην απονομή της τιμωρίας. Η **κριτική** προς τη θεωρία του Beccaria είναι ότι όλοι ήθελε να κρίνονται βάση αυτού που έχουν διαπράξει πώς να αναζητεί τους σκοπούς και τις προθέσεις του παραβάτη σε σχέση με την πράξη (Vold, 2003).

Μέσα από τον κλασικισμό έχουμε την εμφάνιση ενός άλλου θεωρητικού ρεύματος του αστικού, το οποίο υποστηρίζει ότι η προστασία της ανθρώπινης αξίας έχει τον πρωταρχικό ρόλο. Κατ'επέκταση το ύψιστο έγκλημα για το αστικό ρεύμα είναι η **αφαίρεση της ανθρώπινης ζωής** και η ύψιστη τιμωρία ο περιορισμός της ελευθερίας δηλαδή η φυλάκιση. Το αστικό ρεύμα θεωρητικά υποστηρίζει ότι το κακό είναι συνυφασμένο με το διαφορετικό, γεγονός που δημιουργεί προβληματικές αφού νομιμοποιεί, συντηρεί και αναπαράγει τις κυρίαρχες αξίες. Εκτός αυτού

αναζητεί τα αίτια της εγκληματικότητας στο άτομο θεωρώντας αυτό υπεύθυνο (ατομοκεντρική προσέγγιση) .

Με αυτό τον τρόπο και θέτοντας τις προβληματικές της θεωρίας του κλασικισμού ακολουθεί η θετικιστική προσέγγιση. Ως εκπρόσωποι θεωρούνται οι Adolphe Quetelet and Cesare Lombroso.

Εδώ απορρίπτεται η ελεύθερη βούληση του ατόμου και εισάγεται ένας βιολογικός ντετερμινισμός. Η εξήγηση του εγκλήματος στο θετικισμό βασίζεται στην αρχή της αιτιότητας. Ο θετικισμός υποστηρίζει στο θεωρητικό του υπόβαθρο ότι το έγκλημα είναι κακό, ατομικό, βιολογικό και παθολογικό. Με αυτά τα χαρακτηριστικά διακρίνεται η αναπαράσταση του εγκλήματος. Βασικός στόχος αυτού του θετικιστικού ρεύματος της εγκληματολογίας είναι η αναζήτηση των αιτιών που οδηγούν στο έγκλημα και για αυτό ονομάστηκε εγκληματολογία του εγκλήματος στην πράξη. Σε μία πιο στοχοθετημένη βάση τα αίτια θα πρέπει να αφορούν τους λόγους που οδηγούν στην παρεκκλίνουσα συμπεριφορά.

1.2.1 βιολογικοί παράγοντες

Η θεωρητική προσέγγιση η οποία προκύπτει από το συναινετικό μοντέλο, το θετικισμό και ανήκει στις αιτιοκρατικές προσεγγίσεις είναι οι βιολογικοί παράγοντες και η σχέση τους με την εγκληματική συμπεριφορά. Χαρακτηριστικό, της συγκεκριμένης προσέγγισης αποτελεί το αυξανόμενο ρίσκο μετοχής σε εγκληματική ενέργεια. Έτσι, τα άτομα που παρουσιάζουν συγκεκριμένα βιολογικά χαρακτηριστικά έχουν αυξημένες πιθανότητες να εγκληματήσουν. Οι θεωρίες εστιάζονται σε δύο επίπεδα ανάλυσης, από την μία οπτική οι εγκληματικές συμπεριφορές που συνδέονται αποκλειστικά με τα βιολογικά χαρακτηριστικά των ατόμων χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα κληρονομικά χαρακτηριστικά και από την άλλη οπτική διακρίνονται συμπεριφορές που συνδέονται με τα βιολογικά χαρακτηριστικά των ατόμων, άμεσα συσχετισμένα όμως, με το κοινωνικό τους περιβάλλον (Γεωργούλας 2003:58). Όσον αφορά στο κοινωνικό περιβάλλον, αυτό, μπορεί να λειτουργήσει ως φορέας παραγωγής ή μεταβολής των βιολογικών χαρακτηριστικών των ατόμων.

Από την αρχαιότητα έχουμε την εμφάνιση αυτού που ονομάζουμε φυσιογνωμικό ρεύμα . Ο Αλκμαίων ο Κροτωνιάτης ήταν ο πρώτος που μελέτησε την ανατομία του εγκεφάλου και συσχετίζεται με την θεωρητική προσέγγιση του Lombroso για τον εκ γενετής εγκληματία. Οι πρώτες βιολογικές θεωρίες εστιάζουν

τον προβληματισμό τους γύρω από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του εγκληματία σε σχέση με την σωματική του εμφάνιση. Στο πέρασμα του χρόνου εμφανίστηκε μεγάλος αριθμός φυσιογνωμικών θεωρήσεων για το έγκλημα.

Αυτός ο παράγοντας που οδηγεί στο έγκλημα έγκειται στην βιολογική ετερότητα η οποία υποδηλώνει μία βιολογική κατωτερότητα που εμφανίζουν κάποια άτομα σε σχέση με τα υπόλοιπα σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο. Επομένως, η βιολογική διαφορετικότητα στην οποία ενυπάρχουν οι σωματικές δυσμορφίες, θεωρείται το αίτιο για την εμφάνιση εγκληματικών συμπεριφορών. Όσον αφορά στο έγκλημα, πρόκειται για μία πράξη μη συμβατική με τις αξίες του κοινωνικού συνόλου, που αποδίδεται σε ανθρώπους με ασυνήθιστη εμφάνιση και με χαρακτηριστικά σωματικής ανωμαλίας. Έτσι, το έγκλημα εμφανίζεται με τη μορφή κοινωνικής ανωμαλίας και προκαλείται από ανθρώπους που εμφανίζουν κάποια βιολογική ανωμαλία (Πανούσης 2007:72). Το 17^ο αιώνα ο Della Porta υποστήριξε την σχέση μεταξύ των φυσιογνωμικών χαρακτηριστικών ατόμων που εμφανίζουν εγκληματική συμπεριφορά σε σχέση με την κεφαλή άγριων θηρίων (Γεωργούλας 2003:52).

Ωστόσο το φυσιογνωμικό ρεύμα εγκαθιδρύθηκε ως τομέας της εγκληματολογίας από τον Lavater. Ο Lavater συνεχίζοντας το θεωρητικό πλαίσιο του Beccaria, υποστήριξε ότι υπάρχει μία υποτιθέμενη σχέση προσώπου και ανθρώπινης συμπεριφοράς. Πιο συγκεκριμένα, η φυσιογνωμία μελετούσε το πρόσωπο και η φρενολογία το εξωτερικό σχήμα του κρανίου. Η συγκεκριμένη οπτική, βασίζεται στην άποψη του Αριστοτέλη ότι ο « ο εγκέφαλος είναι το όργανο του μυαλού». Υπάρχει μάλιστα ο ισχυρισμός από τους φρενολόγους ότι το σχήμα του κρανίου απεκάλυπτε το σχήμα του εγκεφάλου με διαφορετικές λειτουργίες και ικανότητες η οποίες προκύπτουν από τις δυνάμεις του μυαλού. Το 1791 ο Franz Joseph Gall Ευρωπαίος ανατομιστής , συνεχιστής της οπτικής του Lavater, μαζί με τον μαθητή του Gaspar Spurzheim ασχολήθηκαν με τη σχέση της διαμόρφωσης του κεφαλιού με τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας (Πανούσης 2007:151).

Ο Lombroso μελέτησε όχι μόνο τα χαρακτηριστικά του προσώπου και το σχήμα του εγκεφάλου, αλλά όλα τα χαρακτηριστικά του ανθρώπινου σώματος. Μέσα από τις μελέτες του ακολουθώντας την αταβιστική εξήγηση της εγκληματικότητας και μέσα από το φυσιογνωμικό ρεύμα του Lombroso τίθενται οι βάσεις για την εδραίωση του στο χώρο της εγκληματολογίας. Επηρεασμένος από τη θεωρία του Δαρβίνου και την επιστήμη της Ανθρωπολογίας προσπάθησε να δημιουργήσει ένα

τομέα, αυτόν της εγκληματικής Ανθρωπολογίας. Σύμφωνα με τη θεώρηση του, ο εγκληματίας εμφανίζεται ως ένα ιδιαίτερο ανθρωπολογικό είδος, το οποίο συγκεντρώνει βιολογικά χαρακτηριστικά με στοιχεία ανωμαλίας. Έτσι, ο εκ γενετής εγκληματίας συγκεντρώνει συγκεκριμένα σωματικά χαρακτηριστικά - στίγματα, όπως αποκλίσεις στο μέγεθος και το σχήμα του κεφαλιού, ασυμμετρία προσώπου, μεγάλα σαγόνια, αφύσικα μικρά-μεγάλα αυτιά ή αυτιά που προεξέχουν από το κεφάλι, σαρκώδη χείλη, φακίδες μακριά άκρα, επιπλέον δάχτυλα ή ασυμμετρία εγκεφάλου καθώς και μεγάλο ινιακό τμήμα. Τα περισσότερα από αυτά τα χαρακτηριστικά θυμίζουν ζώα όπως πίθηκους ή χιμπατζήδες (Γεωργούλας 2003:63).

Με αυτόν το συλλογισμό, κάθε γεννημένος εγκληματίας συγκεντρώνει τουλάχιστον πέντε από αυτά, και όσα περισσότερα έχει τόσο μεγαλύτερες είναι οι πιθανότητες να οδηγηθεί σε εγκληματική δράση. (Μαραγκοπούλου 1984:89). Εν συνεχεία κατά τον 20^ο αιώνα οι Kretzmer, Sheldon και οι Gluecks συνέχισαν ερευνητικά τον παραπάνω συλλογισμό δείχνοντας τη σχέση της σωματικής δομής και της ιδιοσυγκρασίας του ατόμου.

Μια άλλη προσέγγιση η οποία ανήκει θεωρητικά στους βιολογικούς παράγοντες σε σχέση με την εγκληματική συμπεριφορά είναι αυτή που επεξηγεί την ανθρώπινη συμπεριφορά άμεσα συσχετισμένη με την κληρονομικότητα. Η βάση της συγκεκριμένης θεώρησης έγκειται στη σχέση παιδιού με τους γονείς του, αφού μοιάζουν στην εμφάνιση, στους τρόπους και τη διάθεση, δείχνοντας μέσω ερευνητικών δεδομένων ότι η εγκληματικότητα κληρονομείται. Πιο συγκεκριμένα και συγκριτικά με τον Lombroso, ο Goring , δε βρήκε στην ερευνητική του μελέτη ιδιομορφίες που να σχετίζονται με σωματικές ή άλλες ανωμαλίες, ακόμη και όταν μελέτησε και περαιτέρω χαρακτηριστικά όπως το ρινικό περίγραμμα, το χρώμα των ματιών, μαλλιών, βρίσκοντας ασήμαντες διαφορές. Στην επεξήγηση του για την σχέση ανθρώπινης συμπεριφοράς και κληρονομικότητας, αφού διαπίστωσε ότι η εγκληματικότητα κληρονομείται, μέσω της ερευνητικής του μελέτης, επισημαίνει ότι, η σοβαρότητα του εγκλήματος μπορεί να μετρηθεί από τη συχνότητα των φυλακίσεων, βρίσκοντας ότι άτομα με συχνές και χρονικά μεγάλες φυλακίσεις ήταν σωματικά μικρότεροι και νοητικά κατώτεροι από τους υπόλοιπους (Χαΐδου ό.π.1989:81). Έτσι, με τη σύνδεση της εγκληματικότητας με την κληρονομικότητα, χωρίς να συμπεριλαμβάνει περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά, πρότεινε πως για να υπάρξει μείωση του εγκλήματος θα έπρεπε να σταματήσει η αναπαραγωγή στα άτομα με κληρονομικά χαρακτηριστικά.

Στη συνέχεια, και άλλοι ερευνητές όπως ο Christiansen και ο Grove μελέτησαν τη σχέση εγκληματικότητας και κληρονομικότητας. Οι ερευνητικές μελέτες που πραγματοποιήθηκαν, αφορούν σε δίδυμα και σε υιοθεσίες. Το ερευνητικό τους αποτέλεσμα, έδειξε ότι υπάρχει μεγαλύτερη ομοιότητα στην εγκληματική συμπεριφορά στα μονοζυγωτικά παρά στα διζυγωτικά δίδυμα. Αυτό συμβαίνει, διότι υπάρχει κοινή ανατροφή και περιβαλλοντική εμπειρία καθώς και το ταυτόσημο κληρονομικό τους «είναι». Οπότε δεν υπάρχει σαφής τρόπος διαχωρισμού μεταξύ κληρονομικότητας και περιβαλλοντικών παραγόντων στην ομοιότητα των διδύμων. Όσον αφορά στις υιοθεσίες, υποστηρίζουν, βάσει της ερευνητικής τους μελέτης, ότι υπάρχει μεγάλη πιθανότητα τα υιοθετημένα παιδιά να έχουν εγκληματική συμπεριφορά, αν και οι βιολογικοί πατέρες τους είχαν νευρομεταδότες / νευροδιαβιβαστές. Τα τρία είδη των νευροδιαβιβαστών έχουν άμεση σύνδεση με την αντικοινωνική συμπεριφορά (σεροτονίνη, ντοπαμίνη, νορεπινεφρίνη). (Πανούσης 2007:55).

Άλλες έρευνες προσπαθούν να αναδείξουν αυτή τη συσχέτιση, μελετώντας τη σύνδεση της εγκληματικότητας με τις ορμόνες, το κεντρικό νευρικό σύστημα, αυτονομικό κεντρικό σύστημα, τα ναρκωτικά και το αλκοόλ.

1.2.2 Ψυχολογικοί παράγοντες και Εγκληματική Συμπεριφορά

Ο θεωρητικός ο οποίος στρέφεται περισσότερο προς την ψυχολογία και κατ'επέκταση αποδίδει την εγκληματικότητα και το έγκλημα σε ψυχολογικούς παράγοντες είναι ο Garofalo. Πιο συγκεκριμένα, διαχώρισε την ψυχική νόσο από την απλή ψυχική ανωμαλία, έχοντας ως επακόλουθο τον διαχωρισμό κύριας εξήγησης του φαινομένου από την παθολογικότητα (Μαραγκοπούλου 1984:95). Ο Garofalo εισάγει την έννοια της «εγκληματικής ικανότητας», η οποία στοιχειοθετείται στην ασθένεια της ψυχής και τη χαμηλή νοημοσύνη. Ο Schneider αποδίδει τον όρο ασθένεια της ψυχής ως ψύχωση, εννοώντας διάφορα νοσήματα όπως τοξικόσεις, ιδιοπαθείς επιληψία, χρόνια αποδόμηση της προσωπικότητας , προχωρημένη παράλυση, σχιζοφρένεια.

Ακολουθούν θεωρίες, οι οποίες συνδέουν την εγκληματικότητα με διάφορες ψυχοφυσιολογικές διαταραχές όπως η θεωρία του εκφυλισμού από τον Morel, και η θεωρία των ενστικτωδών διαστροφών των Maignan, Corre, Laurent, και Dure , όπου ο εγκληματίας παρουσιάζεται ως ένας διεστραμμένος ιδιοσυστατικά τύπος με

συναισθηματικές αλλοιώσεις και ιδιόρρυθμη σεξουαλικότητα (Γεωργούλας 2003:66).

Η εγκληματική συμπεριφορά μετά από έρευνες συνδέθηκε επίσης και με χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του ατόμου. Σύμφωνα με έρευνες των Gluecks το 1950, τα άτομα τα οποία εμφανίζουν χαρακτηριστικά όπως το να είναι περισσότερο εξωστρεφής, παρορμητικά και με λιγότερο αυτοέλεγχο σε σχέση με τα μη παραβατικά. Επιπροσθέτως, τα άτομα αυτά είναι μνησιακά, προκλητικά, καχύποπτα και αυτοκαταστροφικά, λιγότερο υπάκουα στις αρχές και εκφράζουν συναισθήματα μη αναγνωρισιμότητας και μη εκτίμησης. Αυτά τα άτομα παρουσιάζουν τις περισσότερες πιθανότητες να διαπράξουν μία εγκληματική πράξη.

Τα άτομα τα οποία εμφανίζουν αντικοινωνική συμπεριφορά και άρα κατ'επέκταση διαταραγμένη προσωπικότητα, έχουν ως χαρακτηριστικό, το διαβρωτικό πρότυπο περιφρόνησης και καταπάτησης των δικαιωμάτων των άλλων, που ξεκινά στην παιδική ηλικία ή στην πρώιμη εφηβεία και συνεχίζει μέχρι την ενηλικίωση καθώς και οι επαναλαμβανόμενοι βανδαλισμοί, ψέματα και επιθέσεις, χρήση ψευδώνυμων και έλλειψη τύψεων ή μεταμέλειας (Vold et al. 2002:72-77).

Ερευνητικές μελέτες επισήμαναν τη σχέση μεταξύ παιδικής ηλικίας και πιθανής μελλοντικής εγκληματικής συμπεριφοράς. Τα κυριότερα προβλήματα που οδηγούν στην παραπάνω διαπίστωση είναι στοιχεία όπως διασπαστική εικόνα στο χώρο της τάξης στο σχολείο, επιθετικότητα και ανειλικρίνεια. Ως επακόλουθο αυτού είναι να εμφανιστούν παρόμοιες συμπεριφορές και στο μέλλον. Η εκδοχή που υποστηρίζεται εδώ είναι αυτή του Garbarino, ο οποίος ισχυρίζεται ότι η παράλογη παιδική βιαιότητα μπορεί να προκληθεί και από τραυματικές παιδικές εμπειρίες.

Έρευνες ακολούθησαν επίσης για τη σύνδεση της χαμηλής νοημοσύνης με την εγκληματικότητα. Η έρευνα αυτή αποκτά μεγάλη ισχύ στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, απόδειξη του οποίου αποτελεί η αρνητική αντιμετώπιση των ατόμων που αντιμετωπίζουν διανοητική καθυστέρηση, με εξορία ή ακόμα και θάνατο. Ο σκοπός αυτού η μη αναπαραγωγή τους και με αυτόν τον τρόπο να αντιμετωπιστούν εγκληματικές συμπεριφορές συνδεδεμένες με αυτά τα άτομα. Για να αποδειχθεί η συγκεκριμένη συσχέτιση χρησιμοποιούνται μέθοδοι απογραφής της προσωπικότητας, όπως τα IQ test.

Οι Binet και Simon αναλαμβάνουν να πειραματιστούν με τους μαθητές των δημοσίων σχολείων στο Παρίσι προκειμένου να συσχετίσουν τη χρονολογική με τη διανοητική ηλικία. Το 1912 ο Stern αφού μελέτησε την έρευνα των Binet και Simon

ισχυρίστηκε ότι η διανοητική ηλικία διαιρούμενη με τη χρονολογική ηλικία και πολλαπλασιασμένη με το 100 προκύπτει το διανοητικό ηλικίο: δείκτης ευφυΐας IQ. Ο Binet όμως επεσήμανε ότι το συγκεκριμένο τεστ έπρεπε να χρησιμοποιείται μόνο για την ανάδειξη των αδύναμων μαθητών ώστε να βοηθηθούν από το σχολείο και όχι για άλλες περιπτώσεις. Απέρριψε ακόμη την ιδέα ότι η νοημοσύνη είναι σταθερή και έμφυτη «ποσότητα» που δεν αλλάζει. Επειδή τα συγκεκριμένα τεστ θεωρήθηκαν επιτυχή και μεταφράζονται και χρησιμοποιούνται στην Αμερική καθοριστικά για τη διάκριση και ταξινόμηση των ατόμων σε κοινωνικούς ρόλους ανάλογα με το δείκτη ευφυΐας τους, θεωρήθηκε ότι η ευφυΐα είναι κάτι έμφυτο και προκαθορισμένο.

Το IQ ερευνήθηκε επίσης και από τη σύνδεση της παραβατικότητας με τη φυλή και τη γενιά, όπου για τις φυλές ο Shockley το 1967 σημειώνει ότι οι διαφορές στα IQ οφείλονται σε γενετικές διαφορές, και αυτές οι διαφορές εξηγούν την παραβατικότητα, τις διαφορές φτώχειας και στους δείκτες εγκληματικότητας μεταξύ αυτών των ομάδων. Η σύνδεση ενυπάρχει και σε ότι αφορά στην οικογενειακή διαπαιδαγώγηση από άτομα τα οποία παρουσιάζουν χαμηλά ποσοστά νοημοσύνης θεωρώντας ότι πρόκειται για γενεσιουργό παράγοντα εγκληματικότητας.

Σύμφωνα με τον Gordons όταν τα παιδιά ζουν και ανατρέφονται σε ένα περιβάλλον αποτελούμενο από γονείς με χαμηλά ποσοστά νοημοσύνης IQ, υπάρχει ο κίνδυνος εγκληματικότητας. Σύμφωνα με την παραπάνω οπτική ήταν και οι Hirschi και Hindelang, σε ότι αφορά στις γενετικές ικανότητες που σχετίζονται με το IQ και καθορίζονται από το περιβάλλον του ατόμου. Η θεωρία αυτή παρόλα αυτά αναιρέθηκε, κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, όταν αποδείχθηκε μέσω των IQ tests ότι υπάρχει μικρή διαφορά μεταξύ της νοημοσύνης εγκληματιών και μη, απορρίπτοντας το παραπάνω θεωρητικό πλαίσιο (Thio 2003).

1.2.3. Κοινωνικοί παράγοντες

« Η Β. Αμερική θεωρείται η χώρα στην οποία άνθισαν οι κοινωνιολογικές θεωρίες που αφορούσαν στην εξήγηση του εγκλήματος, αν και η κύρια πηγή αυτής της άποψης όπως και άλλων, ήταν ευρωπαϊκή.» (Μαραγκοπούλου 1984:100). Ο Ferri ήταν ο πρώτος που υποστήριξε δεν αποτελούν παράγοντες για το έγκλημα μόνο οι βιολογικοί ή ψυχολογικοί, αλλά θα πρέπει να συμπεριληφθεί και το κοινωνικό περιβάλλον και οι συνθήκες στις οποίες διαδραματίζεται μία εγκληματική συμπεριφορά. Στόχος του, είναι να ερμηνευθεί το έγκλημα ως ένα κοινωνικό φαινόμενο στο οποίο συντρέχουν παράγοντες όπως η οικογένεια, τα σύγχρονα μέσα

επικοινωνίας και πρότυπα συμπεριφοράς, η εργασία, η πολιτιστική διαφορετικότητα καθώς και η εκπαίδευση. Με αυτόν τον τρόπο ο Ferrí δημιουργεί την «Εγκληματική Κοινωνιολογία», θέτοντας τις βάσεις για την πολύπλευρη εξέταση του εγκλήματος ως φαινόμενο.

Με αυτόν τον τρόπο αναπτύσσονται θεωρίες που αποδίδουν το έγκλημα σε φορείς κοινωνικοποίησης – οικογένεια, μέσα μαζικής επικοινωνίας – ενημέρωσης, στις εργασιακές συνθήκες, στο πολιτιστικό περιβάλλον και την εκπαίδευση. Όσον αφορά στην οικογένεια, διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στην παραγωγή εγκληματικών συμπεριφορών. Το θεωρητικό πλαίσιο που αφορά στην οικογένεια ως παράγοντα εγκληματογένεσης, χωρίζεται σε δύο θεματικούς τομείς ανάλογα με την προσέγγιση και τον παράγοντα. Σύμφωνα με την πρώτη οπτική, δίνεται πρωτεύουσα σημασία στο πεδίο των διαπροσωπικών σχέσεων γονέα-παιδιού, μέσα από θέματα, όπως η επίβλεψη, η επιβολή, η διαπαιδαγώγηση και η κοινωνικοποίηση. Σύμφωνα με την δεύτερη οπτική προσέγγισης, θεωρούνται σημαντικοί οι αντικειμενικοί παράγοντες, που στοιχειοθετούν μια προπαραβατική οικογένεια, όπως το μέγεθος οι οικονομικοί όροι, οι σχέσεις γονιών μεταξύ τους και το είδος της οικογένειας (Γεωργούλας 2003:100). Βάσει των παραπάνω οπτικών προκύπτει ένα κοινό στοιχείο, αυτό της ψυχολογίας του ανηλίκου προπαραβατικού, είτε αυτή δίνεται μέσα από μια ψυχαναλυτική ερμηνεία διαπροσωπικών σχέσεων, είτε μέσα από μια ψυχολογιοποίηση κοινωνικών παραμέτρων.

Όσον αφορά στην πρώτη οπτική, οι μεταβλητές που αποτελούν και παράγοντες πρόγνωσης μελλοντικής παραβατικής συμπεριφοράς, σχηματίζουν μία «γενική εικόνα». Σχετικές έρευνες που στηρίζονται στην πρώτη οπτική, δείχνουν ότι οι γονείς είναι περισσότερο τιμωρητικοί, εκδίδουν περισσότερες εντολές, δίνουν συχνότερα σημασία στην περίπτωση εμφάνισης παραβατικής συμπεριφοράς αλλά δεν αντιλαμβάνονται έγκαιρα ενδεχόμενη παραβατική συμπεριφορά καθώς και δίνουν πιο ασαφείς και αόριστες εντολές. Το αποτέλεσμα από τις παραπάνω συμπεριφορές είναι η σκληρή απόρριψη των γονιών, ή η εξωπραγματική προστασία και σε συνδυασμό με διαφωνίες των γονιών ως προς τη διαπαιδαγώγηση, προκαλείται έντονη οικογενειακή δυσλειτουργία. Απόρροια αυτού είναι την αντίδραση του παιδιού και η διαφυγή του από κάθε «pattern» πειθαρχίας (Γεωργούλας 2003:101).

Όσον αφορά στην δεύτερη οπτική προσέγγισης, έχουμε αντικειμενικές κοινωνικές παραμέτρους οικογενειακής ζωής και τρόπους με τους οποίους η ψυχολογική πρόσληψη τους από τον ανήλικο, τον καθιστά προπαραβατικό. Μια

τέτοια κοινωνική παράμετρος θεωρείται η εγκληματικότητα των ίδιων των γονιών όρος ο οποίος ενέχει παραβατική συμπεριφορά απ' τα ανήλικα τέκνα. Η εξήγηση αυτών των όρων, εξηγούνται, με βάση τους νόμους μίμησης, τους οποίους ανέπτυξε ο Tarde. Σύμφωνα με αυτούς, η μίμηση είναι ο βασικός παράγοντας στις εγκληματικότητες, καθώς όλες οι σημαντικές πράξεις τελούνται κάτω από την επίδραση του παραδείγματος. Επιπλέον, όσο περισσότερο είναι συνδεδεμένο το υποκείμενο με το αντικείμενο της μίμησης, τόσο πιο έντονη γίνεται η μίμηση. Γι' αυτό το λόγο, η αντικοινωνικότητα των γονιών, θεωρείται ένας σημαντικός παράγοντας ένδειξης προπαραβατικότητας των ανήλικων παιδιών (Γεωργούλας 2003:103).

Σε συσχετισμό με την οικογένεια, εξίσου σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η εκπαίδευση, σε σύνδεση με την παιδεία, το σχολείο και τις μαθησιακές δυσκολίες. Αυτά τα στοιχεία, συνδέονται κατά κύριο λόγο με τη σχολική διαπαιδαγώγηση, διότι μέσω αυτής το άτομο διευρύνει τους πνευματικούς του ορίζοντες και κατ επέκταση αναπτύσσει κοινωνικές δεξιότητες, με αποτέλεσμα την αποφυγή εγκληματικών πράξεων και συμπεριφορών. Το σχολείο θα πρέπει να μη μεταδίδει μόνο γραμματικές γνώσεις, αλλά ήθος καθώς και διαμόρφωση του χαρακτήρα του παιδιού, εθίζοντας τα παιδιά στην τάξη, στην πειθαρχία, στην αποστροφή του ψεύδους και της αδικίας, στην εκμάθηση των κοινωνικών κανόνων συμπεριφοράς. Συγχρόνως, μέσω της διδασκαλίας, ασκείται η εγκράτεια των μαθητών, καταργείται η θρασύτητα, η νωθρότητα, αναπτύσσεται η αιδώς, η φιλοτιμία, διανοίγονται οι ηθικοί και διανοητικοί ορίζοντες του παιδιού (Γεωργούλας 2003:112).

Με αυτόν τον τρόπο, ανακαλύπτονται τυχόν ατέλειες και μειονεξίες του ανηλικού έγκαιρα, με αποτελεσματική παρέμβαση, αναπτύσσοντας έτσι την άμιλλα και την κοινωνική γνώση. Από την άλλη πλευρά ο απάιδευτος, έχει στιγμιαίες παρορμήσεις, παρασυρόμενος από τη δίνη του πάθους σε πράξεις, που υπο άλλες συνθήκες δεν θα τόλμαγε να διαπράξει. Για το λόγο αυτό ο ΟΗΕ με τη διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της 10/12/1948 ζήτησε από τα κράτη μέλη, να καταστήσουν την παιδεία και τη μόρφωση προσιτές, σε όλους, ώστε να προφυλάσσονται απ'τον κίνδυνο της «ραστώνης και της οκνηρίας» (Γεωργούλας 2003 :112).

Η πολιτιστική διαφορετικότητα αποτελεί επίσης έναν από τους κοινωνικούς παράγοντες για την γένεση της εγκληματικότητας. Ρατσισμός είναι και όταν δομείται το στερεότυπο του προεγκληματικά επικίνδυνου μετανάστη, στη βάση της

πολιτιστικής του διαφορετικότητας (Γεωργούλας 2003:141). Αυτές οι εγκληματολογικές θεωρίες, χαρακτηρίζονται από το στερεότυπο του μετανάστη, ο οποίος ενέχει διαφορετικά πολιτιστικά πρότυπα, μη μπορώντας να ενστερνιστεί τα πρότυπα της κοινωνίας στην οποία εισέρχεται, κάτι που μπορεί να τον οδηγήσει σε παραβατική – εγκληματική συμπεριφορά. Το σημαντικό στοιχείο σε αυτή τη θεωρία είναι η επιρροή του κοινού και των φορέων επίσημου κοινωνικού ελέγχου, απ' το στερεότυπο, που εμφανίζεται και σε κλασικές εγκληματολογικές θεωρίες και πιο ειδικά στη θεωρία της πολιτισμικής σύγκρουσης του, T.Sellin.

Η βάση της συγκεκριμένης θεωρίας είναι η Αμερικανική κοινωνία του 30, λόγω του έντονου μεταναστευτικού ρεύματος με χαρακτηριστικά πολυπλοκότητας εθνοτικών, φυλών και θρησκευτικών μειονοτήτων. Με αυτό το συλλογισμό το άτομο ήταν προϊόν του πολιτιστικού περιβάλλοντος στο οποίο μεγάλωνε καθώς και τα στοιχεία που επηρέαζαν την προσωπικότητα του. Η ενσωμάτωση του μετανάστη όμως μέσω της συμμετοχής του σε κοινωνικούς θεσμούς της ευρύτερης κοινωνίας(σχολείο, εργασία), είναι παράγοντας που οδηγεί στο να είναι αντιμέτωπος με δύο πολιτισμούς. Έτσι η σύγκρουση είναι αναπόφευκτη, σε περίπτωση που οι κοινωνικοί κανόνες των πολιτισμών διαφωνούν. Ο κίνδυνος που εμφανίζεται εδώ, είναι το άτομο να γίνεται μια περιθωριακή προσωπικότητα, αφού δεν μπορεί να αποβάλει τον πολιτισμό στον οποίο μεγάλωσε και έχει ενσωματώσει κοινωνικούς κανόνες στην προσωπικότητα του και δεν μπορεί να υιοθετήσει το νέο τρόπο ζωής, καθώς και τα στοιχεία που προκύπτουν από τους κοινωνικούς κανόνες του εκάστοτε πολιτισμού σε σύνδεση με το κοινό και τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου.

Ως αποτέλεσμα, έρχεται η παραβίαση του κοινωνικού κανόνα που του ορίζει η «νέα» κοινωνία, γιατί το να παραβεί κανόνα του πολιτισμού του επισύρει μεγαλύτερες ποινές, ενώ εμπόδιο ανυπέρβλητο στέκεται και ο αυτοέλεγχος του. Τέτοιου είδους συγκρούσεις εμφανίζονται ιδιαίτερα «μεταξύ των κανόνων συμπεριφοράς παλαιού και νέου τρόπου ζωής, και κοινωνικών αξιών, ως αποτέλεσμα μετακίνησης από αγροτικό σε αστικό περιβάλλον, ως αποτέλεσμα μετακίνησης από μια καλά οργανωμένη, ανομοιογενή κοινωνία». Έτσι λοιπόν αποδεικνύεται ότι μιλάμε και για εσωτερική μετανάστευση. (Γεωργούλας 2003:142) .

Προπαραβατική συμπεριφορά και εγκληματογένεση μπορεί να προέλθει μέσω της εργασίας και κυρίως μέσω των εργασιακών συνθηκών. Κύρια στοιχεία αποτελούν η ανεργία, η υποαπασχόληση ή η ευκαιριακή εργασία, η παιδική εργασία καθώς και οι δυσμενείς όροι και συνθήκες, ενοχοποιούνται για την εκδήλωση

αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Καλύπτοντας όλο το φάσμα των ηλικιών η εργασία σε ένα πρώτο βαθμό, συνδέεται με την εκπαίδευση, αφού για παράδειγμα ένας ανήλικος δεν μπορεί να εργασθεί μέχρι κάποια ηλικία λόγω της υποχρεωτικής εκπαίδευσης που ορίζει το νομοθετικό πλαίσιο. Επίσης, η εργασία και η σύνδεση της με στοιχεία προπαραβατικής ή παραβατικής συμπεριφοράς συνδέεται και με τη «κοινωνική τάξη» του ατόμου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το θέμα της παιδικής εργασίας, καθώς η εργασία των ανηλίκων αφορά σε παιδιά φτωχών οικογενειών ή φτωχών κοινωνικών ομάδων (Σ. Γεωργούλας,2003:139). Το κυρίαρχο στοιχείο σύνδεσης της προπαραβατικής συμπεριφοράς σε σύνδεση με την εργασία, είναι η ανεργία. Ο ανεπάγγελτος ενήλικος θεωρείται προεγκληματικά επικίνδυνος, ενώ τα άτομα μικρότερων ηλικιών, ως προπαραβατικός, είναι ασυμβίβαστος με κάθε έννοια τάξης και άρα με τη δουλειά. Η αντίδραση αυτή, των ατόμων μικρότερων ηλικιών οφείλεται στο φόβο του στερεότυπου ως μελλοντικά ανεπάγγελτος ενήλικος.

Στον αντίποδα, δυσμενείς θεωρούνται και άλλες καταστάσεις που βιώνει το άτομο, στο πλαίσιο της εργασίας, όπως η πρόσκαιρη απασχόληση ή υποαπασχόληση ή ακόμη και η ανεργία. Ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, αποτελούν τα άτομα μικρότερης ηλικίας, τα οποία παρέχουν, ανειδίκευτη, φθηνή εργασία, καθώς όχι μόνο δεν έχουν τύχει καμιάς τεχνικής ή επαγγελματικής εκπαίδευσης, αλλά συχνά δεν έχουν ολοκληρώσει ούτε τη στοιχειώδη εκπαίδευση. Άλλες ερευνητικές μελέτες, αποδίδουν την προπαραβατική ή εγκληματική συμπεριφορά, στους εργασιακούς όρους και τις συνθήκες απασχόλησης, οι οποίοι σε συνδυασμό και άλλων εγκληματογόνων, περιβαλλοντικών και άλλων κοινωνικών παραγόντων οδηγούν τον εργαζόμενο στο έγκλημα (Γεωργούλας 2003:140).

Τέλος, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποτελούν καίριο παράγοντα στη σύνδεση των κοινωνικών όρων και της εγκληματικότητας. Ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης αλλάζει ραγδαία με αποτέλεσμα να καταλαμβάνουν όλο και περισσότερο χρόνο από την κοινωνική ζωή των ατόμων αλλά και στην κοινωνική τους οργάνωση έμμεσα. Η παραπάνω διαπίστωση προκύπτει από τα πρότυπα συμπεριφοράς που προβάλλουν με τέτοιο τρόπο, ώστε να τους προσδίδεται η δυναμική να διαμορφώνουν τις αξίες των ατόμων σε πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο, με απόρροια αυτού την επιρροή της συλλογικής συνείδησης του κοινωνικού συνόλου. Οι σύγχρονες εγκληματολογικές θεωρίες επεξηγούν το έγκλημα έχοντας ως πρωταρχικό στόχο τα κοινωνικά αίτια, « στο ρόλο αυτών των μέσων και

στην επίδραση τους ως προς την υιοθέτηση αντικοινωνικών νοοτροπιών και συμπεριφορών (Γεωργούλας 2003:128).

Χαρακτηριστικά παραδείγματα μέσων που θεωρούνται ως στοιχεία εγκληματογένεσης, είναι τα βίαια κόμικς και τα περιοδικά που είναι καταγραμμένα ως πορνογραφικό υλικό, με αποτέλεσμα να διαταράσσεται η διαδικασία της κοινωνικής ωρίμανσης οδηγώντας στην αφομοίωση στερεοτύπων και ασκήσεως βίας. Ξεχωριστό ρόλο εδώ, κατέχουν και οι διαφημίσεις οι οποίες, λόγω της υιοθέτησης αντικοινωνικών στερεοτύπων και προτύπων μέσα από ένα συμβολικό σύστημα αντικειμένων, εμπορευμάτων ή και μηνυμάτων για τους κοινωνικούς ρόλους. Το κοινό στοιχείο σε αυτά ή το χαρακτηριστικό του «ευάλωτου» σε ότι αφορά στην προσωπικότητα του ατόμου. Έρευνες αποδεικνύουν την υιοθέτηση παραβατικής συμπεριφοράς, ειδικά από άτομα μικρότερων ηλικιών, αφού υιοθετείται από το άτομο αυτό που θα ήθελε να ήταν.

Έτσι έχουμε δύο είδη προτύπων, από την μία το πρότυπο του κακού – δυναμικού, βίαιου και επιτυχημένου ή το πρότυπο του καλού, αλλά παθητικού (Γεωργούλας 2003:131). Ο Schneidneir υποστηρίζει ότι η συνεχής παρακολούθηση βίας στην τηλεόραση ασκεί μια διαρκή αρνητική επίδραση σ'όλη την πορεία της ζωής του ατόμου, από την παιδική ηλικία μέχρι την ενηλικίωση και οδηγεί σε βίαιη και εγκληματική συμπεριφορά ανάλογα με το στάδιο της ηλικίας. Εξίσου σημαντικό ρόλο κατέχει και το τραγούδι, το οποίο μπορεί επίσης να επηρεάσει το άτομο και να το οδηγήσει σε εγκληματική και βίαιη πράξη. Αυτό συμβαίνει, μέσω της έκφρασης των συναισθημάτων και των προβλημάτων που βιώνει το άτομο, καθώς υφίσταται μία διέγερση συναισθημάτων, αντιδρώντας ακατανόητα και δημιουργώντας ένα κοινωνικό φαινόμενο και ένα παγκόσμιο πρόβλημα. (Παναγιώτου ο.π., σελ99)² Αντίθετα, σε πιο σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις, υποστηρίζεται ότι υπάρχει μικρή δράση των ΜΜΕ σε σχέση με άλλους κοινωνικούς παράγοντες. Ο ισχυρισμός σε αυτή την οπτική είναι ότι οι μηχανισμοί που λειτουργούν μεταξύ των μέσων μαζικής ενημέρωσης και δεκτών είναι πολυσύνθετοι. Αυτό αιτιολογεί το γεγονός ότι δεν έχει βρεθεί σαφής αιτιώδη συνάφεια και σε ότι αφορά την επίδραση μπορεί να διαχωριστεί από άλλους παράγοντες.

---

² (βλέπε Γεωργούλας,2003:135)

1.3. Κριτική θεώρηση για τις συναινετικές εγκληματολογικές θεωρίες

Κεντρικός άξονας και αντικείμενο ανάλυσης των παραπάνω θεωριών είναι η εδραίωση των αιτιωδών σχέσεων μεταξύ των παραγόντων διαφορετικού κάθε φορά χαρακτήρα και του περάσματος στην εγκληματική πράξη. Έτσι όλες αυτές οι θεωρίες, ονομάστηκαν στο σύνολο τους ως «εγκληματολογία του περάσματος στην πράξη». Το κοινό στοιχείο των θεωριών αυτών, είναι ως προς την έννοια του εγκλήματος, θεωρώντας ότι πρόκειται για ένα φαινόμενο, το οποίο υπάρχει σε όλες τις κοινωνίες, ακόμη και αν διαφέρουν τα χαρακτηριστικά του ανάλογα με την κοινωνία την οποία μελετούμε και αναφερόμαστε, αφού σταδιακά και σε χρονική κλίμακα, σε κάθε εποχή και κάθε κοινωνία υφίστανται κοινωνικές αξίες, οι οποίες προσβάλλονται.

Κατ'επέκταση το έγκλημα αποτελεί ένα πραγματικό φαινόμενο και προηγήθηκε από την εφαρμογή και την θέσπιση νόμων και νομοθετικού πλαισίου. Ως επακόλουθο είναι η δημιουργία και εφαρμογή νόμων, οι οποίοι καλούνται να αντιμετωπίσουν το έγκλημα και να καλύψουν τις αποκλίσεις που παρουσιάζονται στο πλαίσιο της κοινωνικής πραγματικότητας.

Όσον αφορά στο άτομο το οποίο εμφανίζει μία εγκληματική συμπεριφορά, αυτομάτως προσβάλλει τις θεμελιώδεις αξίες, οι οποίες είναι αποδεκτές από το μεγαλύτερο αριθμό ατόμων της κοινωνίας. Η συμπεριφορά των ατόμων εξαρτάται τόσο από εξωγενείς κοινωνικούς παράγοντες όσο και από τα βιολογικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά του ατόμου. Οι κοινές συναινετικές αξίες που υπάρχουν στο εσωτερικό ενός κοινωνικού πλαισίου, προσβάλλονται από τα χαρακτηριστικά και τις ιδιότητες του εγκληματία τα οποία ενυπάρχουν ως στοιχεία στην προσωπικότητα του και στο κοινωνικό του περιβάλλον. Το άτομο λοιπόν, προβαίνοντας σε μία εγκληματική πράξη, μέσω της συμπεριφοράς του έρχεται σε σύγκρουση με τις απαιτήσεις της κοινωνίας, δεν παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά που αντιστοιχούν στο βαθμό εξέλιξης του ανθρώπινου είδους, με αποτέλεσμα να μην θεωρείται ομαλός. Η παραπάνω διαπίστωση επικυρώνεται και από τον Ferrì, υποστηρίζοντας ότι δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία για τη σχέση μεταξύ ανθρώπινης κανονικότητας και συμμόρφωσης στο νόμο, λέει ότι ο ομαλός εγκληματίας δεν υπάρχει γιατί ο ομαλός άνθρωπος δεν διαπράττει έγκλημα (Δασκαλάκης 1984:13).

Το έγκλημα σε όλες τις παραπάνω θεωρίες, αντιμετωπίζεται ως ένα φαινόμενο με καθαρά ατομοκεντρικό χαρακτήρα. Το στοιχείο δηλαδή, που απουσιάζει από τις προαναφερθείσες θεωρίες, είναι η μη ανάλυση και αιτιολόγηση θεωριών συλλογικού

χαρακτήρα, οι οποίες έχουν αποδοθεί ως εγκληματικές σε διάφορους χρόνους και σε διάφορες κοινωνίες. Το έγκλημα προσδιορίζεται μόνο σε σχέση με το άτομο και όχι πέρα από αυτό. Με αυτόν τον τρόπο, το μόνο σημείο εμπλοκής του ατόμου στους θεσμούς της κοινωνικής οργάνωσης αφορά στη μη συναίνεση των κοινών συλλογικών αξιών, και κατ'επέκταση την αντιμετώπιση του από το ποινικό δίκαιο.

Όσον αφορά στα βιολογικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά του ατόμου, με βάση το συναινετικό πρότυπο, την παράβαση των αξιών που τις αποδέχεται η πλειοψηφία του συνόλου της κοινωνίας και άρα η διάπραξη εγκληματικής πράξης θεωρώντας το άτομο ως μη ομαλό, χαίρουν κριτικής και πέρα από το μονόπλευρο τρόπο προσέγγισης, δηλαδή την καθαρά με ατομοκεντρικό τρόπο μελέτη. Όσον αφορά στη θεωρία των Lombroso και Goring, στη σύνδεση της εγκληματικότητας με τα κληρονομικά χαρακτηριστικά του ατόμου, αφενός μειώθηκε κατά πολύ ο παράγοντας περιβάλλον, και αφετέρου ακολούθησαν έρευνες οι οποίες αποδείκνυαν ότι οι ομοιότητες που εμφανίζονται στα μέλη μιας κοινωνίας όσον αφορά στην εγκληματική συμπεριφορά, οφείλονται στο κοινό περιβάλλον που συμβιώνουν και όχι σε κληρονομικά χαρακτηριστικά.

Όσον αφορά, στη σύνδεση των βιολογικών χαρακτηριστικών με εγκληματικές πράξεις σε περιπτώσεις διδύμων και υιοθεσιών, έρευνες αποδεικνύουν ότι υπάρχει σύνδεση με την κοινή ανατροφή και της περιβαλλοντικές εμπειρίες καθώς και στο ταυτόσημα κληρονομικό τους «είναι». Γεγονός είναι ότι η συγκεκριμένη θεωρία είναι μία μεταφορά των υιοθετημένων παιδιών, που οι φυσικοί τους γονείς είχαν μία κάποια, εγκληματική σταδιοδρομία.

Αντίστοιχα παραδείγματα υφίσταται και στη σύνδεση εγκληματικών πράξεων, βάσει των ψυχολογικών χαρακτηριστικών του ατόμου. Τα IQ tests , ανακάλυψαν ότι δεν υπάρχει καθόλου διαφορά στην ευφυΐα ανάμεσα σε εγκληματίες και μη. Στη σύνδεση παραβατικότητας και φυλής – γενιάς με το έγκλημα ο παράγοντας μελέτης ο οποίος εκλείπει εξίσου όπως και από τις παραπάνω θεωρήσεις, είναι αυτός των περιβαλλοντικών συνθηκών. Στη σχέση εγκληματικής συμπεριφοράς και προσωπικότητας, η οποία βασίστηκε στις έρευνες των Gluecks το 1950, όπου άτομα τα οποία εμφανίζουν κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, μπορούν να θεωρηθούν πιθανοί εγκληματίες, δημιουργεί προβληματικές διότι με αυτή την οπτική τα άτομα αυτά ανάλογα με την εποχή και την κοινωνία θα έπρεπε να λαμβάνουν εκ'των προτέρων μέτρα πρόληψης και καταστολής βάση των φυσιολογικών θεωρήσεων για

το έγκλημα και των σωματικών δυσμορφιών ως αίτιο του εγκλήματος, με ενεχόμενο κίνδυνο δημιουργίας στίγματος και ετικετοποίησης των ατόμων αυτών.

Η διαπίστωση μέσω των προαναφερθεισών θεωριών είναι ότι το έγκλημα θεωρείται ως μια πραγματικότητα που λόγω μιας εσωτερικής του ιδιότητας διαταράσσει τους όρους κοινωνικής συμβίωσης και προκαλεί την αντίδραση του κοινωνικού σώματος. Έτσι μέσω του ποινικού νόμου εκφράζεται με επίσημο τρόπο η συγκεκριμένη αντίδραση του κοινωνικού σώματος και βρίσκει τη δικαίωση του πάνω στην αντίδραση αυτή. Η αιτία λοιπόν της δημιουργίας του ποινικού νόμου είναι η πραγματικότητα του εγκλήματος ή, με άλλη έκφραση, η ανάγκη προστασίας του κοινωνικού συνόλου από προσβολές εναντίον αντικειμένων που, κατά κοινή εκτίμηση των μελών της κοινωνίας, αποτελούν τα θεμέλια της κοινής ζωής (Δασκαλάκης 1984:47).

Για να επιτευχθεί η αναπαραγωγή της κοινωνίας, απαραίτητο στοιχείο είναι η ύπαρξη κοινών αξιών. Παρόλα αυτά στις σύγχρονες κοινωνίες, εμφανίζονται πολλοί παράγοντες, οι οποίοι, λαμβάνοντας υπόψη τις πολιτισμικές ετερότητες, το οικογενειακό περιβάλλον και τις σχέσεις των μελών μεταξύ τους, την εκπαίδευση στο πλαίσιο της παιδείας, του σχολείου και των μαθησιακών δυσκολιών που συνδέονται με το μορφωτικό επίπεδο του ατόμου, τα σύγχρονα μέσα μαζικής επικοινωνίας και ο ρόλος τους ως προς την δημιουργία προτύπων, ο εξειδικευμένος καταμερισμός εργασίας, την κοινωνική διαστρωμάτωση και την μετανάστευση, δίνουν το έναυσμα για την δημιουργία πολλαπλών συμφερόντων, ανάλογων με την κοινωνική ομάδα που ανήκει το κάθε άτομο.

Αποτέλεσμα αυτών των παραγόντων είναι η εξειδίκευση των αξιών από το γενικό πλαίσιο στο ειδικό και επηρεασμένο από την κοινωνική ομάδα που ανήκει το άτομο. Πιο συγκεκριμένα, η θεωρία του Ferrí όντας προσανατολισμένη και στο κλασικισμό και στον θετικισμό, κύριο προβληματισμός υφίσταται στο λόγο για τον οποίο κάποιος διαπράττει ένα έγκλημα. Από τη μία πλευρά έχουμε τον κλασικισμό ο οποίος, βλέπει το έγκλημα σαν ένα πρόβλημα που απασχολεί τη δικαιοσύνη γι αυτό πρωταρχικά ασχολείται με το όνομα, τον καθορισμό του και τη δικαστική του ανάλυση, αφήνοντας στο περιθώριο την προσωπικότητα του εγκληματία, με την οποία ασχολείται μόνο θεωρητικά. Ο ρόλος των δικαστών εδώ περιορίζεται στο να εξακριβώσουν αν το έγκλημα που διαπράχθηκε είναι έγκλημα εξ αμελείας ή εκ προμελέτης, ώστε να οδηγηθούν στη διαλεύκανση της υπόθεσης.

Από την άλλη μεριά, η θετικιστική σχολή αποπειράται να διαλευκάνει σε κάθε περίπτωση εγκληματία το πρόβλημα της καταγωγής του, αλλά και τους λόγους και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες διαπράττει εγκλήματα. Η προβληματική έγκειται στη συλλογή των στοιχείων, αφού δεν υπάρχουν ούτε φυσικές σταθερές, ούτε μέθοδοι συλλογής γεγονότων, ούτε συμπεράσματα τα οποία να σώζονται από τη θετικιστική σχολή της εγκληματολογίας. Οι κλασικοί εγκληματολόγοι αποδέχονται το φαινόμενο της εγκληματικότητας ως ένα ολοκληρωμένο γεγονός, γι' αυτό το αναλύουν από την άποψη της τεχνικής πλευράς της δικαιοσύνης, χωρίς να ενδιαφέρονται πώς δημιουργήθηκε στην πραγματικότητα το έγκλημα και γιατί επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο σε κάθε χώρα σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό.

Σύμφωνα με τη θεωρία της ελεύθερης βούλησης το έγκλημα είναι προϊόν της ανθρώπινης θέλησης, διαπράττεται, δηλαδή, απλά και μόνο επειδή ο εγκληματίας ήθελε να το διαπράξει, χωρίς περαιτέρω αναλύσεις. Η θεωρία της ελεύθερης βούλησης βρίσκει κάθετα αντίθετη τη θετικιστική σχολή, η οποία αρνούμενη τη θεωρία της κλασικής σχολής αλλά και κάθε έρευνα της επιστήμης της ψυχολογίας, πιστεύει ότι ένας άνθρωπος φτάνει στο σημείο να διαπράξει εγκλήματα μόνο εξ αιτίας σταθερά καθορισμένων συνθηκών στην προσωπικότητα και το περιβάλλον του. Το ζήτημα το οποίο προκύπτει, είναι ότι παρόλο που η κλασική σχολή ασχολείται με τους νομικούς τύπους, οι οποίοι θα καθιστούν σαφή τη διάκριση των εγκληματικών ενεργειών, -όπως απάτη, κλοπή, έγκλημα-, δεν έχει δώσει στην κοινωνία ούτε ένα στοιχείο που θα έριχνε φως στους λόγους που οδηγούν κάποιον να γίνει εγκληματίας, και τον τρόπο με τον οποίο θα θεραπευτεί αποτελεσματικά από την ίδια την κοινωνία.

Αυτό που ο Ferri σημειώνει είναι ότι κάθε έγκλημα από το μικρότερο έως το πιο στυγερό είναι αποτέλεσμα τριών αιτιών: των ανθρωπολογικών συνθηκών του εγκληματία, του φυσικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο ζει και του κοινωνικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο γεννήθηκε, ζει και ενεργεί. Σύμφωνα όμως με μια αντικειμενική μεθοδολογική θεωρία, οι κοινωνικές συνθήκες από μόνες τους δεν βοηθούν στην επεξήγηση της πραγματικότητας της εγκληματολογίας, αν και είναι αλήθεια ότι η επικράτηση της επιρροής είναι σημαντική σε ένα μεγάλο αριθμό εγκλημάτων.

Κατ' επέκταση, με τον παραπάνω συλλογισμό, και οι παράγοντες οι οποίοι σχετίζονται με τις κοινές αξίες και την εγκληματικότητα, επιδέχονται αμφισβήτηση,

ως στοιχείο για τη δημιουργία πολλαπλών συμφερόντων, ανάλογων με την κοινωνική ομάδα στην οποία ανήκει το κάθε άτομο.

Εξαιτίας των πολλαπλών συμφερόντων που υπάρχουν στη κοινωνία, το δίκαιο έρχεται να διαδραματίσει έναν καθοριστικό ρόλο. Ορίζοντας το δίκαιο ως « το σύνολο των κανόνων οι οποίοι ρυθμίζουν με τρόπο υποχρεωτικό τις σχέσεις των ανθρώπων που συμβιούν σε μια κοινωνία οργανωμένη σε κράτος»(Σούρλας 1995:41).

Όσον αφορά στο σύνολο των νόμων, τμήμα του δικαίου, βάση αυτών που υποστηρίζει ο Durkheim, αποτελεί καίριο παράγοντα ως προς τις αξίες που καλείται να υποστηρίξει, αναφερόμενοι σε περιπτώσεις διαφωνίας των αξιών που διαμορφώνουν οι κοινωνικές ομάδες και που καλείται να καθορίσει τον ορισμό και την διαμόρφωση της έννοιας του εγκλήματος. Ένα από τα προβλήματα για την αποτίμηση της θεωρίας του είναι το ότι προέβλεψε ότι διάφορα πράγματα θα σύμβαιναν σε διαφορετικούς καιρούς. Συγκεκριμένα υποστήριξε ότι: (1) η τιμωρία του εγκλήματος θα παρέμενε σχετικά σταθερή στις μηχανικές κοινωνίες, ανεξάρτητα από τις αλλαγές της εγκληματικής συμπεριφοράς. (2) ενώ αυτές οι κοινωνίες έκαναν τη μετάβαση στις οργανικές κοινωνίες στη διαδικασία του εκνεωτερισμού, μια μεγάλη ποικιλία συμπεριφορών θα ανεχόταν, οι τιμωρίες θα γίνονταν λιγότερο βίαιες αφού ο στόχος τους άλλαξε από την καταπίεση στην αποκατάσταση, και θα γινόταν μεγάλη επέκταση του 'λειτουργικού' νόμου για να ρυθμίζει τις αλληλεπιδράσεις της αναδυόμενης οργανικής κοινωνίας, και (3) στις οργανικές κοινωνίες, το μέγεθος των εγκληματικών συμπεριφορών θα αυξανόταν κατά τη διάρκεια περιόδων ραγδαίας κοινωνικής αλλαγής.

Ο Wolfgang δήλωσε ότι η σύγχρονη Αμερικάνικη κοινωνία διευκρινίζει το επιχείρημα του Durkheim για την αυξανόμενη ανεκτικότητα για ποικιλία στις πιο προοδευμένες κοινωνίες. Όσο αφορά στο άλλο επιχείρημα του Durkheim, για το ότι οι τιμωρίες θα γίνονταν λιγότερο βίαιες, ο Spitzer βρήκε ότι οι περισσότερες αναπτυγμένες κοινωνίες χαρακτηρίζονταν από αυστηρές τιμωρίες, ενώ οι απλές κοινωνίες χαρακτηρίζονταν από επιεικείς τιμωρίες το οποίο είναι το αντίθετο από αυτό που είχε προβλέψει ο Durkheim. Και για το τρίτο επιχείρημα του Durkheim, ότι θα υπάρξει μεγάλη επέκταση του λειτουργικού νόμου καθώς οι σύγχρονες κοινωνίες θα προσπαθούν να ρυθμίσουν όλες τις νέες τους λειτουργίες, ο Gurr βρήκε, 'μια πραγματική έκρηξη νόμων και διοικητικών κωδίκων, σχεδιασμένοι να ρυθμίζουν τις καθημερινές αλληλεπιδράσεις. Επίσης, βρήκε ότι μεγάλος αριθμός νομοθεσιών είχε

περάσει καθορίζοντας και απαγορεύοντας νέα είδη παραπτωμάτων ενάντια στην ηθική και τη ‘συλλογική συμπεριφορά’ όπως είναι οι ταραχοποιοί και οι διαμαρτυρόμενοι.

Ο Durkheim απόδωσε τα υψηλά ποσοστά του εγκλήματος και άλλων μορφών παρέκκλισης στη δική του κοινωνία, στην έλλειψη κανόνων η οποία προκλήθηκε από την Γαλλική και Βιομηχανική επανάσταση. Μια βασική κριτική σε αυτό το επιχείρημα είναι ότι το έγκλημα στην Γαλλία δεν αυξανόταν εκείνη την περίοδο. Οι Lodhi και Tilly συμπέραναν ότι μεταξύ 1831 και 1931, τα περιστατικά κλοπής και ληστείας παράκμασαν στην Γαλλία. Όμως ο Durkheim διατύπωσε τη θεωρία του για την ανομία στο περιεχόμενο της μελέτης των ποσοστών αυτοκτονίας, και όχι των ποσοστών εγκλήματος. Γι’ αυτό, απλά πήρε ως δεδομένο ότι αυξανόταν επίσης και το έγκλημα, αν και δεν παρουσίασε πουθενά δεδομένα για να υποστηρίξει αυτό το συμπέρασμα του.

Μια μελέτη του Bennett αντίκρουσε τη θεωρία του Durkheim ως η εξήγηση της σύνδεσης μεταξύ του εγκλήματος και του εκνεωτερισμού. Ο Durkheim υποστήριξε ότι το έγκλημα οφείλεται στη ραγδαία κοινωνική αλλαγή. Ο Bennett όμως, χρησιμοποιώντας δεδομένα από 52 έθνη, από το 1960 μέχρι το 1984, έδειξε ότι το ποσοστό της ανάπτυξης δεν επηρεάζει σημαντικά ούτε την αυτοκτονία ούτε την κλοπή, και ότι το επίπεδο της ίδιας της επέκτασης, ανεξάρτητα από το ποσοστό της ανάπτυξης, επηρεάζει σημαντικά τα παραπτώματα κλοπής αλλά όχι τις αυτοκτονίες. Ο Bennett συμπεραίνει ότι αυτά τα ευρήματα αναιρούν τις Ντυρκαιμικές υποθέσεις. Το συμπέρασμα το οποίο προκύπτει από τη μελέτη για το νόμο και το δίκαιο, είναι ότι το έγκλημα προϋπάρχει του νόμου ως μια αυθύπαρκτη πραγματικότητα, με τη διαφορά ότι ο νόμος έρχεται να προσδιορίσει την εγκληματική συμπεριφορά και να επιβάλει την ανάλογη κύρωση. Βασικό συμπέρασμα εδώ, είναι ότι έγκλημα θεωρείτε η πράξη, η οποία έχει υποπέσει στην αντίληψη του επίσημου κοινωνικού ελέγχου και άρα οι πράξεις μελετούνται και προσδιορίζονται από τις συναινετικές εγκληματολογικές θεωρίες ως εγκλήματα, είναι όσες έχει καταγράψει ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος.

Όμως υπάρχει και το άγνωστο μέρος της εγκληματικότητας, το οποίο ονομάζεται « σκοτεινός αριθμός εγκληματικότητας». Θα πρέπει εδώ, να ληφθεί υπόψη ότι το γνωστό μέρος το οποίο πέφτει στην αντίληψη των αρχών, που είναι αποτελούν μέρος του επίσημο κοινωνικό έλεγχο της εγκληματικότητας, και που

αναγράφεται στις επίσημες στατιστικές, είναι αρκετά μικρός. Επιπλέον, η γνωστή εγκληματικότητα δεν είναι αντιπροσωπευτική της συνολικής εγκληματικότητας.

Υπάρχουν σημαντικές διαφορές στους τύπους των εγκλημάτων μεταξύ γνωστής και άγνωστης εγκληματικότητας με υπερεκπροσώπηση των εγκλημάτων των κατώτερων κοινωνικοοικονομικών τάξεων. Συμπέρασμα της παραπάνω διαπίστωσης είναι ότι οι τάξεις αυτές, χωρίς να συμβάλουν περισσότερο από τις άλλες στο σύνολο της πραγματικής εγκληματικότητας, αποτελούν τον προτιμότερο στόχο ποινικής καταστολής.

Όσον αφορά στους δράστες των εγκληματικών πράξεων, που συγκροτούν τη γνωστή εγκληματικότητα δεν αποτελούν αντιπροσωπευτικό δείγμα του συνόλου των εγκληματιών ως προς τα χαρακτηριστικά τους. Διαπιστώνεται λοιπόν ότι αυτό που εμπίπτει στην κοινωνική πρόσληψη και καταγράφεται στις επίσημες στατιστικές δεν είναι η εγκληματικότητα αλλά ο απολογισμός της απόδοσης της αστυνομίας και των δικαστηρίων, μ'άλλα λόγια, η επιστήμη κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα. (Δασκαλάκης 1985:17).

Μεγάλης σημασίας, είναι η θεώρηση του Black, ο οποίος υποστήριξε αναφερόμενος στο στυλ και στην ποιότητα του νόμου, θεωρώντας ότι υφίστανται διαφορές στο νόμο ανάλογα με το χώρο και το χρόνο και τη λειτουργία που επιτελεί όταν ασκείται. Το στυλ χωρίζεται σε πέντε κοινωνικές διαστάσεις που το επηρεάζουν και αυτές είναι η διαστρωμάτωση, η διαμόρφωση της κοινωνικής ζωής, η κουλτούρα, η οργάνωση και ο κοινωνικός έλεγχος. Συγχρόνως, προσπάθησε να δώσει ένα εργαλείο κατανόησης της φύσης του νόμου, το οποίο βασίζεται στις νομικές συνεργασίες, στην αποποινικοποίηση του νόμου και στην εξάλειψη του. Το έγκλημα για τον Black και η σοβαρότητα του εξαρτάται από την ποσότητα του νόμου που ασκείται σε κάθε περίπτωση.(Vold et al. 2002: 236-240).

Η θεώρηση του Pinatel, κατέχει σημαντική θέση στη θεωρία της κοινωνικής αντίδρασης, καθώς αυτή στο έγκλημα γεννάται με βάση την ίδια της την ταυτότητα, σύμφωνα με τον τρόπο που έχει οριοθετήσει τις δράσεις και τις συμπεριφορές και όχι την αντικειμενική ταυτότητα των πράξεων, που ορίστηκαν ως εγκληματικές.

Το ύψιστο έγκλημα για το αστικό ρεύμα είναι η **αφαίρεση της ανθρώπινης ζωής** και η ύψιστη τιμωρία ο περιορισμός της ελευθερίας δηλαδή η φυλάκιση. Στο επόμενο κεφάλαιο θα γίνει ανάλυση της συγκεκριμένης θεωρητικής προσέγγισης βάση του συγκρουσιακού μοντέλου, μιας και αποτελεί το εξειδικευμένο θέμα προβληματισμού της παρούσας εργασίας. Παρατηρήσαμε παραπάνω την οπτική

προσέγγισης της εγκληματικότητας με βάση τις συναινετικές θεωρίες. Βάσει του θεσμοθετημένου δικαίου και στο νομικό ορισμό του εγκλήματος στοιχειοθετούν τις θεωρίες τους, οι υποστηρικτές της εγκληματολογικής θεωρίας της σύγκρουσης, το οποίο ακολουθεί στο επόμενο κεφάλαιο, βασισμένοι στο συγκρουσιακό μοντέλο θεώρησης για τις κοινωνίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Συγκρουσιακές θεωρίες για το έγκλημα

2.1. Η έννοια του εγκλήματος σύμφωνα με της συγκρουσιακές εγκληματολογικές θεωρίες

2.1.1 Η θεωρία της σύγκρουσης

Αντίθετα με τις συναινετικές εγκληματολογικές θεωρίες που αναλύθηκαν παραπάνω, οι θεωρίες της σύγκρουσης αποτελούν ένα διαφορετικό ερμηνευτικό εργαλείο ανάλυσης και ερμηνείας της κοινωνίας. Η κοινωνική σύγκρουση αποτελεί το κυρίαρχο χαρακτηριστικό των συγκεκριμένων θεωριών και εμφανίζεται σε κάθε μορφή συλλογικού βίου. Εδώ χρειάζεται να τονιστεί ότι η κοινωνική σύγκρουση δεν αποτελεί παράγοντα που επηρεάζει αρνητικά το κοινωνικό σύστημα, προκαλώντας σε αυτό προβλήματα, δυσλειτουργίες και παθογένειες αλλά, αντίθετα, αποτελεί ένα παράγοντα, ο οποίος συνιστά στην εύρυθμη λειτουργία του κοινωνικού συστήματος και ό,τι περιβάλλει αυτό. (Craib 2000).

Η αιτία της σύγκρουσης είναι η βελτιστοποίηση των όρων κοινωνικής ζωής των ατόμων, διεκδικώντας, ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, που μπορούν να μεταβάλλουν τους όρους και να επιφέρουν επιθυμητά για αυτά αποτελέσματα. Η προστασία της ανθρώπινης αξίας αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα, η οποία αναδείχθηκε θεωρητικά για πρώτη φορά με συναινετική προσέγγιση, από το αστικό ρεύμα ως πρωταρχικός ρόλος. Επομένως, η αφαίρεση της ανθρώπινης ζωής αποτελεί το ύψιστο έγκλημα και η φυλάκιση την ύψιστη τιμωρία. Ο θετικός ρόλος που ενέχει η σύγκρουση στον κοινωνικό βίο, έγκειται στην οπτική που υπάρχει σχετικά με το κακό και τη σύνδεση του με το διαφορετικό, γεγονός που δημιουργεί προβληματικές αφού νομιμοποιεί, συντηρεί και αναπαράγει τις κυρίαρχες αξίες. Οι εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης ανατρέπουν την οπτική των συναινετικών θεωριών ως προς την αιτία της εγκληματικότητας, οι οποίες υποστηρίζουν ότι το άτομο είναι υπεύθυνο, δίνοντας μία ατομοκεντρική προσέγγιση κάτι το οποίο δεν συμβαίνει στις συγκρουσιακές εγκληματολογικές θεωρίες.

Όσον αφορά στις σύγχρονες κοινωνίες, το έγκλημα και κατ' επέκταση η αφαίρεση της ανθρώπινης ζωής, λειτουργώντας σύμφωνα με τη συναινετική θεωρητική βάση, αντιλαμβάνονται την έννοια της ανθρωποκτονίας και ιδίως από πρόθεση ως το 'ύψιστο έγκλημα'. Το γεγονός αυτό έχει προκύψει από τις κεντρικές αξίες που συνήθως συνδέονται με τις αξίες των εχόντων εξουσία και δύναμη. Παράλληλα δεν ενυπάρχει ο προβληματισμός ως προς την νομιμοποίηση, αναπαραγωγή και συντήρηση των κυρίαρχων αξιών, από τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου βάσει των συγκρουσιακών εγκληματολογικών θεωριών.

Σύμφωνα με τις θεωρίες της σύγκρουσης, οι κοινωνίες, οι οποίες είναι εσωτερικά διαιρεμένες και έχουν την τάση να μεταβάλλονται, ενέχουν την σύγκρουση των συμφερόντων των υποκειμένων και των ομάδων, όπου τα συμφέροντα αποτελούν βασικό στοιχείο της κοινωνικής ζωής. Η κοινωνική ζωή συναρτάται με την άσκηση του καταναγκασμού, προάγει την αντίθεση, τη διαφοροποίηση, τον αποκλεισμό, την εχθρότητα, δημιουργώντας επιμέρους συμφέροντα και βασίζεται στη δομική σύγκρουση των μερών της (Craib 2000:108).

Κατ' επέκταση, το κράτος, ως έκφραση εξουσίας, παρουσιάζει, υποστηρίζει και επιβάλλει τα συμφέροντα των ισχυρών ομάδων στο σύνολο της κοινωνίας. Προβληματισμός υφίσταται στις διαρκείς διαφοροποιήσεις στην κοινωνία, δημιουργώντας την ανάγκη νέων προσδιορισμών, νέων νοηματοδοτήσεων, νέων οριοθετήσεων, οι οποίες είναι ανάλογες του ή των φορέων που συγκρούονται και των θεσμικών ανασυγκροτήσεων στις οποίες οδηγούνται. Η διαμόρφωση των αξιών, γίνεται σε συλλογικό επίπεδο μέσω των κυρίαρχων συμφερόντων της κυρίαρχης ομάδας, μόνο σε ατομική βάση, αφού έχει προηγηθεί η διαδικασία της σύγκρουσης και άρα έχει επέλθει η επιβολή των συμφερόντων της κυρίαρχης.

Ο παραπάνω συλλογισμός ενυπάρχει, σε ένα γενικότερο πλαίσιο προσδιορισμού της έννοιας του εγκλήματος, αλλά και πιο εξειδικευμένα, στο «ύψιστο έγκλημα», αυτό της αφαίρεσης της ανθρώπινης ζωής ή ανθρωποκτονίας όπως ονομάστηκε αργότερα. Πιο συγκεκριμένα, το κράτος μέσω της υποστήριξης και επιβολής των συμφερόντων των ισχυρών ομάδων στο σύνολο της κοινωνίας, λειτουργεί με το συναινετικό τρόπο δράσης και άρα με την αποδοχή των κυρίαρχων αξιών ως προς την έννοια του εγκλήματος και άρα ως προς την έννοια της ανθρωποκτονίας.

Όσον αφορά στις ευρύτερες κοινωνικές δομές, οι βάσεις τίθενται από τον Dahrendorf. Στη θεωρία του προσδιορίζει τις θέσεις και τους ρόλους που κατέχουν τα

άτομα στην κοινωνία, με καίριο στοιχείο το εξουσιαστικό κύρος που υπάρχει σε κάθε κοινωνικό ρόλο και κοινωνική θέση. Το εξουσιαστικό κύρος είναι άμεσα συνυφασμένο με το βαθμό της δύναμης που κατέχει το άτομο συνδέοντας το με την θέση που κατέχει (Ritser 1996: 74). Το κοινωνικό πλαίσιο, στο οποίο βιώνει το άτομο, δίνει τη δυνατότητα διαφοροποίησης των θέσεων που κατέχει το άτομο. Με την παραπάνω οπτική, το άτομο έχει τη δυνατότητα να κατέχει διαφορετικές θέσεις, με διαφορετικούς ρόλους, όπως για παράδειγμα, μητέρα σε μια οικογένεια και παράλληλα υπάλληλος σε μια εταιρία. Αποτέλεσμα αυτού, είναι η δημιουργία παράλληλων συμφερόντων, μέσα σε κάθε μορφή κοινωνικής οργάνωσης και ανάλογα με τις θέσεις που κατέχει. Βάσει λοιπόν της συγκεκριμένης κοινωνικής οργάνωσης η οποία υφίσταται σε ένα κοινωνικό σύνολο, εμφανίζονται συγκρούσεις ανάμεσα στους κατέχοντες προϊστάμενων και υφιστάμενων θέσεων με σκοπό την υπεράσπιση των συμφερόντων τους και άρα την κατοχή του εξουσιαστικού κύρους.

Σύμφωνα με τον Dahrendorf υπάρχουν τρεις τύποι ομάδων, για να ερμηνευθεί η κοινωνική σύγκρουση αφού πρώτα έχει διενεργηθεί και έχει υπάρξει αλληλεπίδραση. «Οι οιονεί ομάδες, οι οποίες αποτελούν τη δεξαμενή στρατολόγησης του δεύτερου τύπου ομάδων, τις ομάδες συμφερόντων, οι οποίες «αποτελούν τους πραγματικούς φορείς σύγκρουσης μεταξύ των ομάδων και έχουν δομή, κάποια μορφή οργάνωσης, πρόγραμμα ή στόχους και μέλη» και από αυτές αναδύονται οι συγκρουσιακές ομάδες, εκείνες που πραγματικά εμπλέκονται σε ομαδική σύγκρουση» (Ritser 1996:74).

Για την επίτευξη της κοινωνικής σύγκρουσης καθώς και για τις αλλαγές στις κοινωνικές δομές, χρειάζεται να επικρατούν οι αντίστοιχες πολιτικές συνθήκες. Βάσει της οπτικής του Dahredorf, το πολιτικό πεδίο κατέχει σημαντικό ρόλο και ευθύνες ως προς την ύπαρξη κοινωνικών ανισοτήτων στην κοινωνική δομή, μέσω της τριβής των ομάδων για την κατοχή εξουσίας και κύρους.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να επισημανθεί η σύνδεση των παραπάνω με τον ποινικό νόμο, και το βασικό ερώτημα, αν προστατεύει τα συμφέροντα και τις αξίες όλων των κοινωνικών στρωμάτων ή μόνο των οικονομικά και πολιτικά ισχυρών που έχουν την εξουσία να εξασφαλίζουν αυτή την προστασία σε βάρος των αξιών και συμφερόντων των ανίσχυρων στρωμάτων. Ο παραπάνω προβληματισμός έχει επεξηγηθεί, βάσει του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας, στην κριτική των συναινετικών θεωριών. (Δασκαλάκης 1985:15).

Όσον αφορά στην πολιτική και πιο συγκεκριμένα στη σύνδεση της με το έγκλημα, η έννοια του εγκλήματος ως πράξης στρεφόμενης κατά της ολότητας εμφανίζεται ιστορικά με την εμφάνιση της πολιτικής εξουσίας και εξαφανίζεται μαζί με την εξαφάνιση αυτής (Δασκαλάκης 1985: 30).

Έτσι, με την κατάλυση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας από τα βαρβαρικά φύλα και κατά τη φεουδαρχική περίοδο παρατηρείται επιστροφή στον ιδιωτικό πόλεμο και τα υποκατάστατά του (wergeld) μέχρι τη δημιουργία των πρώτων πολειακών σχηματισμών της προκαπιταλιστικής περιόδου οπότε επανεμφανίζεται και πάλι η έννοια του εγκλήματος (Δασκαλάκης 1985: 30).

Όσον αφορά στην εξουσία, σύμφωνα με τον Turk, υφίσταται η άποψη ότι δεν υπάρχει εγκληματίας όταν δεν υπάρχει κράτος, δίνοντας έμφαση στο χαρακτήρα της εξουσίας ως αναγκαίας προϋπόθεσης της έννοιας του εγκλήματος. Αυτή η διαπίστωση προέρχεται από την εννοιολογική ύπαρξη απαγόρευσης ή επιταγής, μέσω μιας κυρίαρχης βούλησης, από την οποία προκύπτει ότι μία συγκεκριμένη συμπεριφορά είναι έγκλημα. Έτσι, το έγκλημα είναι και πολιτικό φαινόμενο, είναι δημιούργημα της κρατικής βούλησης που εκφράζεται από τον ποινικό νόμο (Δασκαλάκης 1985: 31).

Συνδεδεμένη οπτική με τα παραπάνω αποτελεί και αυτή του Turner, ο οποίος επαναπροσδιορίζει την έννοια του εγκλήματος, μελετώντας ένα πρότυπο ανοικτής σύγκρουσης το οποίο αποτελείται από εννέα στάδια. Το νήμα στη συγκεκριμένη προσέγγιση έχει ως αφετηρία το κοινωνικό σύστημα, το οποίο αποτελείται από έναν αριθμό αλληλοεξαρτώμενων μονάδων, μέσα στις οποίες υφίσταται μία κατανομή σπανίων και πολύτιμων πόρων. Ως απόρροια αυτού, είναι ο διαχωρισμός των ατόμων που απολαμβάνουν αυτούς τους πόρους και αυτοί που τους στερούνται και διακρίνονται από μια συγκινησιακή φόρτιση, συνδεδεμένη με την δυνατότητα αλλαγής στο σύστημα κατανομής πόρων. Όσο περισσότερο αυξάνεται η εμπλοκή των ατόμων σε καταστάσεις σύγκρουσης τόσο αυξάνεται η συγκινησιακή φόρτιση αυτών. Η αφετηρία αυτού γίνεται μέσω ανοργάνωτων ξεσπασμάτων. Η οργάνωση των συγκρούσεων αυξάνεται συνεχώς μέχρι να διενεργηθεί μία ανοιχτή σύγκρουση μεταξύ στερούντων και μη. Το επίπεδο βίας, το οποίο δύναται να ασκηθεί, είναι υποκείμενο στην ικανότητα του προσδιορισμού των συμφερόντων των δύο συγκρουόμενων μερών και στη διαθεσιμότητα των μηχανισμών του συστήματος για την αντιμετώπιση, το διακανονισμό και τον έλεγχο της σύγκρουσης (Ritser 1996:77-78).

Μια όχι τόσο συγκεκριμένη αξιολογική στάση, αλλά προσφέροντας ένα σημαντικό θεωρητικό πλαίσιο, ο Collins επισημαίνει τη σημασία της σύγκρουσης ως κεντρική διαδικασία της κοινωνικής ζωής. Θέτει το θεωρητικό του πλαίσιο σε ατομική βάση, υποστηρίζοντας ότι υπάρχει μια άρρηκτη σχέση μεταξύ των κοινωνικών δομών και των φορέων δράσης, αναφέροντας ότι δεν υφίστανται εξωτερικές καταναγκαστικές ολότητες, λόγω του ότι υπάρχει μία αλληλεπίδραση μεταξύ κοινωνικών δομών και φορέων δράσης ως προς τη δημιουργία των δομών αυτών. Με αυτόν το συλλογισμό, δημιουργείται μια μορφή διαντίδρασης μεταξύ φορέων και δομών που συνδέεται με τη διαδικασία της σύγκρουσης που αφορά στην κοινωνική διαστρωμάτωση, η οποία εξετάζεται πολυπαραγοντικά.

Ο Collins, στο θεωρητικό του πλαίσιο, ως προς τη σύνδεση της κεντρικής διαδικασίας της κοινωνικής ζωής με τη θεωρία της σύγκρουσης, θέτει τρεις βασικές αρχές. Πιο συγκεκριμένα, θεωρεί, ότι τα άτομα ζουν και δρουν στον κόσμο, τον οποίο κατασκευάζουν τα ίδια, και έχουν την δυνατότητα να επηρεάζουν και να ελέγχουν τις υποκειμενικές εμπειρίες άλλων ατόμων. Επιπροσθέτως, το κάθε άτομο ξεχωριστά προσπαθεί να ελέγχει κάθε αντιτασσόμενο σε αυτό άτομο και αναπτύσσει τη θεωρητική του πρόταση για την διαδικασία της σύγκρουσης στην κοινωνική διαστρωμάτωση, την οποία στηρίζει σε πέντε σημεία.

Σε μία πιο διεξοδική ανάλυση, μελετά τις εκφάνσεις της πραγματικής ζωής και όχι σε γενικά αξιώματα, ως προς το κίνητρο των ατόμων, το οποίο αποτελεί ατομικό συμφέρον, αναγνωρίζοντας τις συγκινησιακές καταστάσεις που βιώνουν τα άτομα, όταν δεν ικανοποιείται το συμφέρον τους. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί και η κατοχή πόρων, η οποία επηρεάζει τη δράση των φορέων. Οι φορείς, βιώνοντας την ανισότητα ως προς την κατοχή των πόρων, δημιουργούν δράσης, που αποσκοπούν στη διατήρηση και στην απόκτηση όλο και περισσότερων πόρων από αυτούς που τους κατέχουν και την μη εκμετάλλευση των μη εχόντων, η οποία μπορεί να οδηγήσει εν γνώσει των φορέων στην διεκδίκηση πόρων από τους μη έχοντες. Η κατοχή των πόρων, εκτός από την υλική τους βάση, υφίσταται και μία επιβολή δικών τους νοηματικών συμβόλων και συστήματα ιδεών από τους κατέχοντες, επηρεάζοντας το πολιτισμικό πεδίο της κοινωνικής ζωής (Ritser 1996:82-87).

Σύμφωνα με αυτά που προαναφέρθηκαν, είναι εμφανής η δυναμική των κοινωνικών δομών, σε ένα πλαίσιο ρόλων και δομών που κατέχουν τα άτομα στην κοινωνία, ως προς το εξουσιαστικό κύρος που κατέχουν, βάσει αυτών. Το εξουσιαστικό κύρος είναι άμεσα συνδεδεμένο με τη δύναμη που κατέχει το άτομο

βάσει της θέσης. Μέσω αυτών των θέσεων το άτομο προωθεί τα δικά του συμφέροντα, δημιουργώντας συγκρούσεις για την προάσπιση και την επέκταση αυτών. Έτσι δημιουργείται και σύγκρουση μεταξύ αυτών που κατέχουν προϊστάμενες θέσεις και αυτών που κατέχουν υφιστάμενες θέσεις.

Εξίσου σημαντικός παράγοντας είναι αυτός της πολιτικής, καθώς η κοινωνική ανισότητα στην κοινωνική δομή, το πεδίο δηλαδή, που προκύπτει η εξουσία και το κύρος ανάμεσα στις ομάδες. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί και η κατανομή των πόρων, όπου τα άτομα, τα οποία δεν δύναται να επέλθει αλλαγή στο σύστημα κατανομής των πόρων, ώστε να κατέχουν ένα μέρος, και να μη διακατέχονται όλο και περισσότερο από συγκινησιακή φόρτιση. Λόγω αυτού εμφανίζονται συγκρούσεις για την απολαβή πόρων. Κεντρικό στοιχείο των συγκρούσεων θεωρείται και η κοινωνική ζωή των ατόμων ως προς τους φορείς και τις δομές, που συνδέονται με την κοινωνική διαστρωμάτωση.

Όλα τα παραπάνω αποτελούν κεντρικά στοιχεία για την επεξήγηση του “ύψιστου” εγκλήματος βάσει του αστικού ρεύματος, αυτού της αφαίρεσης της ανθρώπινης ζωής ή ανθρωποκτονίας, ιδιαίτερα αν γίνεται ηθελημένα από το άτομο, δηλαδή, με πρόθεση. Το άτομο μπορεί να οδηγηθεί στη διάπραξη μιας εγκληματικής πράξης είτε βάσει της κοινωνικής δομής μέσω των θέσεων που κατέχει αλλά με μικρό εξουσιαστικό κύρος, μη προωθώντας συμφέροντα και με περιορισμένη δύναμη είτε μέσω του πολιτικού συστήματος στο οποίο ζει και το περιβάλλει, λόγω του ότι βιώνει μία κοινωνική ανισότητα στην κοινωνική δομή. Έτσι προωθούνται μέσω του ποινικού νόμου, συμφέροντα και αξίες των οικονομικά και πολιτικά ισχυρών, που και έχουν την εξουσία να εξασφαλίζουν αυτή την προστασία σε βάρος των αξιών και συμφερόντων των ανίσχυρων στρωμάτων. Έτσι και αλλιώς, όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, η έννοια του εγκλήματος ως πράξης στρεφόμενης κατά της ολότητας εμφανίζεται ιστορικά με την εμφάνιση της πολιτικής εξουσίας και εξαφανίζεται μαζί με την εξαφάνιση της.

Εγκληματογένεση, μπορεί εξίσου να προκύψει και μέσω της άνισης κατανομής πόρων, με τη συνεχή αύξηση της συγκινησιακής φόρτισης του ατόμου, αφού δεν μπορεί να επέλθει αλλαγή. Με αυτόν το συλλογισμό, μέσω της κοινωνικής ζωής, των κοινωνικών δομών και άρα των φορέων δράσης, υφίσταται μία άνιση κοινωνική διαστρωμάτωση, αφού το άτομο δεν μπορεί να προασπίσει τα συμφέροντα του, να αποκτήσει υλικούς πόρους με αποτέλεσμα να δέχεται ενός είδους εκμετάλλευση από τους έχοντες μέσω της δράσης των φορέων. Έτσι, το έγκλημα

δεν μπορεί να οριοθετηθεί ως μια οντολογική συμπεριφορά, αλλά αυτά θεωρείται απόρροια της επικράτησης συμφερόντων, στην όλη διαδικασία της σύγκρουσης μεταξύ των κοινωνικών ομάδων.

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα παρουσιάζονται εμφατικά πλέον οι εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης, οι οποίες μέχρι σήμερα προσπαθούν να αναδείξουν την έννοια του εγκλήματος, μέσω συγκρουσιακών διαδικασιών, που αφορούν σε όλα τα επίπεδα του συλλογικού βίου, κοινωνικό, πολιτικό, πολιτισμικό, οικονομικό, καθώς και η σύνδεση τους με το κράτος και τη δικαιοσύνη, ως ένα αποτέλεσμα κυριαρχίας, το οποίο, όπως διαφαίνεται και παρακάτω, συσχετίζεται με την έννοια του εγκλήματος και άρα με το "ύψιστο έγκλημα", βάσει του αστικού ρεύματος, αυτού της αφαίρεσης της ανθρώπινης ζωής ή της ανθρωποκτονίας, ιδιαίτερα όταν προκύπτει από πρόθεση.

2.1.2 Οι εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης

Σύμφωνα με τις εγκληματολογικές θεωρίες της συναίνεσης, κάθε ανθρώπινη κοινωνία χαρακτηρίζεται από συναινετικές κεντρικές αξίες. Όσον αφορά στο κράτος, οι συναινετικές θεωρίες υποστηρίζουν ότι το κράτος υφίσταται για να μετριάξει τις συγκρούσεις ανάμεσα στα άτομα καθώς και να εμφανίζει κοινές αξίες και συμφέροντα για την κοινωνία, έχοντας ως δεδομένο, ότι οι κοινές αξίες κάθε κοινωνίας καθορίζουν και τα συμφέροντα της.

Εν αντιθέσει με τις συναινετικές εγκληματολογικές θεωρίες, οι θεωρίες της σύγκρουσης, έχουν ως κυρίαρχη οπτική την εναντίωση τους προς τη διαμόρφωση της κοινωνίας βάσει των κυρίαρχων αξιών και συμφερόντων, υποστηρίζοντας ότι οι κοινωνίες διαμορφώνονται σύμφωνα με τα συγκρουόμενα συμφέροντα μεταξύ των ατόμων της κοινωνίας, με αποτέλεσμα να υπερισχύουν τα συμφέροντα των κοινωνικά ισχυρότερων, καλύπτοντας όλο το φάσμα της κοινωνικής ζωής. Όσον αφορά στο κράτος, σύμφωνα με τις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης, κατέχει ένα σημαντικό ρόλο, λόγω του ότι υποστηρίζει τα συμφέροντα των ισχυρών ομάδων αφού ελέγχουν τη λειτουργία του. Τα συμφέροντα διαδραματίζουν καθοριστικό παράγοντα στη δημιουργία των αξιών στο πλαίσιο μιας κοινωνίας, καθώς οι αξίες διαμορφώνονται σε ατομική και όχι σε συλλογική βάση.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την θεωρία του Sellin το 1938, στο πλαίσιο της σύγκρουσης υπάρχουν κατεστημένοι τύποι νόρμας, εννοώντας επεξηγηματικά ως τύπους νόρμας, τους πολιτισμικούς κανόνες κάθε κοινωνίας, οι οποίοι χαρακτηρίζονται από συγκεκριμένους τύπους συμπεριφοράς. Η λογική αλληλουχία των τύπων νόρμας, είναι μετά τη δημιουργία τους, η μετουσίωση τους σε νόμους, με στόχο αυτοί οι νόμοι να διαμορφώσουν τη συνείδηση της κοινωνίας, όταν μάλιστα γίνεται αναφορά σε μία ομογενοποιημένη κοινωνία εν γένει.

Παρόλα αυτά, γεννιέται ένας προβληματισμός για τις κοινωνίες, αφού συνήθως παρουσιάζουν διαφοροποιημένα χαρακτηριστικά, αφού αποτελούνται από διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες, και άρα από αντίθετους τύπους νορμών. Ως αποτέλεσμα αυτού είναι η μη κοινωνική νομιμοποίηση των νόμων, η μη συνείδηση από τα μέλη της κοινωνίας με αποτέλεσμα να παρουσιάζονται συγκρούσεις πρωτογενούς και δευτερογενούς³ χαρακτήρα.

Εν συνεχεία ακολουθεί ο Vold, ο οποίος εστιάζει το ενδιαφέρον του στην κοινωνική διαδικασία συγκρουόμενων ομάδων με αντιτιθέμενα συμφέροντα, όπου τα μέλη της κοινωνίας και της εκάστοτε ομάδας αγωνίζονται με στόχο τη βελτίωση της θέσης τους μέσα στην κοινωνία με κυρίαρχο χαρακτηριστικό αυτής της προσπάθειας αυτό του ανταγωνισμού και με τρόπο διαδραστικό και συγκρουόμενο. Έτσι, η λειτουργία της κοινωνίας επηρεάζεται από τη διαδικασία της σύγκρουσης αφού τη θεωρεί ουσιαστική ως προς την διαμόρφωση της, καθώς η ισχύουσα τάξη πραγμάτων δεν αποτελεί συνείδηση των μελών της κοινωνίας.

Στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας, η σύγκρουση γίνεται μεταξύ των νέων ομάδων, που εμφανίζονται κάθε φορά σε ένα κοινωνικό πλαίσιο, οι οποίες έχουν κοινά συμφέροντα, όπου για να επιτευχθεί η αφοσίωση από τα μέλη της ομάδας, θα πρέπει να συνεργάζονται στο εσωτερικό της και να λειτουργούν ανταγωνιστικά σε σχέση με τους εξωτερικούς παράγοντες.

Ως προς την εφαρμογή, ο άμεσος συσχετισμός που γίνεται, αφορά στις νομοθετικές πολιτικές που εφαρμόζονται σε μια κοινωνία και μεταξύ των συγκρουόμενων ομάδων. Πιο συγκεκριμένα, η λειτουργία της δικαιοσύνης είναι αυτή που αναδεικνύει τις θεμελιώδεις συγκρούσεις μεταξύ των ομάδων, αφού η πλειοψηφία των φορέων που συμμετέχουν στη δημιουργία της νομοθεσίας είναι

---

³ Ο Sellin με τον όρο πρωτογενή σύγκρουση εννοεί τη σύγκρουση μεταξύ των ομάδων, λόγω χάρη ομάδα μεταναστών και ομάδα χώρας υποδοχής και με τον όρο δευτερογενής, εννοεί τη σύγκρουση μεταξύ κουλτούρας και υποκουλτούρων.

αυτή που ελέγχει τη δικαιοσύνη, και ουσιαστικά την παραγωγή της έννοιας του εγκλήματος, και άρα τον καθορισμό των εκάστοτε πολιτικών. Με αυτόν το συλλογισμό, το έγκλημα αποτελεί έκφραση συμπεριφοράς μειοψηφικής ομάδας από την άποψη της ισχύς που κατέχει. Η κριτική, η οποία επιδέχθηκε η συγκεκριμένη θεωρητική προσέγγιση, έγκειται στο ότι περιορίστηκε σε εγκλήματα ομάδων σε οργανωμένη κοινωνία και δεν μελετήθηκαν περιπτώσεις όπως η ατομική εγκληματική πράξη ή τα παράλογα εγκλήματα, περιπτώσεις οι οποίες δεν σχετίζονται σε καμία ομάδα.

Σε αυτό το σημείο χρειάζεται να γίνει μια επισήμανση για την κριτική που δέχθηκε η θεωρία του Vold, (Vold, 2002) αφού στις πολιτικές συγκρούσεις που επήλθαν στις Η.Π.Α. εξαιτίας του κινήματος των πολιτικών δικαιωμάτων και του πολέμου του Βιετναμ, η θεωρία του και θεμελιώθηκε αλλά και έφερε στο προσκήνιο της εγκληματολογία της σύγκρουσης με αποτέλεσμα να ακολουθήσουν και άλλες θεωρητικές προσεγγίσεις.

Μία από αυτές τις θεωρητικές προσεγγίσεις είναι αυτή του Vold , (Vold 2002) ο οποίος υποστήριξε μια θεωρία εγκληματοποίησης. Η συγκεκριμένη θεώρηση ενέχει δύο οπτικές, όπου από τη μία πλευρά περιγράφονται οι συνθήκες κάτω από τις οποίες μπορεί να επέλθει σύγκρουση μέσω των διαφορών μεταξύ αρχών και υποκειμένων και από την άλλη μελετούνται οι συνθήκες κάτω από τις οποίες θα δημιουργηθεί το έδαφος για μία ενδεχόμενη σύγκρουση. Η σύγκρουση στη συγκεκριμένη θεωρία, συνδέεται με το μορφωτικό επίπεδο και την οργάνωση των ατόμων, όπου όσο μεγαλύτερη είναι η συμμετοχή τους τόσο περισσότερες πιθανότητες υπάρχουν να συγκρουσθούν με το κράτος.

Πρωταρχικός παράγοντας εγκληματοποίησης, σύμφωνα με τον Vold, (Vold, 2002) θεωρείται η έννοια της απαγορευμένης δράσης ή συμπεριφοράς των υποκειμένων από τις αρχές. Ο δεύτερος παράγοντας, αναλύει τη σχέση μεταξύ των ατόμων που ασκούν εξουσία σε σχέση με αυτούς που την αποδέχονται, δηλαδή όσο περισσότερη εξουσία δέχονται οι αποδέκτες τόσο αυξάνεται ο βαθμός εγκληματοποίησης. Τελευταίος παράγοντας, θεωρούνται οι μη ρεαλιστικές πράξεις σύγκρουσης και από τις δύο πλευρές, δηλαδή και από τις αρχές και από τα υποκείμενα, όπου στόχος της συγκεκριμένης πράξης είναι η σύγκρουση μεταξύ των δύο ομάδων.

Επόμενη θεωρητική προσέγγιση που εμπεριέχεται στις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης είναι αυτή του See. (See, 2004) Σύμφωνα με τη

συγκεκριμένη θεωρία, η οποία ονομάστηκε θεωρία της «κοινωνικής πραγματικότητας του εγκλήματος», θεωρεί ως κεντρικής σημασίας παράγοντα, συνδεδεμένο με τη σύγκρουση, την πολιτική, καθώς θεωρεί ότι μέσω της δυναμικής της επηρεάζει τα συμφέροντα των ομάδων. Είτε γίνεται αναφορά για οργανωμένες είτε για μη, ομάδες, η σύγκρουση είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη διαφορετικότητα των τύπων νόρμας. Το κεντρικό στοιχείο που επιθυμούν να αποκτήσουν οι ομάδες, αυτό της δύναμης, έγκειται στην οργάνωση των ομάδων αυτών καθ'αυτών. Αποτέλεσμα αυτού, είναι ότι εννοιολογικά το έγκλημα συνδέεται με την πολιτική, η οποία προωθεί ή και προστατεύει συγκεκριμένες αξίες και συμφέροντα, γεγονός το οποίο εξαρτάται από την ισχύ των ομάδων.

Αξίζει εδώ να αναφερθεί η θεωρία του Vold, (Vold, 2002), ο οποίος έκαναν ένα διαχωρισμό στην έννοια του δικαστικού συστήματος βάσει των συναινετικών και συγκρουσιακών θεωριών αντίστοιχα. Σύμφωνα με τις συναινετικές εγκληματολογικές θεωρίες, το κράτος είναι ένα πεδίο αξιολογικά ουδέτερο και άρα το δικαστικό σύστημα μελετάται σε εθνικό επίπεδο, χωρίς όμως να μελετάτε το τοπικό, το γεγονός αυτό δημιουργεί μια εναντίωση προς τις συγκρουσιακές θεωρίες, οι οποίες υποστηρίζουν ότι η οργανωτική αρχή του κράτους είναι απόρροια μιας διαδικασίας σύγκρουσης και υπερίσχυσης των ισχυρότερων ομάδων, τόσο σε οικονομικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο, με τη διαφορά όμως ότι τα συμφέροντα αυτά είναι άμεσα συνδεδεμένα με την εκάστοτε νομοθεσία και άρα με τους νόμους.

Στην παρούσα θεωρητική προσέγγιση μελετάται το δικαστικό σύστημα, υποστηρίζοντας ότι το δίκαιο βασίζεται στις προσωπικές αξίες και αρχές των δικαστών, οι οποίες έχουν ως βάση το εθιμικό, φυσικό δίκαιο, αφού εστιάζοντας στο δικαστικό σύστημα και κυρίως στις απαρχές του, δεν υπήρχε πλήρη κάλυψη νόμων για όλους τους τύπους των εγκλημάτων που εμφανίζονταν στα δικαστήρια το γεγονός αυτό οδηγούσε τους δικαστές να παίρνουν αποφάσεις σύμφωνα με τις προσωπικές κοινωνικές τους γνώσεις, οι οποίες μάλιστα κληροδοτούνταν από δικαστή σε δικαστή. Σημείο μελέτης τους αποτέλεσαν και οι γραφειοκρατικής φύσης οργανισμοί και η σχεσιακή τους σχέση με τις πολιτικές δομές, θεωρώντας ότι η δομή και η λειτουργία του νόμου καθορίζεται από τα συμφέροντα των ισχυρών ομάδων.

Συνοψίζοντας, παρακάτω ακολουθεί μια προσπάθεια συγκέντρωσης των θεωρητικών πλαισίων που προαναφέρθηκαν σχετικά με το έγκλημα.

Κεντρικό στοιχείο της θεωρίας αποτελούν οι αξίες και τα συμφέροντα των σύνθετων κοινωνιών, σε μοντέλα ατομικής δράσης, στην αναπαράσταση και

εφαρμογή του νόμου όσον αφορά στο έγκλημα. Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες διαβιώνει το άτομο θεωρούνται καίριος παράγοντας για την διαμόρφωση των αξιών του. Στην σύγχρονη εποχή, οι κοινωνίες χαρακτηρίζονται από μια συνθετότητα και παρουσιάζονται αρκετά διαφοροποιημένες, με διαφορετικά χαρακτηριστικά των συνθηκών στις οποίες διαβιούν τα άτομα, με αποτέλεσμα να υφίστανται διαφορετικές αξίες και άρα διαφορετικά συμφέροντα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, την επιρροή των δράσεων μέσω των αξιών και των συμφερόντων των ατόμων, καθώς η κάθε πράξη τους χαρακτηρίζεται από την άποψη τους για το τι είναι καλό και ποιο είναι το συμφέρον τους. Το σημαντικότερο στοιχείο όμως για αυτή τη θεωρία, είναι η εσωτερική σύγκρουση των ατόμων με τις αξίες και συμφέροντα τους, όπου συνηθίζεται τα συμφέροντα να υπερισχύουν και να καθορίζουν τις αξίες, με αποτέλεσμα οι δράσεις των ατόμων να προσανατολίζονται σύμφωνα με τα συμφέροντα τους.

Η προώθηση των συμφερόντων των ατόμων, συνδέεται άρρηκτα με την αναπαράσταση του νόμου, η οποία αποτελεί μέρος της νομοθετικής διαδικασίας. Έτσι, οι νόμοι απεικονίζουν τα συμφέροντα ομάδων, με αποτέλεσμα η προστασία του νόμου να εξαρτάται από την δυναμική και την ισχύ της εκάστοτε ομάδας. Ως προς την εφαρμογή του νόμου, το σημαντικότερο ρόλο διαδραματίζει η πολιτική και οικονομική δύναμη και ισχύς της ομάδας, καθώς η νομοθετική διαδικασία προσεγγίζεται από ομάδες με επαυξημένη ισχύ. Η διαδικασία εφαρμογής της νομοθεσίας, υποστηρίζεται και από τους γραφειοκρατικούς φορείς, με αποτέλεσμα η απονομή ποινών να αποδίδεται είτε σε απλές δικαστικές υποθέσεις, είτε σε υποθέσεις που αφορούν σε άτομα με μικρή οικονομική και πολιτική εξουσία.

Για να επισημανθεί η εφαρμογή και στοιχειοθέτηση της θεωρίας της σύγκρουσης, θα γίνει αναφορά στο πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα, αυτό των Αφρο-αμερικανών στις Η.Π.Α. (Vold et al., 2002:243-245) Ως προς τον τρόπο που αντιμετωπίζονται από το νόμο, όπου στο πιο μεγάλο ποσοστό τους καταδικάζονται, ενώ συγχρόνως αποτελούν μία μειοψηφική ομάδα, χωρίς καμία μορφή εξουσίας και δύναμης. Άρα ως προς τον τρόπο απονομής της δικαιοσύνης, οι ομάδες θα πρέπει να είναι οργανωμένες και να μετέχουν ισότιμα στην εξουσία. (Vold et al., 2002,. See, 2004, www.criminology.fsu.edu/crimtheory/conflict.htm)

Οι εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης εξετάζουν το έγκλημα ως μία μορφή αλληλεπίδρασης μεταξύ των υποκειμένων και ως μία μορφή αλληλεπίδρασης μεταξύ των υποκειμένων και των κοινωνικών δομών. Άρα το έγκλημα στις

συγκρουσιακές θεωρίες δεν μελετάται το έγκλημα ως μια αυτόνομη δράση των υποκειμένων. Οι κυρίαρχες αρχές, οι οποίες μάλιστα έχουν επιβληθεί στην κοινωνία καθορίζουν τις συμπεριφορές οι οποίες θα χαρακτηρισθούν εγκληματικές. Επομένως το έγκλημα θεωρείται μία κοινωνικά κατασκευασμένη έννοια, η οποία συμβαδίζει με τα συμφέροντα και τη δύναμη της ισχυρότερης κοινωνικής ομάδας.

Σε αντίθετη περίπτωση όπου έχουμε την εμφάνιση ατόμων ή ομάδων που αντιτίθενται στα συμφέροντα και τις αξίες της ισχυρής κοινωνικής ομάδας, γεγονός το οποίο θίγει την πρόσβαση που έχει η ισχυρότερη ομάδα στην πολιτική και οικονομική εξουσία, επηρεάζοντας και τα πολιτισμικά πρότυπα, χαρακτηρίζονται ως εγκληματίες, αντιμετωπίζονται ως περιθωριοποιημένα άτομα από το κοινωνικό σύνολο, με σκοπό την αποτροπή της απειλής των συμφερόντων και των αξιών που κατέχει η ισχυρή ομάδα. Το αποτέλεσμα αυτού είναι να μην επέρχεται κοινωνική αλλαγή, αλλά να εμμένουν οι ήδη υπάρχουσες αξίες και συμφέροντα. Να αναπαράγονται μέσα στο χρόνο και να ενσωματώνονται από το κοινωνικό σύνολο. Αφού τα άτομα οδηγούνται σε μία τέτοια ενσωμάτωση, οδηγούνται στη δημιουργία στερεοτύπων και αντιλήψεων που αφορούν το έγκλημα, καθώς και τους δράστες εγκληματικών συμπεριφορών, δίνοντας μια οντολογική ερμηνεία, η οποία έχει και διαχρονικό χαρακτήρα.

Συνεπώς το έγκλημα συνδέεται άμεσα με τη θεωρία της σύγκρουσης, καθώς και με το θεωρητικό πλαίσιο της κοινωνικής αντίδρασης. « Το έγκλημα αποτελεί σημείο αναφοράς της άτυπης ή επίσημης κοινωνικής αντίδρασης. Έγκλημα είναι ορισμός συμπεριφοράς.» (Δασκαλάκης, 1985:19) Έτσι η έννοια της κοινωνικής αντίδρασης είναι άμεσα συνυφασμένη με τον προσδιορισμό του εγκλήματος. Σύμφωνα με τον Becker ο εγκληματίας είναι το άτομο στο οποίο εφαρμόστηκε επιτυχώς η ετικέτα. Η εγκληματική συμπεριφορά είναι η συμπεριφορά που οι άνθρωποι ετικετάρουν. (Becker, 1963). Η χρήση του όρου ετικέτα οδήγησε στο να ονομασθεί η θεωρία της αλληλεπίδρασης και θεωρία της ετικέτας (labeling theory). Από εδώ προκύπτει το συμπέρασμα ότι έγκλημα είναι ορισμός της συμπεριφοράς, εγκληματίας δε, αυτός που ετικετάρεται ως τέτοιος ή αυτός στον οποίο απονέμεται αυτή η κοινωνική ταυτότητα. (Δασκαλάκης, 1985:19).

Εντούτοις, οι συνέπειες δεν ανήγαγαν την κοινωνική αντίδραση σε αντικείμενο ιδιαίτερης προβληματικής μένοντας στο πλαίσιο του « παραδείγματος». Ο προβληματισμός έγκειται στη διαδικασία δημιουργίας του ποινικού δικαίου, το οποίο αποτελεί κυρίαρχο στοιχείο ως προς την επιρροή για την κοινωνική αντίδραση,

διαμορφώνοντας την έννοια του εγκλήματος, η οποία θα αναλυθεί στην συνέχεια, τόσο στη δημιουργία όσο και στην εφαρμογή του ποινικού δικαίου, με έμφαση στο «ύψιστο» έγκλημα της αφαίρεσης της ανθρώπινης ζωής, όπως αναδείχθηκε από το αστικό ρεύμα ή αλλιώς της ανθρωποκτονίας, ιδιαίτερα από πρόθεση, βάση του συγκρουσιακού κοινωνικού προτύπου αντιθετική με το συναινετικό πρότυπο, αναδεικνύοντας τη σχέση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση με το ποινικό δίκαιο και με την εφαρμογή τόσο παρελθοντικά όσο και στις σύγχρονες κοινωνίες και στη σύγχρονη υπάρχουσα νομοθεσία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

3.1. Η πολιτική εξουσία και ο ποινικός νόμος ως παράγοντας εγκληματογένεσης

Η έναρξη της έννοιας του εγκλήματος σε ιστορική βάση, ξεκινάει από τις οργανωμένες κοινωνίες, υπάγεται σε μία κεντρική εξουσία και δεν υφίσταται ως έννοια σε κοινωνίες χωρίς κοινωνική και πολιτική δομή. Σύμφωνα με τον Turk « δεν υπάρχει εγκληματία όταν δεν υπάρχει κράτος» (Δασκαλάκης, 1985:30-31), γεγονός το οποίο καθιστά απαραίτητο στοιχείο της κοινωνίας την πολιτική εξουσία για να υπάρχει έγκλημα. Διαφαίνεται λοιπόν ότι μια συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται ως εγκληματική περιέχει τους όρους απαγόρευση ή επιταγή μέσω της κρατικής εξουσίας, μιας και είναι η αρμόδια εξουσία, ως προς τον καθορισμό του ποια συμπεριφορά είναι εγκληματική και άρα ποια πράξη θα επιδεχθεί επιβολή κυρώσεων. Άρα το έγκλημα αποτελεί κοινωνική κατασκευή και προσδιορίζει την ιδιότητα της πολιτικής εξουσίας να ορίζει ποια συμπεριφορά είναι εγκληματική και ποια δεν είναι. Επομένως, «το έγκλημα είναι πολιτικό φαινόμενο, είναι δημιούργημα της κρατικής βούλησης που εκφράζεται με τον ποινικό νόμο, η οποία συμπεριφορά ορίζεται ως εγκληματική από αυτούς που έχουν την εξουσία, επομένως οποιαδήποτε συμπεριφορά μπορεί να ορισθεί ως εγκληματική, αφού η ίδια δεν απορρέει από μια εσωτερική ιδιότητα του ατόμου»(Δασκαλάκης, 1985:31).

Στον ποινικό νόμο η έννοια της κοινωνικής αντίδρασης μπορεί να εξηγηθεί από τη σκοπιά δύο προτύπων το συναινετικό και το συγκρουσιακό. Μέσω του δομολειτουργισμού και των εκπροσώπων του Parsons και Merton, (Parsons,1951 και Merton, 1957) αναδείχθηκε το συναινετικό πρότυπο, μέσω των θεωριών του κοινωνικού συμβολαίου. Υποστηρικτής αυτού αποτελεί η θετικιστική προσέγγιση με σκοπό τη στήριξη των θέσεων της.

Όσον αφορά στο συναινετικό πρότυπο οι υποστηρικτές αυτού, λειτουργούν βάσει συγκεκριμένων χαρακτηριστικών στο πλαίσιο της κοινωνίας, δηλαδή με τη σταθερότητα των δομών και τις κοινές θεμελιακές αξίες με σκοπό την επίτευξη της κοινωνικής συνοχής. Σε μία τέτοια μορφή κοινωνικής οργάνωσης του κράτους,

κυρίαρχος σκοπός αποτελεί η εξισορρόπηση των συμφερόντων των διαφόρων ομάδων, θεωρώντας τη σύγκρουση ως ένα περιθωριακό φαινόμενο. Η έννοια του εγκλήματος βάσει αυτού του προτύπου και μορφής οργάνωσης θεωρείται πραγματικό και ορίζεται ως προσβολή των κοινών αξιών και των δομών, με αποτέλεσμα να δημιουργείται μία μορφή αντίδρασης στην κοινωνία με έντονο το αίσθημα της αποδοκιμασίας προς τα άτομα που εγκληματούν. Σύμφωνα με τον Durkheim (1978) ο ποινικός νόμος αντικατοπτρίζει τις κοινές αξίες της κοινωνίας και έχει ονομασθεί ως πολιτισμικός ντετερμινισμός.

Ο Hulsman, υποστηρικτής του συναινετικού προτύπου, (Vold et al, 2000) υποστηρίζει ότι η έννοια της σύγκρουσης δεν ενυπάρχει αλλά είναι πιθανό να εμφανισθεί. Η κεντρική ιδέα της συγκεκριμένης θεωρίας είναι η αποποινικοποίηση κάποιων πράξεων ή συμπεριφορών με σκοπό την μείωση των συγκρούσεων που αφορούν στο ποινικό δίκαιο, περιορίζοντας το πεδίο δράσης του συγκρουσιακού προτύπου, ενδυναμώνοντας έτσι την κοινωνική συναίνεση. Η συγκεκριμένη θεώρηση δέχθηκε κριτική, αφού δεν ανέφερε το βαθμό που είναι εφαρμόσιμη σε κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο.

Όσον αφορά στις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης, οι οποίες αναλύθηκαν στο δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, θέτουν ως βάση προβληματισμού την έννοια της συλλογικής συνείδησης στο πλαίσιο των σύγχρονων ετερογενών και πλουραστικών κοινωνιών. Γεγονός είναι ότι σε ένα κοινωνικό πλαίσιο υπάρχουν αξίες, οι οποίες είναι αποδεκτές από το σύνολο των ατόμων που ζουν σε αυτή, όπου οι θεωρίες αυτές έχουν γίνει αποδεκτές. Το ζήτημα το οποίο προκύπτει και θα έπρεπε να τίθεται ως βάση προβληματισμού, είναι, το αν σέβονται όλοι αυτές τις αξίες στο ίδιο βαθμό και με τον ίδιο τρόπο, για το λόγο του ότι υπάρχει άμεση εξάρτηση με τη συμμετοχή της κάθε ομάδας στη διαφύλαξη των αξιών και των συμφερόντων της από το νόμο.

Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να υπογραμμισθεί ότι «οι αξίες είναι γενικευμένες διατυπώσεις αρχών σχετικά με την εκτίμηση του καλού, του ωραίου και του αληθινού» (Δασκαλάκης, 1985:55). Υπάρχουν, δηλαδή, κριτήρια δράσης, τα οποία είναι ενσωματωμένα στις αξίες, τα οποία όμως χαρακτηρίζονται με μία μορφή ασάφειας ως προς τον τρόπο λειτουργίας τους σε μία δεδομένη κατάσταση. Σύμφωνα με τον «Becker, οι αξίες μας λένε ποιος μεταξύ περισσότερων εναλλακτικών τρόπων δράσης είναι προτιμότερος όταν όλοι οι άλλοι όροι είναι ίσοι» (Δασκαλάκης, 1985:55). Γεγονός είναι ότι αυτό δεν συμβαίνει, αφού τα κριτήρια

αξιολόγησης στις διάφορες κοινωνικές ομάδες δεν δύναται να είναι ίδια και προκύπτει από την άνιση κατανομή πόρων και εξουσίας μεταξύ των ομάδων μεταξύ τους. Απόρροια αυτών που αναφέρθηκαν είναι ότι ανάλογα με το βαθμό συμμετοχής της κάθε ομάδας στη διαδικασία θέσπισης του ποινικού νόμου έχει τη δυνατότητα αξιολόγησης των δράσεων που εμπíπτουν στον εκάστοτε κανόνα και από τη θέση την οποία κατέχει ιδιαίτερα αν είναι υψηλόβαθμη να προώθηση της κυρίαρχης αξίες και να αυξήσει ή να διατηρήσει την εξουσία του, (Δασκαλάκης, 1985:57-58).

Συνεχίζοντας τον παραπάνω συλλογισμό και κατ' επέκταση αυτού, μία συμπεριφορά χαρακτηρίζεται ως εγκληματική ή όχι, από το νομοθετικό πλαίσιο, μέσω αυτών που κατέχουν την εξουσία και οι οποίοι την ορίζουν. Επομένως, ο ποινικός νόμος είναι αυτός που οριοθετεί συγκεκριμένες συμπεριφορές ως εγκληματικές, γεγονός, το οποίο προκύπτει από την αξιολόγηση των ομάδων που κατέχουν δύναμη και εξουσία, αφού αυτές έχουν την δυναμική να ορίσουν βάσει των συμφερόντων τους και τις αξίες τους, ποιες θα είναι οι πράξεις που χαρακτηρισθούν εγκληματικές. Η παραπάνω διαπίστωση, στοιχειοθετείται από το χαρακτηρισμό πράξεων ως εγκληματικές συνιφασμένες με μη προνομιούχες ομάδες. Από την άλλη, όσον αφορά στις προνομιούχες ομάδες παρουσιάζουν διαφορετικά συμπεριφορικά πρότυπα, με αποτέλεσμα να μην χαρακτηρίζονται εγκληματικά, παρόλο που είναι το ίδιο επιβλαβή για τις κοινές αξίες. Αποτέλεσμα αυτού, είναι το κατά πόσο ο χαρακτηρισμός μιας πράξης ως εγκληματική, βάσει του συναινετικού προτύπου, ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

Απόρροια των παραπάνω είναι η επανατοποθέτηση σε ότι αφορά στην οπτική των συγκρουσιακών εγκληματολογικών θεωριών, ότι υπάρχουν διαφορετικά συμφέροντα και αξίες ανάμεσα στις εκάστοτε ομάδες, όπου μέσω της σύγκρουσης, η πιο ισχυρή ομάδα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά έχει τη δυνατότητα να επιβληθεί, έχοντας ευνοϊκότερες συνθήκες αντιμετώπισης από τον ποινικό νόμο, γεγονός το οποίο οδηγεί μετέπειτα στην επικύρωση της κυριαρχίας της και την προάσπιση των συμφερόντων και αξιών της.

Συμπερασματικά, για τις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης, το έγκλημα θεωρείται αποτέλεσμα του ποινικού νόμου, αφού είναι αυτός ο οποίος ορίζει ποιες συμπεριφορές είναι εγκληματικές και ποιες όχι. Έτσι, «το έγκλημα είναι πολιτικό φαινόμενο, είναι δημιούργημα της κρατικής βούλησης που εκφράζεται από τον ποινικό νόμο, ενώ εμφανίζεται ως θεσμοποίηση της κοινωνικής σύγκρουσης» (Δασκαλάκης, 1985:31).

Οι εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης δέχθηκαν κριτική όσον αφορά στην προάσπιση των συμφερόντων των ισχυρών ομάδων σε σχέση με τον ποινικό νόμο και το έγκλημα. Η συγκεκριμένη κριτική βασίστηκε στα οικονομικά εγκλήματα ή αλλιώς στα εγκλήματα του λευκού κολάρου όπου διαπράττονται από άτομα που έχουν ισχύ και ανήκουν σε ανώτερες κοινωνικές τάξεις. Ωστόσο, οι υποστηρικτές του συγκρουσιακού προτύπου υποστηρίζουν ότι οι ποινικές διώξεις, που αφορούν στους συγκεκριμένους τύπους εγκλημάτων, είναι πολύ μικρές αριθμητικά σε σχέση με την πραγματική έκταση του προβλήματος καθώς και τις επιβλαβείς ενέργειες που προκαλούν στην κοινωνία. Επιπροσθέτως δημιουργείται η ψευδαίσθηση στο υπόλοιπο τμήμα της κοινωνίας ότι η δημιουργία του ποινικού νόμου γίνεται αμερόληπτα και χωρίς σκοπιμότητες και προάσπιση συμφερόντων ισχυρών ομάδων. Η διαφορετικότητα έγκειται και στο γεγονός ότι αυτές οι πράξεις παρουσιάζονται διαφορετικά από το έγκλημα, με αποτέλεσμα τα άτομα που τις διαπράττουν να μη στιγματίζονται.

Ένας άλλος διαχωρισμός για το έγκλημα που πηγάζει από την τάξη που ανήκει το άτομο και συναντάται κατά κύριο λόγο σε εγκλήματα που διαπράττουν άτομα, τα οποία ανήκουν σε κατώτερες κοινωνικά τάξεις, και σε τεχνικό, δηλαδή τα οικονομικά εγκλήματα ή αλλιώς τα εγκλήματα λευκού κολάρου, που διαπράττονται από άτομα τα οποία ανήκουν σε ανώτερες κοινωνικά τάξεις.

Εκτός από τα εγκλήματα του λευκού κολάρου, το συγκρουσιακό πρότυπο δέχθηκε κριτική και από μια άλλη κατηγορία, των εγκλημάτων χωρίς θύμα. Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν εγκλήματα όπως τα ναρκωτικά, οι αμβλώσεις και η πορνογραφία. Η κριτική στηρίχθηκε στο ότι οι συγκρουσιακές εγκληματολογικές θεωρίες δεν μπορούν να απαντήσουν για αυτή την κατηγορία εγκλημάτων, αφού ο ποινικός νόμος, μέσω των διατάξεων του, δεν προασπίζει τα συμφέροντα και τις αξίες των ανώτερων κοινωνικά ομάδων έναντι των κατώτερων. Οι πράξεις αυτές θεωρούνται αποτέλεσμα δράσεων των σταυροφόρων ηθικής.

Σύμφωνα με την συγκεκριμένη οπτική, σε μία κοινωνία υπάρχουν άτομα και ομάδες, που μέσω της ηθικής που έχουν αναπτύξει, θεωρούν καθήκον τους να προασπίσουν την κοινωνία από εγκληματικές συμπεριφορές. Αυτό το κατορθώνουν, αφενός μέσω της θέσης που ανήκουν δηλαδή στις ανώτερες κοινωνικά και οικονομικά τάξεις, και αφετέρου μέσω της πίεσης που μπορούν να ασκήσουν στην εξουσία, επιδεικνύοντας τις απόψεις τους και προασπίζοντας την κοινωνία από εγκληματικές συμπεριφορές μέσω των νόμων. Όμως αυτή η διαδικασία περιέχει

σύγκρουση, και έχει εξέχουσα σημασία για το κύρος της ομάδας, στο κατά πόσο, δηλαδή, θα κατορθώσουν να προωθήσουν τις κυρίαρχες αξίες, να κατέχουν εξουσία και να προστατέψουν τα συμφέροντα τους.

Συνοψίζοντας, μέσω της κοινωνικής αντίδρασης, η κατασκευή του εγκλήματος είναι πολιτικό φαινόμενο το οποίο όμως οριοθετείται μέσω του ποινικού νόμου. Ο συγκεκριμένος συλλογισμός, ενυπάρχει και στο ζήτημα της αφαίρεσης της ανθρώπινης ζωής, ζήτημα το οποίο τέθηκε για πρώτη φορά από το αστικό ρεύμα ως το «ύψιστο έγκλημα» και αποδόθηκε με τον όρο ανθρωποκτονία από πρόθεση στις πιο σύγχρονες προσεγγίσεις. Θεωρείται, λοιπόν, το έγκλημα της ανθρωποκτονίας και ιδιαίτερα από πρόθεση ως ένα κατασκευασμένο πολιτικό φαινόμενο, το οποίο ορίζεται από τον ποινικό νόμο και αποτελεί συνέπεια της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης.

3.2 Η δημιουργία του Ποινικού νόμου

Η διαδικασία μέσα από την οποία κατασκευάζεται η ποινική νομοθεσία πρέπει να αναλυθεί, ώστε να κατανοήσουμε περαιτέρω την κοινωνική κατασκευή του εγκλήματος. Η ποινική νομοθέτηση ενέχει δύο διαστάσεις, από τη μία πλευρά αποτελεί μια πολιτική διαδικασία λήψης αποφάσεων και από την άλλη ενέχει κοινωνικές διαστάσεις.

Όσον αφορά στην πολιτική διαδικασία, η νομοθέτηση ασκείται από τη βουλή, η οποία έχει κυρίαρχο νομοθετικό ρόλο και από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ο οποίος θεωρείται παράγοντας εκτελεστικής εξουσίας και τα καθηκόντά του άρα αφορούν διοικητικές δραστηριότητες. Από τη μία πλευρά έχουμε τις νομικά τυποποιημένες νομοθετικές διαδικασίες από τη Βουλή, οι οποίες αφορούν σε μία μόνο, θεσμική, πλευρά της νομοθέτησης. Από την άλλη πλευρά έχουμε την δέσμη των άτυπων διοικητικών πολιτικών και κοινωνικών διαδικασιών, που έχουν ως στόχο κάθε φορά ένα συγκεκριμένο νομοθετικό διάβημα και αφορούν στον άτυπο νομοθετικό παράγοντα.

Μέσω συγκεκριμένων διαδικασιών, όπως η προπαρασκευή νομοθετικών πρωτοβουλιών της κυβέρνησης για συγκεκριμένα κοινωνικά θέματα ή τύπους εγκλημάτων είτε από τις υπηρεσίες των υπουργείων είτε από τους κομματικούς μηχανισμούς που τη στηρίζουν, η ποινή που αντιστοιχεί σε κάθε τύπου εγκλήματος ξεχωριστά, όπως και στο «ύψιστο έγκλημα», την αφαίρεση της ανθρώπινης ζωής ή την ανθρωποκτονία από πρόθεση όπως ονομάστηκε μετέπειτα, αναδεικνύουν τον ουσιαστικό ρόλο των κοινωνικών δυνάμεων στη διαδικασία της νομοθέτησης (Δ. Τσάτσος, 1993).

Με αυτόν τον τρόπο διαφαίνεται ότι, εκτός από τον νομικά τυποποιημένο νομοθέτη, εξίσου σημαντικός είναι και ο άτυπος νομοθετικός παράγοντας. Πιο συγκεκριμένα όσον αφορά στην διαδικασία της νομοθέτησης αφενός συμμετέχει το πολιτικό – διοικητικό σύστημα (κοινοβούλιο, κυβέρνηση, διοίκηση), οι εσωτερικοί ενδιαφερόμενοι, αφετέρου, συμμετέχουν οι εξωτερικοί ενδιαφερόμενοι, οι φορείς του

επίσημου κοινωνικού ελέγχου (αστυνομία, δικαιοσύνη, κοινωνικές υπηρεσίες, σωφρονιστικοί υπάλληλοι) και οι άμεσα ενδιαφερόμενοι που είναι οι οργανώσεις, η κοινή γνώμη, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. (Ε. Λαμπροπούλου, 1999).

Όσον αφορά στη διαδικασία της νομοθέτησης, και εδώ δημιουργείται ένα πεδίο σύγκρουσης, μέσα στο οποίο οι συμμετέχοντες προσπαθούν ανάλογα με τα μέσα που διαθέτουν να προασπίσουν τα συμφεροντά. Μέσω της επίτευξης των συμφερόντων τα οποία αφορούν σε κομματικό, οικονομικό, επαγγελματικό ή κοινωνικό επίπεδο, στοχεύουν στο να γίνει η κατανομή η εξουσίας βάσει των συμφερόντων τους. Με αυτόν τρόπο και μέσω αυτής της διεργασίας για την επίτευξη του συμφέροντος δημιουργούνται αντικείμενα ποινικών ρυθμίσεων. Οι υφιστάμενες σχέσεις εξουσίας και επιρροής επιρεάζουν το αποτέλεσμα. Μέσω αυτής της διαδικασίας πρέπει να επισημανθεί ότι όσοι ασχολούνται με την πολιτική ή επωφελούνται από αυτή λόγο του ότι για να επέλθει η διαδικασία της νομοθέτησης, υπάρχει προσδιορισμός από τα δομικά χαρακτηριστικά της πολιτικής πρακτικής και ιδιαίτερα τα κριτήρια με τα οποία ασκείται η διαδικασία της νομοθέτησης.

Εν συνεχεία οι μορφές της πολιτικής πρακτικής, οι οποίες συσχετίζονται άμεσα με τους συμμετέχοντες αφορούν σε τρία επίπεδα. « Το πρώτο επίπεδο αφορά στο περιεχόμενο της πολιτικής πρακτικής ως προς τον τρόπο, δηλαδή, που το πολιτικό – διοικητικό σύστημα αντιδρά στα κοινωνικά προβλήματα. Το δεύτερο αναφέρεται στη διαδικασία επεξεργασίας των κοινωνικών συγκρούσεων για την επικράτηση συγκεκριμένων συμφερόντων και ορισμένων στόχων και το τρίτο αφορά στους συνταγματικούς και διαδικαστικούς κανόνες που καθορίζουν το οργανωτικό πλαίσιο άσκησης της, τις μορφές άντλησης πληροφοριών των νομοθετών και το ρόλο των εξωτερικών ενδιαφερομένων.» (Ε. Λαμπροπούλου, 1999:40).

Συγχρόνως «το πολιτικό πλαίσιο της ποινικής νομοθέτησης προσδιορίζεται από την «πολιτική φάση» κατά την οποία επιχειρούνται οι νομοθετήσεις και από το «βαθμό πολιτικοποίησης των νόμων. Πιο συγκεκριμένα στοιχεία για τον προσδιορισμό της πολιτικής φάσης αποτελούν α) η σύνθεση του κοινοβουλίου, β) οι προσανατολισμοί της κυβέρνησης σε θέματα νομοθετικών ρυθμίσεων, γ) το ενδιαφέρον των κομμάτων και της κυβέρνησης για ζητήματα αντεγκληματικής πολιτικής και δ) η κυρίαρχη πολιτική κουλτούρα, δηλαδή οι προσανατολισμοί, οι απόψεις και οι αξίες των πολιτών για το πολιτικό σύστημα, καθώς και η πολιτική δραστηριοποίησή τους. Αντίθετα ο βαθμός πολιτικοποίησης ενός νόμου μπορεί να μετρηθεί από το ενδιαφέρον που δείχνουν για το νόμο τα μέσα μαζικής ενημέρωσης,

η κοινή γνώμη, οι άμεσα ενδιαφερόμενοι και οι πολιτικοί.» (Ε. Λαμπροπούλου, 1999:47).

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να επισημανθεί ότι όλες οι κοινωνικές ομάδες οι οποίες ενυπάρχουν σε ένα κοινωνικό σύστημα δεν κατέχουν και άρα δεν απολαμβάνουν στον ίδιο βαθμό τον ίδιο βαθμό ισχύος και εξουσίας. Άρα δεν έχουν όλες οι ομάδες την ίδια δυνατότητα επιρροής και παρέμβασης στην ποινική νομοθέτηση. Ο νομοθέτης, ο οποίος μετέχει σε αυτή τη διαδικασία, χρησιμοποιεί επιλεκτικούς μηχανισμούς, γεγονός το οποίο προκύπτει από την αξιολόγηση των αιτημάτων των ομάδων που μέσω των διαδικασιών και της διαδικασίας που μετέχει . Όσον αφορά στην επιλεκτικότητα « σημαίνει το μην τυχαίο περιορισμό ενός πεδίου δυνατοτήτων». (Ε. Λαμπροπούλου, 1999:58). Στην ποινική ρύθμιση η επιλεκτικότητα αφορά σε δομικό – πολιτική φάση και βαθμός πολιτικοποίησης νόμου, σε ιδεολογικό – πολιτικό προσανατολισμό των πολιτικών που επιχειρούν τη ρύθμιση και σε διαδικαστικό δηλαδή τη δυνατότητα εφαρμογής της ρύθμισης. Στο πλαίσιο της επιλεκτικότητας υπάρχουν και δύο αρχές που τη διέπουν, η πρώτη αφορά στη ρύθμιση, η οποία δεν θα πλήξει τα συμφέροντα των ισχυρών ομάδων και δεύτερον ότι δε θα αμφισβητηθούν οι αρχές του ποινικού δικαίου.

Απόρροια των παραπάνω διαπιστώσεων και θεωρητικών προσεγγίσεων, είναι ότι το έγκλημα αποτελεί ένα πολιτικό φαινόμενο, μέσω του οποίου διαφαίνεται ότι πρόκύπτει ως αποτέλεσμα της σύγκρουσης των κοινωνικών ομάδων και αντικατοπτρίζει το συσχετισμό των δυνάμεων αυτών. Οι κοινωνικές ομάδες οι οποίες υπερισχύουν μέσω της διαδικασίας της σύγκρουσης, κατέχουν και τον εξέχοντα ρόλο στο ποινικό δικαίο, το οποίο αποτελεί για αυτές το μέσο άσκησης εξουσίας. Σε αυτό το πλαίσιο οι κοινωνικές ομάδες προσπαθούν να αποκτούν όλο και μεγαλύτερη πρόσβαση στην πολιτική εξουσία διοτι αποτελεί το μέσο για να μπορέσουν να καθορίσουν διατάξεις του ποινικού δικαίου.

Αποτέλεσμα αυτού είναι να ορίζονται ορισμένες συμπεριφορές ως εγκληματικές, γεγονός το οποίο τους δίνει τη δυνατότητα προώθησης των συμφερόντων τους αφού καταφέρνουν να επιβάλλουν τις κυρίαρχες αξίες της κοινωνίας, οι οποίες συμβαδίζουν με τα συμφέροντα τους καθώς και αποσπών τη συναίνεση του κοινωνικό σύνολου, γεγονός το οποίο θεωρείται απαραίτητο, ώστε να καταφέρει μία ομάδα να προωθήσει τα συμφέροντά της και να κατέχει μεγάλο μερίδιο της εξουσίας.

Όσον αφορά στη διαδικασία της σύγκρουσης και του ανταγωνισμού των κοινωνικών δυνάμεων, γεγονός το οποίο συνδέεται με τη δυνατότητα πρόσβασης στην εξουσία στο κοινωνικό σύστημα, η έννοια του εγκλήματος και πιο εξιδεικευμένα του ‘ύψιστου εγκλήματος’ της αφαίρεσης της ανθρώπινης ζωής ή αλλιώς της ανθρωποκτονίας και συγκεκριμένα από πρόθεση, ως προς το κατα πόσο θεωρείται απαραίτητη η τροποποίηση του κοινωνικού και πολιτικού καθεστώτος εξουσίας. Οπότε δημιουργούνται προβληματισμοί για ένα πλαίσιο κοινωνικής μεταβολής. Μέσω του παραπάνω προβληματισμού τίθενται ζητήματα κοινωνικής ανατροπής ως προς τα ζητήματα που σχετίζονται με την πολιτική την ποινική νομοθεσία και το έγκλημα της ανθρωποκτονίας από πρόθεση καθώς και ζητήματα τροποποίησης των κοινωνικών σχέσεων και η αναζήτηση νέων μορφών κοινωνικών σχέσεων που να αφορούν το έγκλημα της ανθρωποκτονίας από πρόθεση.

Ο κυρίαρχος προβληματισμός όσον αφορά στο έγκλημα της ανθρωποκτονίας από πρόθεση ως ‘ύψιστο έγκλημα’, είναι στη διαδικασία δημιουργίας ποινικών διατάξεων ως προς την εγκληματοποίηση ή απεγκληματοποίηση συμπεριφορών, καθώς και στο επόμενο στάδιο της διαδικασίας ως προς την εποπτεία πολιτικών που εν’ τέλει εφαρμόζονται. Όπως διαφαίνεται από την ανάλυση της δημιουργίας του ποινικού νόμου, αλλά και όπως θα αναλυθεί και παρακάτω στην ισχύουσα ποινική νομοθεσία και συγκεκριμένα στον τομέα των εγκλημάτων που έχουν ορισθεί ως κακουργήματα, μέσα στον οποίο ανήκει και το έγκλημα της ανθρωποκτονίας από πρόθεση, το έγκλημα είναι μια κοινωνικά κατασκευασμένη έννοια, χωρίς διαχρονική εννοιολογική αυθυπαρξία, απόρροια των εκάστοτε κοινωνικών συγκρούσεων σε πολιτικά οργανωμένες κοινωνίες.

3.3 Η ισχύουσα ποινική νομοθεσία για τα εγκλήματα που ορίζονται ως κακουργήματα (η περίπτωση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση).

Για να αναλυθεί περαιτέρω η ποινική νομοθεσία, εκτός από την δημιουργία της, πρέπει να αναλυθεί και η ισχύουσα νομοθεσία για τα εγκλήματα που ορίζονται ως κακουργήματα και συγκεκριμένα όσον αφορά στην περίπτωση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση η οποία έχει χαρακτηριστεί ως «ύψιστο έγκλημα». Κατ' αρχήν θα αναλυθεί το πλαίσιο το οποίο ορίζει τα ποινικά δικαστήρια και τα δικαστικά πρόσωπα. Πιο συγκεκριμένα θα αναλυθεί η ποινική δικαιοδοσία, η οποία ορίζεται από τα άρθρα 1 και 2 του ΠΚ που αφορά στα κακουργήματα , τα ποινικά δικαστήρια που ορίζονται από τα άρθρα 3 έως 13 του ΠΚ .

Όσον αφορά στην δικαιοδοσία κατά το άρθρο 96 του Συντάγματος «στα ποινικά δικαστήρια ανήκει η τιμωρία των εγκλημάτων και η λήψη όλων των μέτρων που προβλέπουν οι ποινικοί νόμοι». (Μαργαρίτης, 2008:7). Πιο συγκεκριμένα για τα κακουργήματα το άρθρο 7 του Συντάγματος αναφέρει, ότι τα κακουργήματα και τα πολιτικά εγκλήματα δικάζονται από τα μικτά ορκωτά δικαστήρια. Η δικαιοδοσία ορίζεται ως η εξουσία των δικαστηρίων να απονέμουν δικαιοσύνη, σύμφωνα με την αρχή της διάκρισης των λειτουργιών του κράτους. Η ποινική δικαιοδοσία, η οποία αφορά στα κακουργήματα και στην περίπτωση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση είναι η εξουσία που ασκούν τα ποινικά δικαστήρια για την ανάκριση, εκδίκαση και τιμώρηση των αξιόποινων πράξεων.

Εδώ διαφαίνεται ο ρόλος του ποινικού νόμου, όπου, βάσει των θεωριών της σύγκρουσης, οι αξιόποινες πράξεις οι οποίες τιμωρούνται, έχουν οριστεί από την πολιτική βούληση και τις κυρίαρχες αξίες που ενυπάρχουν σε ένα κοινωνικό πλαίσιο εκφράζοντας την άποψη αυτών που κατέχουν εξουσία και ισχύ είτε σε πολιτικό είτε σε οικονομικό είτε σε κοινωνικό επίπεδο και αφετέρου στην έννοια της εξουσίας των ποινικών δικαστηρίων για όλες της απαιτούμενες διαδικασίες ανάκριση, εκδίκαση και τιμώρηση.

Επιπροσθέτως θα πρέπει να αναλυθεί ο διαχωρισμός που υπάρχει στην ποινική δικαιοδοσία, όπου διακρίνεται σε τακτική ή κοινή, ειδική και εξαιρετική.

Τακτική ορίζεται η δικαιοδοσία «των ποινικών δικαστηρίων να ανακρίνουν, να δικάζουν και να τιμωρούν όλα τα εγκλήματα, ανεξάρτητα από τα πρόσωπα των κατηγορουμένων, ενώ ειδική είναι η δικαιοδοσία των δικαστηρίων ανηλίκων (άρθρο 113) και αυτή των στρατοδικείων που δικάζουν τα αδικήματα των στρατιωτικών». (Μαργαρίτης, 2008:8).

Όσον αφορά στη διοίκηση της δικαιοσύνης περιλαμβάνει την οργάνωση των δικαστηρίων, καθώς και την καλή λειτουργία, υποδομή και εξασφάλιση ανθρώπινου δυναμικού. Σε αυτό το πλαίσιο διαφαίνεται και η εμπλοκή της πολιτείας στο ποινικό σύστημα, αφού αρμόδιος για τα παραπάνω είναι ο Υπουργός Δικαιοσύνης. Επιπροσθέτως, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, του ανήκουν και αρμοδιότητες, όπως ο καθορισμός των καταστημάτων δικαιοσύνης ή ο τρόπος και οι ώρες λειτουργίας, δηλαδή εμπλέκεται σε εξωτερικούς όρους απονομής της δικαιοσύνης.

Ο Υπουργός Δικαιοσύνης έχει υπό την εποπτεία του θέματα διοίκησης της δικαιοσύνης, εκδίδει δηλαδή γενικές οδηγίες που αφορούν θέματα οργάνωσης των εισαγγελιών και των δικαστηρίων (άρθρο 19 Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ). Ακόμη, ο Υπουργός Δικαιοσύνης μετά από πρόταση του και με Π.Δ. που εκδίδεται μετά την κατάθεση της πρότασης, σε συγχρονισμό με την οικεία ολομέλεια του δικαστηρίου δύναται να καθορισθούν ζητήματα όπως η ίδρυση, συγχώνευση, κατάργηση δικαστηρίων, η επέκταση ή περιορισμός της περιφέρειας τους και η μεταβολή της έδρας τους, καθώς επιπλέον οι ημέρες συνεδρίασης των δικαστηρίων στη μεταβατική τους έδρα (άρθρο 2 σε συνδ. με 110 παρ. 2 α του Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ). (Μαργαρίτης, 2008:11).

Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθεί το υπάρχον καθεστώς από πλευράς διοίκησης των δικαστηρίων. Κατά κύριο λόγο η διοίκηση των δικαστηρίων ασκείται από μονομελή ή πολυμελή όργανα. Εκτός αυτού, υπάρχει και ο θεσμός της αυτοδιοίκησης των δικαστηρίων, όπως συμβαίνει για παράδειγμα στο εφετείο. Υπό αυτό το σύστημα διοίκησης, το ίδιο το δικαστήριο, από οικείες ολομέλειες, ορίζεται τριμελές συμβούλιο το οποίο εκλέγεται ανά διετία, (άρθρο 15 του Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ). Υπό αυτές τις συνθήκες διαφαίνεται ότι από μία πλευρά υπάρχει ο έλεγχος από την πολιτεία και συγκεκριμένα από τον Υπουργό Δικαιοσύνης και από την άλλη οι έχοντες την εξουσία, δηλαδή, οι δικαστές και οι εισαγγελείς διαχειρίζονται το ποινικό σύστημα.

Ο λόγος για τον οποίο υπάρχει η παραπάνω οργάνωση στο ποινικό σύστημα έγκειται στο γεγονός ότι «ο δικαστής είναι ολιγότερο ευεπίφορος σε επιρροές από

ομοιβάθμους του, τους οποίους ο ίδιος εκλέγει, από ενδεχομενικές επιρροές υψηλόβαθμων συναδέλφων του, προς τους οποίους θα είχε έστω και σκιάδη υπηρεσιακή εξάρτηση». (Μαργαρίτης, 2008: 11). Σε περίπτωση που δεν επαρκεί ο παραπάνω έλεγχος υπάρχουν και άλλες επιτροπές, όπως το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο, τα πειθαρχικά συμβούλια και οι επιθεωρητές.

Οι παραπάνω επιτροπές αποτελούν μέρος του συστήματος λειτουργίας της ποινικής δικαιοσύνης καθώς επίσης και μέρος του επίσημου κοινωνικού ελέγχου. Με τον όρο σύστημα εννοούμε « ένα σύνολο στοιχείων που αλληλοσυνδέονται μεταξύ τους και που έχουν κοινό σκοπό ή κοινή λειτουργική αποστολή. (Δασκαλάκης, 1985:79). Μέσω της παραπάνω διαδικασίας δημιουργείται ένας κοινός σκοπός. Ο σκοπός κινείται γύρω από την κοινωνική αντίδραση κατά του εγκλήματος. Όλο μαζί το ποινικό σύστημα, το οποίο συγκροτείται από όργανα επιφορτισμένα με ανακριτική και δικαιοτική λειτουργία συμμετέχει στην παραπάνω διαδικασία όπως θα δούμε και πιο διεξοδικά στο τέταρτο κεφάλαιο.

Όσον αφορά στα δικαστήρια που δικάζουν τα κακούργηματα, συγκροτούνται με συγκεκριμένη οργάνωση και απαρτίζονται από συγκεκριμένη δομή. Πιο συγκεκριμένα «α) το μεικτό ορκωτό δικαστήριο συγκροτείται από τον πρόεδρο πρωτοδικών ή τον αναπληρωτή του, δύο πρωτοδίκες και τέσσερις ενόρκους, β) το μεικτό ορκωτό δικαστήριο από πρόεδρο εφετών, δύο εφέτες και τέσσερις ενόρκους, γ) το τριμελές εφετείο συντίθεται από τον πρόεδρο εφετών ή τον αναπληρωτή του και δύο εφέτες, δ) το πενταμελές εφετείο συντίθεται από τον πρόεδρο εφετών και από τέσσερις εφέτες, το μικτό ορκωτό δικαστήριο συγκροτείται στην έδρα κάθε πρωτοδικείου, και το μεικτό ορκωτό εφετείο, στην έδρα κάθε εφετείου, το τριμελές και το πενταμελές εφετείο λειτουργούν στην έδρα κάθε εφετείου». (Μαργαρίτης, 2008:20).

Η παραπάνω συγκρότηση είναι άμεσα αλληλένδετη με την εφαρμογή της ποινικής νομοθεσίας και το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης, το οποίο αναλύθηκε στο παρόν κεφάλαιο στο 3.2. Η επίσημη βέβαια κοινωνική αντίδραση κινητοποιείται μόνο εναντίον των εγκλημάτων που θα εισαχθούν στο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης με την επισήμανση τους. Τα υπόλοιπα εγκλήματα παραμένουν στον σκοτεινό αριθμό τις εγκληματικότητας και δεν καταγράφονται στις επίσημες στατιστικές. Μετέπειτα μελετώνται τα ψυχολογικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των δραστών προκαθορίζονται και τα χαρακτηριστικά αυτών που θα χαρακτηριστούν

επίσημα εγκληματίες από το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης, συνθέτοντας το στερεότυπο του εγκληματία στις συλλογικές αναπαραστάσεις.

Παρατηρούμε δηλαδή ότι «οι παράγοντες επισήμανσης και εισαγωγής της εγκληματικότητας στο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης είναι ύψιστης σημασίας, γιατί αυτοί καθορίζουν την πρώτη ύλη από την οποία, ύστερα από κατεργασία που θα υποστεί μέσα απ' τους μηχανισμούς του ποινικού συστήματος, που θα παραχθούν η εγκληματικότητα, ο εγκληματίας και οι παραστάσεις που έχουμε γι' αυτά.» (Δασκαλάκης, 1985:81).

Όσον αφορά πιο συγκεκριμένα στην εισαγγελία, «ο εισαγγελέας (ή άλλος εισαγγελέας ή αντεισαγγελέας του ίδιου εφετείου) ασκεί καθήκοντα εισαγγελέα στο μεικτό ορκωτό εφετείο της έδρας και της περιφέρειας του, στα οποία προσδιορίζει και τις υποθέσεις. Μπορεί επίσης να αναθέτει σε εισαγγελέα ή αντεισαγγελέα πρωτοδικών να εκτελεί καθήκοντα εισαγγελέα στα μεικτά ορκωτά δικαστήρια της έδρας και της περιφέρειάς του».(Μαργαρίτης, 2008:21). Η όλη διαδικασία και τη σύνθεση της εισαγγελίας θα αναλυθεί διεξοδικά στο κεφάλαιο που ακολουθεί.

Άμεσα συνδεδεμένη με την ποινική νομοθεσία και δικαιοσύνη είναι και η ποινική δίωξη. Για την άσκηση της ποινικής δίωξης γίνεται είτε *in rem*, δηλαδή, αναφέρεται σε συγκεκριμένη πράξη και δεν περιορίζεται *in personam*, δηλαδή, να αναφέρεται κατά παντός συμμετόχου, έστω και αν κατονομάζονται σ' αυτή ορισμένα πρόσωπα (ΑΠ 1499/89 ΠΧ Μ 727). Στην δίωξη πρέπει να αναφέρονται οι ουσιαστικές ποινικές διατάξεις. Οι ελλείψεις δημιουργούν σχετική ακυρότητα, που καλύπτεται αν δεν προταθεί μέχρι την αμετάκλητη παραπομπή (ΑΠ 1129/96 ΠΧ ΜΖ 784). Ο ανακριτής προσωποποιεί την κατηγορία, απαγγέλλοντας αυτήν κατά συγκεκριμένου κατηγορουμένου. Επίσης για το δικαστικό συμβούλιο και το ακροατήριο δεν νοείται κατηγορία χωρίς συγκεκριμένο κατηγορούμενο, για συγκεκριμένες πράξεις (σχετ. ΕφΑθ 1399/88 ΠΧ ΛΘ 788). (Μαργαρίτης,2008:54).

Είναι εμφανές ότι η άσκηση της ποινικής δίωξης αφορά σε όλο το σύστημα της ποινικής νομοθεσίας. Από την αστυνομία, όπου υφίσταται και η αρχή όταν πρόκειται για μία εγκληματική πράξη, την ανακριτική, την εισαγγελία, μέχρι και τα άτομα που απαρτίζουν το δικαστικό σώμα. Η πλήρης λειτουργία των φορέων επίσημου κοινωνικού ελέγχου, (αστυνομία, εισαγγελία και ανακριτική) θα αναλυθούν στο κεφάλαιο που ακολουθεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Η Εισαγγελία κατά το ισχύον δίκαιο (σε σύνδεση με τα κακουργήματα και συγκεκριμένα την περίπτωση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση).

Ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος, όπως διαπιστώθηκε μέσω της ανάλυσης του προηγούμενου κεφαλαίου στην επισκόπηση του ποινικού δικαίου και της ισχύουσας νομοθεσίας, συνδέεται άρρηκτα με το τι ορίζουμε ως έγκλημα, ως εγκληματία και ως εγκληματική πράξη. Μάλιστα μελετήθηκε εφαρμοσμένο σε μία από τις περιπτώσεις των ορισμένων ως κακουργημάτων από την ποινική νομοθεσία, της ανθρωποκτονίας από πρόθεση. Από εκεί βέβαια προέκυψε και ο όρος της κοινωνικής κατασκευής του εγκλήματος, αφού από τον ίδιο ορίζεται το τι είναι έγκλημα, δημιουργώντας στερεότυπα και ετικέτες για τα άτομα που θα χαρακτηριστούν ως εγκληματίες.

Άρρηκτα συνδεδεμένη και σε αλληλεξάρτηση με τις διαδικασίες που προκύπτουν όταν εμφανιστεί μέσα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο μία εγκληματική πράξη, που μάλιστα ανήκει στην κατηγορία των κακουργημάτων βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας, μία ανθρωποκτονία από πρόθεση είναι η εισαγγελία. Κατά το ισχύον δίκαιο (άρθρο 87) οι εισαγγελείς «εξομοιούνται πλήρως προς τους δικαστές από άποψη διασφάλισης της προσωπικής ανεξαρτησίας τους και κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και στους νόμους.» (Δημόπουλος,131:2004).

Οι μόνοι οι οποίοι ελέγχουν τους εισαγγελείς είναι οι αρεοπαγίτες και ανωτέρου βαθμού εισαγγελείς. Παύονται μόνο ύστερα από εισαγγελική απόφαση, εξ αιτίας ποινικής καταδίκης ή για βαρύ πειθαρχικό παράπτωμα ή άλλου είδους καταστάσεις που δεν τους επιτρέπουν να ασκήσουν τα καθήκοντά τους όπως είναι η ασθένεια. Όσον αφορά στην αποχώρησή τους αυτή γίνεται υποχρεωτικά όταν ξεπεράσουν το προβλεπόμενο όριο ηλικίας, το οποίο ορίζεται από το σύνταγμα. Προάγονται, τοποθετούνται, μετατίθενται, αποσπώνται και μετατάσσονται με προεδρικό διάταγμα μετά από απόφαση του ανώτατου δικαστικού συμβουλίου.

Εκτός από τα καθηκοντά τους ως εισαγγελείς, έχουν την δυνατότητα να «εκλέγονται μέλη της Ακαδημίας Αθηνών ή του διδακτικού προσωπικού ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, καθώς και να μετέχουν σε νομοπαρασκευαστικές επιτροπές και συμβούλια ή επιτροπές που ασκούν αρμοδιότητες πειθαρχικού, ελεγκτικού ή δικαιοδοτικού χαρακτήρα». (Δημόπουλος,2004:132). Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι εφόσον επιτρέπεται σε αυτούς να μετέχουν σε νομοπαρασκευαστικές επιτροπές και συμβούλια, αποτελούν μέρος του ορισμού μιας πράξης ή συμπεριφοράς ως εγκληματικής σε συγχρονισμό με την προώθηση των αξιών της κοινωνίας και της εξουσίας της οποίας κατέχουν. Άρα συμμετέχουν στον καθορισμό συγκεκριμένων πράξεων ως εγκληματικές, ορίζοντας τες ως πράξεις που στρέφονται και θίγουν την κοινωνία και τις αξίες στο σύνολό τους, κάτι το οποίο αποδεικνύει και την κοινωνική κατασκευή του εγκλήματος.

Οι αρμοδιότητες είναι πολυδιάστατες και πολυσύνθετες. Πριν από 150 περίπου χρόνια ο Βασίλειος Οικονομίδης όρισε την εισαγγελία ως « αρχήν σπουδαία 'εν τη κοινωνία περιβεβλημένην καθήκοντα και εξουσίαν, διότι καθεσταμένη 'εστί παρά πάσι σχεδόν τοις δικαστηρίοις ως φρουρός των νόμων και του δημοσίου συμφέροντος επίσκοπος, δια τούτο δε έργον έχουσα πρώτιστον την των δημοσίων αδικημάτων ανακάλυψιν και επεξέλευσιν». (Δημόπουλος, 2004:132). Ο παραπάνω ορισμός αποδίδει και κατά το ισχύον δίκαιο λειτουργική θέση και αποστολή της εισαγγελίας.

Πιο συγκεκριμένα το άρθρο 24 παρ. 2 του Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Α. ορίζει ότι η εισαγγελία έχει ως αποστολή την τήρηση της νομιμότητας, την προστασία του πολίτη και τη διαφύλαξη των κανόνων δημόσιας τάξης. Ο κώδικας ποινικής δικονομίας (άρθρο 27 και 28) και ο Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Α. (άρθρο 25 & 1β) εξαιρούν, ως κύριο έργο του εισαγγελέως, την άσκηση της ποινικής δίωξης εν ονόματι της πολιτείας (και όχι της κυβέρνησης), ενώ επισημαίνουν ότι οι εισαγγελείς είναι πλήρως ανεξάρτητοι έναντι των δικαστηρίων και της εκτελεστικής εξουσίας.

Όσον αφορά στις αρμοδιότητες του εισαγγελέα και κυρίως ασκούμενες είναι: « 1) η μονοπωλιακή άσκηση της ποινικής δίωξης, 2) η διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης και η διεύθυνση της προανάκρισης, 3) η εποπτεία και ο έλεγχος των αστυνομικών αρχών αναφορικά με την πρόληψη και τη δίωξη των εγκλημάτων, 4) η παράσταση στα δικαστικά συμβούλια και τα δικαστήρια και η υποβολή προτάσεων σ' αυτά, 5) η άσκηση ένδικων μέσων, 6) η εκτέλεση των αποφάσεων ποινικών δικαστηρίων και η παροχή συνδρομής για την εκτέλεση εκτελεστών τίτλων, 7) η

εποπτεία και ο έλεγχος των σωφρονιστικών καταστημάτων καθώς και 8) ο έλεγχος και επιθεώρηση των δημοσίων κατηγορών, συμβολαιογράφων, φυλακών μεταγραφών, υποθηκών, νηολογίων, κτηματολογίων, υποθηκολογίων πλοίων και αεροσκαφών, των ληξιάρχων και δικαστηκών επιμελητών, καθώς και η προς αυτούς απεύθυνση παραγγελιών, οδηγιών και συστάσεων σχετικών με την άσκηση των καθηκόντων τους»⁴. (Δημόπουλος, 2004:133).

Ο κυριότερος προβληματισμός έγκειται στο γεγονός ότι αφού η εισαγγελία αποτελεί λειτουργικό κομμάτι της ποινικής διαδικασίας, που αναλύθηκε παραπάνω, αποτελεί παράδειγμα τεκμηρίωσης των συγκρουσιακών θεωριών και του Sutherland και συγκεκριμένα των εξής σημείων: « 1) προϋπόθεση της ύπαρξης εγκλήματος είναι ο ποινικός νόμος ο οποίος απονέμει στην συμπεριφορά την ιδιότητα της ως εγκληματική. Άρα οποιαδήποτε συμπεριφορά μπορεί να αναχθεί σε έγκλημα χωρίς τούτο να εξαρτάται από χαρακτηριστικά αυτή της συμπεριφοράς, 2) εμφανίζεται το έγκλημα ως η θεσμοποίηση της κοινωνικής σύγκρουσης (η νόμιμη διευθέτηση αυτής) και ο ποινικός νόμος ως όργανο των ισχυρών κοινωνικών ομάδων στην προστασία και διατήρηση των συμφερόντων τους σε βάρος των αδύνατων και 3) υπογραμμίζεται ο χαρακτήρας του εγκλήματος ως πολιτικού φαινομένου». (Δασκαλάκης,1985:62).

Άρα η εισαγγελία όπως και ο ποινικός νόμος βάσει των συγκρουσιακών θεωριών αποτελούν το δυναμικό μέσο με το οποίο επιδιώκεται η συντήρηση του συστήματος δηλαδή βάσει της εξουσίας και μέσω της σύγκρουσης η κυρίαρχη ομάδα προωθεί τα συμφεροντά της. Εδώ οι κοινωνικές ομάδες συμβάλουν στη δημιουργία του ποινικού νόμου, του οποίου άρρηκτο κομμάτι είτε θεσμικά είτε λειτουργικά αποτελεί η εισαγγελία, ανάλογα με την εξουσία που κατέχουν και άρα το βαθμό που συμμετέχουν, εκπροσωπούν τα συμφέροντα και τις αξίες της μέσω της παρεχόμενης προστασίας που δέχονται από αυτόν.

Επομένως ο ποινικός νόμος και συνακόλουθα η εισαγγελία, «ανάγει σε εγκλήματα κυρίως συμπεριφορές που είναι ή προσλαμβάνονται ως βλαπτικές ή επικίνδυνες για τα συμφέροντα των ισχυρών τάξεων και αγνοεί εντελώς τα συμφέροντα των ομάδων που στερούνται εντελώς εξουσίας, των οποίων η κατάσταση

---

⁴ Εκτός από τις παραπάνω κυρίως ασκούμενες αρμοδιότητες της εισαγγελίας, υπάρχουν και περαιτέρω άρθρα, εγκατεσπαρμένα που ορίζουν επιπλέον αρμοδιότητες του εισαγγελέα, όπως για παράδειγμα (τα άρθρα 114, 134, 135, 138, 572 παρ.1, 607, 608, 748, 760, 767, 769, 782).

ρυθμίζεται νομικά σύμφωνα με τις αντιλήψεις των ισχυρών». (Δασκαλάκης, 1985:63).

Όσον αφορά στην ποινική δίωξη σε σχέση με την εισαγγελία, βασική υποχρέωση είναι η άσκηση ποινικής δίωξης στο όνομα της πολιτείας. Για να προβεί ο εισαγγελέας σε έγκληση προσώπου μετά από την άσκηση της ποινικής δίωξης πρέπει η μήνυση ή αναφορά να στηρίζεται στο νόμο, να είναι κατ' ουσίαν βάσιμη και να επιδέχεται δικαστική εκτίμηση. Διαφορετικά αναφέρει στον εισαγγελέα εφετών τους λόγους που τον οδήγησαν να μην προβεί στην άσκηση. Ο εισαγγελέας εφετών παρ' όλα αυτά έχει το δικαίωμα εφόσον κρίνεται σκόπιμο να προβεί στην άσκηση ποινικής δίωξης βάσει του (άρθρου 5 του ν. 3160/2003) του Κ.Ποιν.Δ.

Η έννοια της εξουσίας και της ισχύς είναι εμφανής και στην περίπτωση της εισαγγελίας, καθώς βάσει της διάταξης του άρθρου 24 παρ. 4 του Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ., που ορίζει « ότι ο εισαγγελικός λειτουργός οφείλει να εκτελεί τις παραγγελίες των προϊσταμένων του αλλά κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του και την έκφραση της γνώμης του ενεργεί αδέσμευτα, υπακούοντας στο νόμο και τη συνείδηση του, καθώς και από το γεγονός ότι η υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών στον οικείο κανόνα δικαίου είναι καθαρή επιστημονική εργασία και κρίση, η οποία, κατά το άρθρο 16 παρ. 1 Σ., είναι ελεύθερη, είναι αμφίβολο αν η παραγγελία του εισαγγελέως εφετών για την άσκηση ποινικής δίωξης δεσμεύει τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών και ως προς τον χαρακτηρισμό τον οποίο δίδει ο εισαγγελέως εφετών στα πραγματικά περιστατικά, τα οποία φέρονται ως συγκροτούντα την υπόσταση αξιόποινης πράξης.» (Δημόπουλος,2004:135).

Ο κυριότερος προβληματισμός, όμως, όσον αφορά στην ποινική δίωξη σε σχέση με την εισαγγελία, είναι η σύνδεση με την πολιτεία και την υφιστάμενη κυβέρνηση ως προς τα δικαιώματα του υπουργού δικαιοσύνης σ' αυτήν. Αρχικά και σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 30&1 Κ. Ποιν. Δ. η οποία όριζε ότι: « ο υπουργός δικαιοσύνης έχει το δικαίωμα να παραγγέλει την ποινική δίωξη κάθε αξιόποινης πράξης.» (Δημόπουλος,2004;136). Η παρούσα διάταξη υφίστατο υπό το Σύνταγμα του 1952 και τον οργανισμό δικαστηρίων του Μάουρερ υπό τη βασιλεία του Όθωνα , σε συνδυασμό με την κρατούσα, κατά την εποχή εκείνη, συνταγματική τάξη.

Παρ' όλα αυτά η παρούσα διάταξη κατά το ισχύον σύνταγμα (άρθρο 26 και 87 επ.) , αφ' ενός εισήγαγε την αυστηρή διάκριση των λειτουργιών της πολιτείας, ιδιαίτερα δε της δικαστικής από την εκτελεστική, αφ' ετέρου δε τους εισαγγελικούς

λειτουργούς ενέταξε στη δικαστική λειτουργία της πολιτείας, διαχωρίζοντας τους από τους δικαστικούς λειτουργούς, αφού είναι ισόβιοι και κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και στους νόμους.

Η παραπάνω διάταξη που αφορά στα δικαιώματα του Υπουργού Δικαιοσύνης άλλαξε και βάσει του άρθρου 1 του ν. 3160/2003 «επιτάχυνση της ποινικής διαδικασίας» αντικαταστάθηκε η διάταξη του άρθρου 30& 1 Κ.Ποιν. Δ. και ορίστηκε ότι «ο Υπουργός Δικαιοσύνης έχει το δικαίωμα να παραγγέλλει στον εισαγγελέα πλημμελειοδικών τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης για κάθε αξιόποινη πράξη».

Αυτό δηλαδή το οποίο άλλαξε με την παραπάνω διάταξη είναι ότι ο Υπουργός Δικαιοσύνης δεν μπορεί να παραγγέλλει την ποινική δίωξη μιας αξιόποινης πράξης αλλά τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης για κάθε αξιόποινη πράξη. Υπό μία οπτική η παραπάνω αλλαγή θεωρείται ότι «το δικαίωμα του Υπουργού Δικαιοσύνης να παραγγέλλει τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης δεν είναι ασυμβίβαστο προς την κατά το σύνταγμα λειτουργική θέση και ανεξαρτησία του εισαγγελέα ως έναντι της κυβερνητικής εξουσίας». (Δημόπουλος,2004:137).

Επιπροσθέτως στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του Υπουργού Δικαιοσύνης όσον αφορά στην ποινική δίωξη ενυπάρχουν και δικαιώματα αναβολής ή αναστολής αυτής. Βάσει της παραγράφου 2 του άρθρου 30 του κώδικα ποινικής δικονομίας, στα πολιτικά εγκλήματα και στα εγκλήματα από τα οποία μπορούν να διαταραχθούν οι διεθνείς σχέσεις του κράτους, επιτρέπει στον Υπουργό Δικαιοσύνης και μετά από απόφαση του υπουργικού συμβουλίου, να αναβάλει ή να αναστείλει την ποινική δίωξη.

Υπό μία άλλη οπτική και πάντα βάσει της νομοθεσίας η παραπάνω διάταξη, «ενόψει του ότι η κυβέρνηση, κατά το σύνταγμα (άρθρο 82, 85 και 86), έχει την πολιτική και ποινική ευθύνη να καθορίζει και να κατευθύνει τη γενική πολιτική και να διαχειρίζεται τις διεθνείς σχέσεις της χώρας, δεν φαίνεται να είναι ασύμβατη προς τη διάκριση των λειτουργιών της πολιτείας και τη λειτουργική ανεξαρτησία του εισαγγελέως έναντι της εκτελεστικής εξουσίας». (Δημόπουλος, 2004:137).

Παρ όλα αυτά αν και δεν προκύπτει κυρίαρχος προβληματισμός για τη συμβατότητα προς τη διάκριση των λειτουργιών της πολιτείας και τη λειτουργική ανεξαρτησία του εισαγγελέως έναντι της εκτελεστικής εξουσίας, εφόσον διαχωρίζονται οι αρμοδιότητες και οι παρεμβάσεις της μία εξουσίας προς την άλλη

πλέον, αυτό που χρειάζεται να εξεταστεί σε συγχρονισμό με την παρούσα νομοθεσία είναι το τι συμβαίνει ως προς τον ορισμό του εγκλήματος.

Όταν δε, αποδεικνύεται, ότι πρόκειται για περίπτωση αξιόποινης πράξης που μπορεί να διαταράξει τις διεθνείς σχέσεις της χώρας οι εισαγγελείς και ανακριτές ως αποδέκτες της σχετικής απόφασης, « δεν έχουν το δικαίωμα να εκτιμήσουν ότι από το συγκεκριμένο έγκλημα, του οποίου διετάχθη η αναβολή ή αναστολή της ποινικής δίωξης, δεν υπάρχει κίνδυνος να διαταραχθούν οι διεθνείς σχέσεις της χώρας». (Δημόπουλος, 2004:138). Αυτό συμβαίνει διότι θεωρείται ότι η εκτίμηση αυτή είναι καθαρώς πολιτική και την ευθύνη την έχει η κυβέρνηση. Εντύπωση δε προκαλεί το γεγονός ότι ο Υπουργός Δικαιοσύνης με τις διατάξεις του άρθρου 1 του ν. 3160/2003 προστέθηκε, στο άρθρο 30 του κώδικα ποινικός δοκονομίας ότι έχει το δικαίωμα να ζητήσει από των εισαγγελέα του Αρείου Πάγου να διατάξει την κατ' απόλυτη προτεραιότητα διεξαγωγή της ανάκρισης και την εισαγωγή της υποθέσεως στο ακροατήριο.

Όσον αφορά στην παραπάνω διάταξη έχει θεωρηθεί ότι « δεν φαίνεται να αντιβαίνει στην ανεξαρτησία της εισαγγελικής αρχής, αφού περιορίζεται σε οδηγίες που αφορούν την ταχεία διεκπαιρέωση συγκεκριμένης κατηγορίας υποθέσεων. Πάντως, με πολύ περίσκεψη, φειδώ και διακριτικότητα, θα πρέπει να ασκεί το δικαίωμά του αυτό ο Υπουργός Δικαιοσύνης, δεδομένου ότι η συχνή άσκηση του θα δίδει την εντύπωση ότι παρεμβαίνει στο έργο της δικαιοσύνης, εντύπωση η οποία μειώνει στη συνείδηση του λαού, το κύρος και την αξιοπιστία της δικαιοδοτικής λειτουργίας της πολιτείας.» (Δημόπουλος,2004:138).

Παρ' όλα αυτά, ένας δεύτερος προβληματισμός ο οποίος προκύπτει, είναι ότι πολλές φορές δίνεται η εντύπωση ότι ο Υπουργός Δικαιοσύνης παρεμβαίνει στο έργο της δικαιοσύνης, ζήτημα το οποίο μάλιστα μπορεί να λάβει χώρα, με αποτέλεσμα η εντύπωση αυτή να μειώνει στη συνείδηση του λαού, το κύρος και την αξιοπιστία της δικαιοδοτικής λειτουργίας της πολιτείας. Το γεγονός το οποίο εφάπτεται με τις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης και την εφαρμογή του ποινικού νόμου στο ότι οι κυρίαρχες αξίες της κοινωνίας προκύπτουν από την ομάδα που κατέχει την εξουσία και την ισχύ να τις προωθήσει, και έχει τη δυνατότητα να προσπαθήσει να διευρύνει τον εξουσιαστικό της ρόλο και να προστατευτεί από τον ποινικό νόμο. Οι υπόλοιπες ομάδες δεν έχουν αυτή τη δυνατότητα, αφού δεν έχουν το απαιτούμενο κύρος και εξουσία, συνεπώς και τον κατάλληλο βαθμό συμμετοχής, όπως έχει αναλυθεί και παραπάνω.

Όσον αφορά στην κρίση του εισαγγελέα σε σχέση με την ποινική δίωξη προβαίνει σε αυτή μετά από μήνυση, έγκληση ή αναφορά ερμηνεύοντας το νόμο και εκτιμώντας την κατ' ουσίαν συνδρομή ή μη ορισμένων πραγματικών περιστάσεων. Εάν τα στοιχεία δεν είναι επαρκή και δεν πρόκειται για πράξη αξιόποινη από το νόμο τότε προβαίνει στην αρχειοθέτηση της μήνυσης, ή αναφοράς ή την απόρριψη της έγκλησης.

Ο εισαγγελέας κατά το σχηματισμό της κρίσης του ερμηνεύει το νόμο, αξιολογεί πραγματικά περιστατικά και αποδεικτικά στοιχεία και εκφέρει ανάλογη κρίση. Πιο συγκεκριμένα, «η κρίση που εκφέρει ο εισαγγελέας όταν αρχειοθετεί τη μήνυση ή την αναφορά ή απορρίπτει την έγκληση, δεν είναι οριστική και δεν δεσμεύει, κατά το νόμο, ούτε τον ίδιο». (Δημόπουλος,2004:138).

Αντίθετα μπορεί «να επανέλθει στο αρχείο που υπάρχει η απόρριψη της μήνυσης ή της αναφορά ή της απόρριψης της έγκλησης και να συνεχίσει την προκαταρκτική έρευνα ή και χωρίς τη συλλογή άλλων στοιχείων να επανεκτιμήσει τα για την αρχειοθέτηση ή την απόρριψη της έγκλησης εκτιμηθέντα και να καταλήξει στην άσκηση ποινικής δίωξης. Η ευχέρεια αυτή πρέπει να ασκείται με περίσκεψη αλλά και τόλμη». (Δημόπουλος,2004:138).

Η παραπάνω διάταξη συνοδεύεται και από όλο το πλαίσιο εξουσίας της εισαγγελίας, αφού όσον αφορά στην οργάνωση και στη λειτουργία της βάσει της ιεραρχικής εξάρτησης των μελών της προβλέπει ότι « άρθρο 24 παρ. 4 του Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ. ορίζει ότι : τους εισαγγελικούς λειτουργούς συνδέει σχέση ιεραρχικής εξάρτησης, προιστάμενος δε όλων είναι ο εισαγγελεύς του Αρείου Πάγου.» (Δημόπουλος,2004:139). Η αρχή της ανεξαρτησίας, όπου σύμφωνα με την παρούσα διάταξη ορίζεται ότι « άρθρο 24 παρ. 1 του Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ. η εισαγγελία είναι δικαστική αρχή ανεξάρτητη από τα δικαστήρια και την εκτελεστική εξουσία και ειδικά για την άσκηση ποινικής δίωξης, την ανεξαρτησία του εισαγγελέως προβλέπει και η διάταξη του άρθρου 28 του κώδικα ποινικής δικονομίας». (Δημόπουλος,2004:140).

Στην παραπάνω διάταξη βέβαια ενυπάρχει, όπως και παραπάνω, ο προβληματισμός με τη σχέση της εισαγγελίας με την εκτελεστική, αφού βάσει του άρθρου 19 παρ.4 του Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ. ορίζεται ότι «ο Υπουργός Δικαιοσύνης ασκεί εποπτεία στη διοίκηση της δικαιοσύνης και ότι η εποπτεία του περιλαμβάνει την έκδοση ενημερωτικών οδηγιών προς τις εισαγγελίες σε σχέση με την εφαρμογή των νομικών μέσων που θεσπίζονται στο πλαίσιο του συμβουλίου της Ευρώπης Ένωσης

και αφορούν τη δικαστική συνεργασία των κρατών – μελών στους τομείς της πρόληψης και καταπολέμησης συγκεκριμένων εγκλημάτων.» (Δημόπουλος,2004:141).

Παρ όλα αυτά από την ίδια την εισαγγελία ενυπάρχει προβληματισμός ως προς τη συνεργασία εκτελεστικής και δικαστικής εξουσίας διότι « με την επιφύλαξη του άρθρου 30 παρ. 2 Κ. Ποιν. Δ., ο Υπουργός Δικαιοσύνης δεν δικαιούται να παρεμβαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο στην άσκηση των λειτουργικών καθηκόντων των εισαγγελικών λειτουργών ούτε να απευθύνει προς αυτούς συστάσεις ή οδηγίες που δεν αφορούν στη διοίκηση της εισαγγελίας ως δημόσιας υπηρεσίας». (Δημόπουλος, 2004:141).

Εκτός από τον προβληματισμό που εκφράστηκε και παραπάνω ως προς την εξουσία και τη συνεργασία εκτελεστικής και δικαστικής εξουσίας εμφανίζεται και ο προβληματισμός ως προς την δικαστική συνεργασία των κρατών – μελών στους τομείς της πρόληψης και καταπολέμησης συγκεκριμένων εγκλημάτων. Σύμφωνα με τις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης, εκτός από τις κυρίαρχες αξίες και την κυρίαρχη ομάδα από το βαθμό συμμετοχής στη διαδικασία θέσπισης της ποινικής νομοθεσίας, που εξαρτάται από την εξουσία και την ισχύ, περνάμε και σε ένα ευρύτερο πλαίσιο κυρίαρχων αξιών σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.

Οι αξίες δε αυτές θα καθορίζουν στοιχεία πρόληψης και καταπολέμησης συγκεκριμένων εγκλημάτων όταν ενυπάρχει ο προβληματισμός από τις συγκρουσιακές εγκληματολογικές θεωρίες ότι «ο ποινικός νόμος ανάγει σε εγκλήματα κυρίως συμπεριφορές που είναι ή προσλαμβάνονται ως βλαπτικές ή επικίνδυνες για τα συμφέροντα των ισχυρών τάξεων και αγνοεί εντελώς τα συμφέροντα των ομάδων που στερούνται εντελώς εξουσίας, των οποίων ή κατάσταση ρυθμίζεται νομικά σύμφωνα με τις αντιλήψεις των ισχυρών ομάδων». (Δασκαλάκης, 1985: 63). Τούτο σημαίνει ότι η παραπάνω διαδικασία θα υφίσταται αλλά σε δύο βαθμίδες από τη μία εθνικά και από την άλλη σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.

Το πλαίσιο οργάνωσης και λειτουργίας ή αλλιώς εσωτερικής εξουσίας της εισαγγελίας ολοκληρώνεται με την αρχή του αδιαιρέτου και ενιαίου, η οποία ορίζει ότι « άρθρο 19 παρ. 2 του Κ.Ο.Δ.Κ.Δ.Λ. δρά ενιαία και αδιαίρετα». (Δημόπουλος,2004:141-142). Δηλαδή τα μέλη της εισαγγελίας μεταξύ τους πρέπει να έχουν αναπτύξει τέτοια υπηρεσιακή σχέση ώστε οποιαδήποτε πράξη, η οποία ενεργήθηκε από ένα μέλος της μέσα στα όρια της αρμοδιότητας του, είναι ισχυρή και δεν έχει ανάγκη να επικυρωθεί από το προϊσταμένο της. Καθορίζοντας έτσι τα όρια

εξουσίας στο εσωτερικό της εισαγγελίας με κύριο χαρακτηριστικό την ανεξαρτησία των μελών της.

Απόρροια όλων των παραπάνω είναι κατ αρχήν ότι η ποινική δικαιοσύνη αποτελεί ένα σύστημα μέσα στο οποίο υπάρχουν υποσυστήματα. Αυτά τα υποσυστήματα διαχωρίζονται και το καθένα έχει τη δική του λειτουργική θέση. Αυτά τα υποσυστήματα είναι η πρόληψη, η ανακάλυψη, δίωξη, ανάκριση, εκδίκαση, εκτέλεση. Μέσω των παραπάνω υποσυστημάτων « συνάπτεται η επιδίωξη κοινού σκοπού, δηλαδή, η άσκηση της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης κατά του εγκλήματος.» (Δασκαλάκης,1985:79).

Όσον αφορά στη δομή της ποινικής δικαιοσύνης, η οποία σχετίζεται τόσο με τον καθορισμό όσο και με την εκδίκαση αξιόποινων πράξεων, ειδικά όταν πρόκειται για τα κακουργήματα και συγκεκριμένα για την ανθρωποκτονία από πρόθεση, αποτελεί τον κεντρικό πυρήνα του συστήματος, και συγκροτείται με άμεση συνάφεια από όργανα επιφορτισμένα με ανακριτική ή δικαιοδοτική λειτουργία.

Εκτός αυτών υπάρχουν όπως είδαμε και παραπάνω τα όργανα δίωξης, δηλαδή οι εισαγγελείς, οι οποίοι μαζί με τους αντεισαγγελείς, συγκροτούν τις εισαγγελίες που αντιστοιχούν στα δικαστήρια κάθε βαθμού δικαιοδοσίας. Οι εισαγγελείς έχουν λειτουργική αυτοτέλεια σε σχέση με τα δικαστήρια και κεντρική αρμοδιότητας τους είναι η άσκηση της ποινικής δίωξης η οποία είναι απαραίτητη για επιληφθούν τα δικαστήρια μιας υπόθεσης. Όμως η εισαγγελία είναι « τόσο άρρηκτα συνδεδεμένη με τα δικαστήρια ώστε εντάσσεται και αυτή στον κεντρικό πυρήνα του συστήματος δηλαδή στη δικαιοσύνη υπό στενή έννοια». (Δασκαλάκης,1985:80).

Η ανάλυση των υποσυστημάτων του κεντρικού πυρήνα όπως είναι η αστυνομία, η ανακριτική και το σωφρονιστικό σύστημα ακολουθούν παρακάτω στο παρόν κεφάλαιο.

Βασικός όρος της λειτουργίας του ποινικού συστήματος είναι η επισήμανση της εγκληματικότητας. Η συγκεκριμένη διαδικασία θα αναλυθεί στη μελέτη της περίπτωσης της αστυνομίας όπου είναι και η αρχή της. Όσον αφορά στην εισαγγελία, οι διάφορες εγκληματικές περιπτώσεις, αφού εισαχθούν στο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης, περνούν από μια συγκεκριμένη διαδικασία που περιγράφει ο κώδικας της ποινικής δικονομίας.

Ο εισαγγελέας, βάσει του πλαισίου των αρμοδιοτήτων του, αφού συγκεντρώσει τις υποθέσεις, κάνει μία πρώτη διαλογή από την οποία προκύπτουν αφενός, οι νομικά αβάσιμες ή ουσιαστικά αναληθείς υποθέσεις, οι οποίες

αρχαιοθετούνται και αφετέρου, για τις υπόλοιπες ασκεί ποινική δίωξη, είτε απευθείας στο ακροατήριο είτε σε ανάκριση, περίπτωση η οποία θα αναλυθεί παρακάτω στην περίπτωση μελέτης της ανακριτικής.

Άρα, μπορεί να διαπιστωθεί ότι « η λειτουργία αυτή του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης, αν και εμφανίζεται ως διαπιστωτική της διάπραξης από κάποιον κάποιου εγκληματία, στην πραγματικότητα είναι δημιουργική του εγκληματία και του εγκλήματος που έκανε.» (Δασκαλάκης, 1985:82).

Ουσιαστικά αυτό που υποστηρίζεται από την εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης είναι ότι αυτός « που προσλαμβάνεται από την κοινωνία σαν εγκληματίας και αντιμετωπίζεται σαν τέτοιος από την επίσημη και ανεπίσημη κοινωνική αντίδραση, αυτός επίσης που καταγράφεται στις επίσημες στατιστικές και μελετάται από τον εγκληματολόγο σαν εμπειρικό δεδομένο, δεν είναι αυτός που περνάει στην εγκληματική πράξη (ένα μεγάλο μέρος από αυτούς που περνούν στην εγκληματική πράξη δεν επισημαίνονται) αλλά αυτός που θα επιλεγεί τελικά και θα χαρακτηριστεί σαν εγκληματίας από τους μηχανισμούς της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης, δηλαδή το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης». (Δασκαλάκης, 1985:82).

Άρα, στην ανάδειξη κάποιου σε εγκληματία συμβάλουν κυρίως παράγοντες που πηγάζουν από τα όργανα και τη λειτουργία τους, της ποινικής δικαιοσύνης, ενώ δε δίνεται βαρύτητα στους παράγοντες που καθορίζουν το πέραςμα στην πράξη, γεγονός το οποίο παραγκωνίζεται στην περίπτωση καταδίκης για να μην επέλθει το ζητούμενο της δικαστικής πλάνης.

Στην περίπτωση δε που η εγκληματική πράξη είναι η ανθρωποκτονία από πρόθεση (κακούργημα) και ο εγκληματίας μετονομάζεται σε ανθρωποκτόνο από πρόθεση, έχει προηγηθεί η εκτίμηση των αποδείξεων από το δικαστήριο, ο τρόπος ερμηνείας του ποινικού νόμου, η εκτίμηση επικινδυνότητας του κατηγορουμένου, η ύπαρξη ή μη ύπαρξη μαρτύρων, η ειλικρίνεια ή όχι των μαρτύρων καθορίζοντας ποιος είναι αυτός που περνά όλα τα διαδοχικά φιλτραρίσματα στα πλαίσια του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης μέχρι να βγει από το σύστημα με την ετικέτα του εγκληματία.

Ο κυρίαρχος προβληματισμός ο οποίος ενυπάρχει, και τίθεται από την εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης, ο οποίος συνδέεται άρρηκτα με την περίπτωση της κακούρηματικής πράξης όπως έχει ορισθεί από την ποινική νομοθεσία, την ανθρωποκτονία από πρόθεση, και ιδιαίτερα του εγκληματία που θα χαρακτηριστεί ως ανθρωποκτόνος από πρόθεση και θα περάσει όλα τα

φιλτραρίσματα του συστήματος της ποινικής νομοθεσίας, να εξαχθεί από το σύστημα με το στίγμα του εγκληματία, θέτοντας ένα θέμα της κοινωνικής σημασίας αυτού του στίγματος, των συνεπειών του πάνω στον ίδιο τον στιγματισμένο και το ευρύτερο κοινωνικό του περίγυρο.

Αναλύοντας σε μεγαλύτερο βαθμό την παραπάνω διαδικασία και τον παραπάνω προβληματισμό, τα οποία συμβαδίζουν άρρηκτα με την περίπτωση μελέτης της παρούσας εργασίας, δηλαδή την περίπτωση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση, ακολουθεί η μελέτη της ανακριτικής και της αστυνομίας, αφενός σε σχέση με τον ποινικό νόμο και την εισαγγελία και αφετέρου με την περίπτωση πράξης που μελετάται.

4.2 Η Ανακριτική κατά την ισχύουσα νομοθεσία (σε σχέση με τα κακούργηματα και συγκεκριμένα την περίπτωση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση).

Βασική προϋπόθεση, όπως διαπιστώθηκε παραπάνω, για να εισαχθεί μία πράξη στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης και να χαρακτηριστεί ως εγκληματική, καθώς και το άτομο που τη διέπραξε ως εγκληματίας, πρέπει να αξιολογηθεί ως τέτοια πρέπει να περάσει από τα διάφορα υποσυστήματα που ορίζει η ποινική νομοθεσία, ένα από τα οποία είναι η ανακριτική.

Όπως έχει επισημανθεί παραπάνω και σύμφωνα με την αρχή της ηθικής αποδείξεως που καθιερώνει ο ισχύων κώδικας ποινικής δικονομίας (άρθρο 177), οι δικαστές δεν είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν τους νομικούς κανόνες αποδείξεων, αλλά δικαιούνται να αποφασίζουν σύμφωνα με τη δική τους πεποίθηση, με τη φωνή της συνείδησής τους και αξιολογώντας τα πραγματικά γεγονότα που προκύπτουν από μία εγκληματική ή μη πράξη, σύμφωνα με την αξιοπιστία των μαρτύρων, την αξία των υπόλοιπων αποδείξεων. Στο σημείο αυτό διαφαίνεται άμεσα ότι ο ορισμός του εγκλήματος επαφίεται σε μια μορφή φυσικού δικαίου, αφού οι δικαστές αποφασίζουν βάσει των προσωπικών πεποιθήσεων και στάσεων τους.

Οι νέοι επιστημονικοί κλάδοι που αναπτύχθηκαν στη διάρκεια των χρόνων και έχουν άμεση συνάφεια με τη δίωξη του εγκλήματος, προέρχονται από την μετάβαση εκτίμησης του αποδεικτικού υλικού στην κυριαρχία και "απροσωπόληπτη" κρίση του δικαστικού οργάνου. Εμφανής και εδώ ο εξουσιαστικός ρόλος που έχει τεθεί παραπάνω και βασίζεται στις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης, για τα πρόσωπα που κατέχουν αυτές τις αρμοδιότητες και προωθούν συγκεκριμένες αξίες και στην περίπτωση της ανακριτικής.

Μέχρι τον 19^ο αιώνα ο τρόπος διεξαγωγής της ποινικής δίωξης χαρακτηριζόταν από σωματικά βασανιστήρια και ψυχολογική βία εις βάρος του εξεταζόμενου. Σύμφωνα με την γνωστή περικοπή του έργου του Μπεκαρία κατά μετάφραση του Αδαμάντιου Κοραή ("περί αδικημάτων και ποινών", Παρίσι 1832, σελ. 164 και στην έκδοση της νομικής βιβλιοθήκης, Αθήνα 1989, σελ. 146-147), «ο δικαστής ... δεν εξετάζει αν αληθώς επράχθη το αδίκημα, αλλ' επιθυμεί να το εύρη πραγμένον, και παγιδεύει τον εγκαλούμενον (= κατηγορούμενο) με διάφορους τρόπους, φοβούμενος μην απατηθή, αν δεν τον αποδείξει ένοχον, και χάσει την υπόληψιν της οποίας οι άνθρωποι φαντάζονται να έχωσιν εις όλα τα πράγματα αναμαρτησίας ...'». (Κουράκης,2005:24).

Μέσω των ερευνών των Μπερτιγιόν, Γκάλτον και άλλων επιστημόνων του περασμένου αιώνα, οροθετούνται και θεμελιώνονται νέες μέθοδοι και πρακτικές μέσα από νέους επιστημονικούς κλάδους αυτούς της Ανακριτικής ή Αστυνομικής και της Δικαστικής ψυχολογίας ή για παθολογικές περιπτώσεις της Δικαστικής Ψυχιατρικής, μέθοδοι οι οποίες θα μελετηθούν στο κεφάλαιο 5 της παρούσας εργασίας.

Όσον αφορά στο πρώτο κλάδο της ανακριτικής ή αστυνομικής, κύριος στόχος είναι η αποτελεσματική εξιχνίαση της αλήθειας σε σχέση με την τελεσθείσα πράξη. Αντικείμενο δηλαδή επιστημονικής έρευνας είναι « η εκάστοτε αξιόποινη πράξη (πότε, πώς, που, από ποιόν και γιατί τελέσθηκε), ενώ ειδικότερες αναφορές διατυπώνονται γύρω από τον τρόπο συλλογής και ελέγχου της αξιοπιστίας του αποδεικτικού υλικού (ίχνη του εγκλήματος, έγγραφα, μάρτυρες, ομολογία κατηγορουμένου κ.λπ. – πρβλ. ά. 178 ΚΠοινΔ) και γύρω από τα σφάλματα στα οποία μπορεί να υποπέσουν, κατά την εξιχνίαση ενός εγκλήματος, τα διωκτικά και τα δικαστικά όργανα». (Κουράκης,2005:25).

Αντίθετα, στο αντικείμενο μελέτης του πέμπτου κεφαλαίου, στην δικαστική ψυχολογία και στη δικαστική ψυχιατρική, που θεωρείται κλάδος ο οποίος εμπίπτει στον κλάδο της εφαρμοσμένης ψυχολογίας, ως κύριο αντικείμενο μελέτης του κλάδου αποτελεί η ψυχολογική κατάσταση των προσώπων που συμμετέχουν σε μια ποινική δίκη.

Τα πρόσωπα τα οποία ενδεχομένως περνούν από τη διαδικασία της εκάστοτε ποινικής δίκης είναι ο κατηγορούμενος, ο παθών, ο πολιτικώς ενάγων, ο αστικός υπεύθυνος, οι μάρτυρες, οι πραγματογνώμονες, οι τεχνικοί σύμβουλοι, οι τακτικοί δικαστές, ο συνήγορος καθώς και οι ένορκοι. Όσον αφορά στις σοβαρές ποινικές υποθέσεις, όπως έχει ορισθεί η ανθρωποκτονία από πρόθεση, είναι απαραίτητη η λειτουργικότητα, καθώς λαμβάνεται σοβαρά υπόψη η ψυχολογική σκοπιά, ορισμένων θεσμών της δικαστηριακής πρακτικής όπως η δικαστική ψυχολογία.

Σκοπός της δικαστικής ψυχολογίας είναι η αποφυγή παραπλάνησης και παραπτώματος από τα διωκτικά και δικαστικά όργανα κατά την εξιχνίαση ενός εγκλήματος και ιδίως κατά την αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων. Γεγονός είναι ότι τα αποδεικτικά θα προκαθορίσουν αφενός το αν η πράξη είναι αξιόποινη και αν ναι ο βαθμός και αφετέρου θα συμβάλει στην απόφαση του δικαστή εκτός από την προσωπική του κρίση και τη φωνή της συνείδησης του. Τα αποδεικτικά στοιχεία

καθορίζονται από τις καταθέσεις των μαρτύρων και από την απολογία του κατηγορούμενου κυρίως.

Οι δύο κλάδοι εδώ πρέπει να συνυπάρξουν και να μην επικαλύπτονται ο ένας από τον άλλο. Στον πρώτο κλάδο η εξιχνίαση του εγκλήματος αποτελεί κυρίαρχο στόχο, ο οποίος θα επιτευχθεί « με κανόνες στρατηγικής, τακτικής και τεχνικής όπως είναι η ανθρωπομετρία, φωτογραφική – περιγραφικής μέθοδος για την εξακρίβωση της ταυτότητας του δράστη ενός εγκλήματος». (Κουράκης,2005:26). Ο δεύτερος κλάδος, δηλαδή η δικαστική ψυχιατρική και η δικαστική ψυχολογία « έχουν ως απώτερο και με προφανώς στενότερα όρια σκοπό, να εντοπίσουν την ψυχολογική διάσταση του προβλήματος». (Κουράκης,2005:26).

Όσον αφορά στις μαρτυρικές καταθέσεις υπάρχει ένα πλήθος από παράγοντες οι οποίοι είναι καθοριστικοί για της πορεία της ανακριτικής αλλά και της δικαστικής διαδικασίας. Πιο συγκεκριμένα πρόκειται « α) με την καλή λειτουργία των στοιχείων της προσωπικότητας κατά την αντίληψη, παράσταση και ανάπλαση της είδησης, β) τις κοινωνικές ιδιαιτερότητες του (παιδεία, επάγγελμα, ενεργή συμμετοχή σε πολιτικές, θρησκευτικές κλπ. ομάδες), γ) την ψυχοβιολογική σύσταση του ανθρώπου (φύλο, ηλικία, ψυχικές ανωμαλίες, ιδιοσυγκρασία), και δ) τη φύση του ίδιου του αντικειμένου μαρτυρίας και τις συναφείς περιστάσεις (ταχύτητα και απόσταση συμβάντος, ιδιότητες προσώπων κ.λ.π.)» (Κουράκης,2005:28).

Μέσω των παραπάνω παραγόντων δημιουργούνται πραβληματικές τόσο ως προς την παραποίηση της αρχικής είδησης, όσο και από το πως προσεγγίζονται από την επιστήμη τις εγκληματολογίας.

Η πρώτη ομάδα παραγόντων είναι το στάδιο της αντίληψης των ειδήσεων. Η συγκεκριμένη κατηγορία πηγάζει από την προσέγγιση του Πλάτωνα στην πολιτεία, σύμφωνα με την οποία το άτομο μέσω του «εγώ» του, το οποίο εκδηλώνεται από την ανώτατη στιβάδα την προσωπικότητας ως ψυχολογική συνείδηση, ως διάνοια και ως βούληση ενώ οι άλλες δύο στιβάδες είναι η ζωική και η θυμική. Το "εγώ" επικοινωνεί με το εξωτερικό του περιβάλλον χάρις σε ορισμένα ειδικά όργανα που ονομάζονται αισθητήρια και που αποτελούν λεπτότατες καταλήξεις του κεντρικού συστήματος.

Πιο συγκεκριμένα τα αισθητήρια όργανα « αφορούν την όραση, τη γεύση, την όσφρηση, την αφή και την ακοή. Λειτουργούν κατά τρόπο περίπου μηχανικό και αυτόματο και μεταβιβάζουν το εξωτερικό ερέθισμα μέσω του νευρικού συστήματος και του εγκεφάλου απ' ευθείας στο εγώ ως (ψυχολογική) συνείδηση, χωρίς άλλη κατεργασία». (Κουράκης, 2005:29).

Ο προβληματισμός έγκειται στο γεγονός ότι τα αισθήματα, τα οποία ονομάζονται έτσι ως απόρροια της αντίδρασης των αισθητηρίων οργάνων, έχουν διαφορετική κάθε φορά ένταση και ακρίβεια, ανάλογα με το μέγεθος του ερεθίσματος, την ευαισθησία του αισθητηρίου οργάνου, τον βαθμό εγρήγορσης της συνείδησης και τον βαθμό ετοιμότητας προς αντίληψη».(Κουράκης,2005:29).

Επομένως, η συγκεκριμένη ομάδα παραγόντων δημιουργεί μία προβληματική από την ίδια την φύση της, αφού τα δεδομένα, όπως είδαμε και παραπάνω, είναι ικανά να διαστρεβλώσουν μία είδηση ή και να την παραγκωνίσουν ολότελα από την εστία της είδησης ακόμη και αν πρόκειται για μία κατάθεση ενός αυτόπτη μάρτηρα.

Σε σύνδεση με τον παραπάνω προβληματισμό εμπεριέχονται και αυτό που ονομάζουμε παραστάσεις των ειδήσεων. Ως παράσταση νοείται « η " απεικόνιση" στον νου παρελθοντικών αισθημάτων, όπου οι παραστάσεις αυτές γίνονται με βάση προυπάρξαντα αισθήματα, όπου στον νου οι παραστάσεις μορφοποιούνται με τη βοήθεια της μνήμης ή και της φαντασίας». (Κουράκης,2005:31).

Η προβληματική που δημιουργείται σε αυτή την περίπτωση έγκειται στο γεγονός ότι οι μνημονικές παραστάσεις από τη μία πλευρά έχουν αξιόπιστο χαρακτήρα αλλά από την άλλη είναι "θολές" είτε διότι το συμβάν ήταν δευτερεύουσας σημασίας για το άτομο, όπως είναι μία κατάσταση φρίκης και αποτυπώθηκε στο υποσυνείδητο, είτε σε παράγοντες που ωφείλονται στην "καθίζηση" της μνήμης του ατόμου όπως για παράδειγμα λόγο του γήρατος. Στις περιπτώσεις αυτές « η φαντασία αναλαμβάνει αυτόκλητα να αναπληρώνει εκείνη τα κενά, με παραστάσεις που σχηματίζει από αυθαίρετη σύνθεση άλλων μνημονικών παραστάσεων ή στοιχείων.

Εάν λάβουμε δε τις πολύμηνες καθυστερήσεις που παρατηρούνται στην ελληνική δικαστηριακή πρακτική έως τη διενέργεια της προανάκρισης και τη διεξαγωγή της ποινικής δίκης, τότε είναι κατανοητή η προβληματική ως προς την εγκυρότητα των μαρτυρικών καταθέσεων προς τις αρχές. Γεγονός το οποίο δυσχερύνει εάν προκύψουν ζητήματα κακής διατύπωσης του εξεταταζομένου και της συστολής του «τρακ» που αισθάνεται κατα τη διαδικασία.

Σημαντική θέση στις μαρτυρικές καταθέσεις κατέχει η ψυχοβιολογική σύσταση του προσώπου κατά την ανακριτική. Παράγοντες όπως « το φύλο, η ηλικία, οι τυχόν ψυχικές ανωμαλίες και η ιδιοσυγκρασία του ατόμου, επιδρούν με διαφορετικό τρόπο για τον καθένα στην απεικόνιση μιας είδησης και πρέπει να

λαμβάνονται οπωσδήποτε υπόψη από τα αρμόδια όργανα για την ορθή αξιολόγηση της κατάθεσης». (Κουράκης, 2005:33).

Επόμενος γενικός παράγων που μπορεί να επηρεάσει την αντίληψη, την παράσταση και την ανάπλαση των ειδήσεων από έναν μάρτυρα είναι οι ψυχικές του ανωμαλίες. Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν κυρίως άτομα, « φαντασιόπληκτα ή δοξομανοί ψυχανώμαλα, οι οποίοι συνηθίζουν να καταθέτουν ψευδολογίες για λόγους δημιουργίας εντυπώσεων ή και για να προσελκύσουν την προσοχή του κοινού.» (Κουράκης,2005:35).

Ο κίνδυνος μάλιστα από την παραπάνω κατηγορία ανθρώπων να παραπλανήσουν ανακριτές και δικαστές είναι μεγάλος, αφού « οι ψυχικά ανώμαλοι μάρτυρες δεν υστερούν καθόλου σε διανοητικές ικανότητες έναντι άλλων ατόμων, η δε παθησή τους δεν υποπίπτει αμέσως στην αντίληψη των δικαστών». (Κουράκης,2005:36).

Οι κυριότεροι δε διαχωρισμοί των μαρτύρων ανάλογα με τα στοιχεία της προσωπικότητάς τους όπως ο «βιωματικός» στον οποίο ανήκουν και η ιδιοσυγκρασία τους είναι βάσει της κατάταξης Γιούνγκ (Κουράκης, 2005), όπου ανήκουν άτομα με ενδοστρεφή ψυχική προσωπικότητα και έχουν περισσότερα στοιχεία φαντασίας και υποκειμενισμού και από την άλλη τα άτομα τα οποία ανήκουν σύμφωνα με την επιστήμη της ανακριτικής στην κατάταξη Κρέτςμερ (Κουράκης, 2005) και παρουσιάζονται με εξωστρεφή προσωπικότητα αντιλαμβάνοντας καλύτερα την προσωπικότητα. Τα άτομα τα οποία ανήκουν στις παραπάνω κατηγορίες χωρίζονται σε κυκλοθυμικούς και σχιζοθυμικούς.

Ο παραπάνω διαχωρισμός που αφορά στις μαρτυρικές καταθέσεις όπως και ο διαχωρισμός των εγκλημάτων βάσεις ψυχολογικών παραγόντων αφενός δημιουργεί προβληματισμούς αφού αυτοακυρώνεται εφόσον όπως είδαμε και παραπάνω επισημάνεται ο κίνδυνος παραπλάνησης των ανακριτών και δικαστών αλλά και ως διαδικασία από τις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης, αφού πρόκειται για κατηγοριοποίηση ατόμων που χρησιμοποιούνται για μάρτυρες σε δίκες από τους έχοντες εξουσία και ισχύ, οι οποίοι είναι ενσωματωμένοι στο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης, προστατεύονται από αυτή και προωθούν κεντρικές αξίες της κοινωνίας αποφεύγοντας την σύγκρουση.

Σημαντική κατηγορία παραγόντων είναι και οι κοινωνικοί. Στη συγκεκριμένη κατηγορία παραγόντων εντάσσεται η παιδεία, το επάγγελμα και η ένταξη σε κοινωνικές ομάδες του ατόμου. Όμως και η συγκεκριμένη κατηγορία παραγόντων

μπορεί να οδηγήσει των ανακριτή και το δικαστή σε σφάλμα αφού ένα άτομο το οποίο κατέχει ειδικές επαγγελματικές γνώσεις θα μπορούσε να δώσει σαφή στοιχεία αλλά αντίθετα θα μπορούσε να είναι και αναξιόπιστα εάν οι απαιτούμενες γνώσεις δεν είναι επαρκείς.

Η τελευταία κατηγορία παραγόντων, σύμφωνα με την επιστήμη της ανακριτικής ως προς τις μαρτυρικές καταθέσεις είναι η ίδια η φύση του αντικειμένου μαρτυρίας και οι περιστάσεις κάτω από τις οποίες παρεβρέθηκε ο μάρτυρας στο επίδικο συμβάν. Είναι δηλαδή φανερό ότι «η (τυχόν μεγάλη) απόσταση του αντικειμένου από τον μάρτυρα, ο (αμυδρός) φωτισμός, η (υπερβολική) ταχύτητα με την οποία εκτυλίχθηκε το συμβάν και άλλες παρόμοιες περιστάσεις, μπορούν ν' αφήσουν στη μνήμη του μάρτυρα (σπουδαία) κενά, τα οποία αυτός θα προσπαθήσει να συμπληρώσει με τη φαντασία του». (Κουράκης,2005:38).

Υπάρχουν πολλοί προβληματισμοί ως προς την διαδικασία των μαρτυρικών καταθέσεων τόσο ως προς την φύση της διαδικασίας όσο και ως τα ζητήματα που προκύπτουν για διαστρέβλωση μιας μαρτυρικής κατάθεσης ή και στη συσκότιση της αλήθειας μιας ποινικής υπόθεσης γενικότερα.

Πιο συγκεκριμένα, αφενός οι ίδιες οι διαδικασίες όπως είδαμε και παραπάνω μπορούν να αποβούν αναληθείς και να παραπλανήσουν τον δικαστή ή τον ανακριτή αλλά αφετέρου «οι αποφάσεις των δικαστηρίων στους προηγούμενους βαθμούς δικαιοδοσίας, τα σχετικά δικαστικά βουλεύματα, οι καταθέσεις πραγματογνωμόνων και ειδικευμένων επιστημόνων ή και καθηγητών πανεπιστημίου, το τυχόν βεβαρημένο ποινικό μητρώο του κατηγορουμένου, η στάση του τύπου, ως φορέα και εκφραστή της λεγόμενης "κοινής γνώμης", απέναντι στον κατηγορούμενο, είναι παράγοντες οι οποίοι, ακριβώς διότι με τον έναν ή τον άλλο τρόπο έχουν περιβληθεί τον μανδύα της αυθεντίας, μπορούν να υποβάλουν στον μάρτυρα ιδέες και κρίσεις εντελώς ξένες προς όσα ο ίδιος έτυχε να αντιληφθεί κατά το επίδικο συμβάν». (Κουράκης,2005: 41).

Εδώ διαφαίνεται ότι ο μάρτυρας από την πλευρά του θα πρέπει να διατηρήσει ανεπηρέαστη την κρίση του προς όφελος της αλήθειας.

Σε όλο αυτό το φάσμα της ανακριτικής υπάρχουν διατάξεις οι οποίες επιχειρείται ο περιορισμός των κινδύνων από στρεβλές μαρτυρικές καταθέσεις καθώς οι προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες πρέπει να εξετάζεται κανείς ως μάρτυρας. Πιο συγκεκριμένα ο μάρτυρας δεν επιτρέπεται να ερωτάται για προσωπικές του κρίσεις, (άρθρο 223 παρ. 1 Κ.Ποιν.Δ), καθώς και ότι ο μάρτυρας δεν είναι υποχρεωμένος να

καταθέτει περιστατικά από τα οποία προκύπτει δική του ενοχή για αξιόποινη πράξη (άρθρο 223 παρ. 4 Κ.Ποιν.Δ). Παρόλα αυτά ο μάρτυρας πρέπει να αποκαλύψει τον τρόπο με τον περιήλθαν σε γνώση του τα περιστατικά που καταθέτει (άρθρο 224&1 εδ. β ΚΠοινΔ), καθώς και ότι η μαρτυρική κατάθεση δεν είναι αρκετή για την καταδίκη του κατηγορουμένου (άρθρο 211^Α ΚΠοινΔ).

Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθεί ότι προς το παρόν στο Ελληνικό Ποινικό Δίκαιο, δεν επιτρέπεται η πιστοποίηση της αλήθειας των όσων καταθέτει ή ένας μάρτυρας ή ένας κατηγορούμενος ούτε η ψυχολογική η ψυχιατρική εξέταση των μαρτύρων.

Όσον αφορά στην ομολογία του κατηγορουμένου, η στρατηγική που θα ακολουθήσει ο κατηγορούμενος μπροστά στις αρμόδιες αρχές κατά την απολογία του και κατά την υπόλοιπη ακροαματική διαδικασία, καθώς και η τυχόν παραδοχή της ενοχής του, αποβλέπουν όχι στην αποκάλυψη της αλήθειας, αλλά στην απλώς στην κατά το δυνατό μεγαλύτερη ελάφρυνση της θέσης του. (Κουράκης, 2005:44).

Αυτό αναγνωρίζεται και από τη νομολογία μας, η οποία θεωρεί ότι ο κατηγορούμενος, (άρθρο 72 ΚΠοινΔ), « όχι μόνο μπορεί ν' αρνηθεί ν' απαντήσει σε οποιαδήποτε εξέταση του ενώπιον της αρχής, αλλ' επιπλέον μπορεί ν' απαντήσει αναληθώς ή και με χρήση ψευδών αποδεικτικών στοιχείων (αρκεί βέβαια να μη ενοχοποιήσει ή να προσβάλει, με τα όσα πει, άλλον αθώο). (Κουράκης,2005:45).

Όσον αφορά στην αναζήτηση και ταυτοποίηση προσώπων μέσω πραγματικών αποδεικτικών στοιχείων, (δακτυλικά, γενετικά και χημικά ίχνη), η επιστήμη της ανακριτικής σύμφωνα με τον Hans Gross, «η ανακριτική ασχολείται πρωτίστως με την αναγνώριση, ταυτοποίηση, εξατομίκευση και αξιολόγηση των πραγματικών αποδεικτικών στοιχείων εφαρμόζοντας τις φυσικές επιστήμες». (Κουράκης,2005:52).

Η επιστήμη της ανακριτικής ως προς την διερεύνηση μιας υπόθεσης δεν μπορεί να αναδείξει την πολυπλοκότητα του συνόλου του ανακριτικού έργου, αλλά επικεντρώνεται καταρχήν στην ταυτοποίηση προσώπων και όχι πραγμάτων ή γεγονότων.

Όσον αφορά στην αυθεντικότητα και προέλευση των στοιχείων για μία εγκληματική ενέργεια, αποτέλεσμα αυτής είναι η γένεση κάποιες μορφής ίχνων, είτε πάνω στον ίδιο τον δράστη, είτε στον τόπο του εγκλήματος. Σκοπός είναι η ανεύρεση, συλλογή και αξιοποίηση στοιχείων εφόσον αυτό είναι εφικτό και προκύψει μετά τη διαδικασία της ανακριτικής μελέτης και του πορίσματος αυτής.

Με τον ίδιο τρόπο, αυτό ισχύει και για την ταυτοποίηση προσώπων, ιδιαίτερα όταν η εγκληματική πράξη κατατάσσεται στην κατηγορία των κακουργηματικών εγκληματικών πράξεων, όπως είναι η υπόθεση μελέτης της παρούσας εργασίας, δηλαδή η ανθρωποκτονία από πρόθεση. Για την ταυτοποίηση των προσώπων, « αναζητούνται μέθοδοι και τεχνικές ικανές να εντοπίσουν ιδιαιτερότητες ατόμων, ζωντανών ή νεκρών, και τη μοναδικότητα της κάθε φυσικής ταυτότητας». (Κουράκης,2005:54).

Εξέχουσα σημασία για την ανακριτική μελέτη έχει ο χρόνος λόγω του ότι αρκετές φορές μεσολαβεί μεγάλο χρονικό διάστημα μέχρι την ανεύρεση ιχνών γεγονός το οποίο τρέχει πάντοτε σε βάρος της ανακριτικής. Η συνέπεια αυτού είναι η «απώλεια πληροφοριών ιδίως όταν τα στοιχεία αλλοιώνονται ή εξαφανίζονται και ο δράστης απομακρύνεται από τον τόπο του εγκλήματος». (Κουράκης,2005:55).

Όσον αφορά στην εμβέλεια του αστυνομικού έργου σε σχέση με τη ανακριτική λόγω του ανοίγματος των συνόρων και την εξουδετέρωση των αποστάσεων μέσω λ.χ. αεροπορικών πτήσεων που έχουν γίνει οικονομικά προσιτές σε πολλούς ανθρώπους, διευκολύνουν μεταξύ άλλων και τη διαφυγή και τη συγκάλυψη δραστών. Υπαγορεύοντας επομένως « και την ανάγκη διερεύνησης και ενίσχυσης της αστυνομικής συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών δικαιοδοσιών, όπως η βελτίωση τεχνικών και μέσων ανταλλαγής πληροφοριών». (Κουράκης,2005:55).

Ο κυρίαρχος προβληματισμός που προκύπτει από τα παραπάνω δεδομένα είναι σχετικά με το πώς μπορεί να επιτευχθεί η καλύτερη αστυνόμευση ενόψει της διεύρυνσης του γεωγραφικού χώρου (ΕΕ, παγκοσμιοποίηση) καθώς και χωρίς την καταπάτηση των συνταγματικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Από αυτούς τους δύο προβληματισμούς προκύπτουν ζητήματα τόσο για την επέκταση από ένα συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο σε ένα παγκοσμιοποιημένο πλαίσιο καθώς και στοιχεία που αναλυθούν στο επόμενο μέρος του παρόντος κεφαλαίου, στοιχεία μετατόπισης της εγκληματικότητας, σκοτεινού αριθμού εγκληματικότητας και διαφορετικών συνταγματικών διατάξεων που μπορεί σε ένα τέτοιο πλαίσιο να καταπατηθούν.

Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται από τη διεύθυνση εγκληματολογικών ερευνών, είναι η «ομιλούσα εικόνα ή περιγραφική μέθοδος, η φωτογραφική, η δακτυλοσκοπική μέθοδος και η μέθοδος ενέργειας του δράστη». (Κουράκης,2005:56).

Ουσιαστικά με την ανάπτυξη της πληροφορικής, η βιομετρική φωτογραφία, συνδυασμοί της φωτογραφίας και της ομιλούσας εικόνας καθώς και το αντικείμενο της ανακριτικής ψυχολογίας που θα αναλυθεί στο κεφάλαιο που ακολουθεί δημιουργείτε ένα πλέγμα των μεθόδων συλλογής στοιχείων της ανακριτικής. Επιπροσθέτως, «η σύζευξη των νέων τεχνολογιών και επιστημονικών ανακαλύψεων καθόρισαν την αποχή μας (DNA)». (Κουράκης,2005:56).

Πιο συγκεκριμένα υπάρχουν τρεις κατηγορίες ιχνών από τις οποίες η ανακριτική συλλέγει στοιχεία και καταλήγει στα πορίσματα της. Έχουμε τα δακτυλικά, τα γενετικά και τα χημικά ίχνη. Δηλαδή, « αφενός, υπό την έννοια των αποτυπωμάτων καθ' αυτών, όπως αυτά ανευρίσκονται στον τόπο του εγκλήματος, και αφετέρου, υπό την έννοια των μεθόδων και τεχνικών της επεξεργασίας τους, και κυρίως της αρχειοθέτησής τους». (Κουράκης,2005:57).

Αναλυτικότερα, όσον αφορά στη μέθοδο της δακτυλοσκοπίας, άρχισε να εφαρμόζεται στην Ευρώπη περί τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, την εποχή δηλαδή της κινητικότητας των πληθυσμών από τις αγροτικές περιοχές προς τα μεγάλα αστικά κέντρα. Ο διαχωρισμός που ενυπάρχει είναι ότι αφενός « σήμερα η πληροφορική και ιδιαίτερα η μοριακή Βιολογία με την ανακάλυψη του DNA παρέχουν άπειρες νέες δυνατότητες στην εξιχνίαση του εγκλήματος, η δακτυλοσκοπική εξακολουθεί να θεωρείται « τέλεια και αλάνθαστη» μέθοδος εξαιτίας της μακρόχρονης εφαρμογής της, και είναι διεθνώς καθιερωμένη». (Κουράκης,2005:58). Αυτό οφείλεται στις τρεις ιδιότητες των δακτυλικών αποτυπωμάτων, γνωστές ως το αμετάβλητο, το αναλλοίωτο και το ανόμοιο.

Η Ελληνική Αστυνομία «εξακολουθεί να χρησιμοποιεί βελτιωμένη μορφή του χειρωνακτικού συστήματος αναζήτησης αποτυπωμάτων των Galton/ Henry/ Hoover». (Κουράκης,2005:60).

Η συλλογή των αποτυπωμάτων από τον τόπο του εγκλήματος ως προς την εγκυρότητα τους αφενός έγκειται στις τεχνικές δυνατότητες αρχειοθέτησης των αποτυπωμάτων και αφετέρου στην ποιότητα των λανθανόντων αποτυπωμάτων. Τα αποτυπώματα δηλαδή συλλέγονται από τον τόπο του εγκλήματος « από το σχηματισμό του ιδρώτα που βγαίνει από τους πόρους των θηλοειδών γραμμών κατά την επαφή με μια επιφάνεια. Η εικόνα που σχηματίζεται πάνω στην επιφάνεια εξαρτάται από το σχήμα των πόρων των θηλοειδών γραμμών, αλλά επίσης από το είδος και την ποσότητα του ιδρώτα». (Κουράκης,2005:62).

Ο προβληματισμός ο οποίος δημιουργείται από την συλλογή των παραπάνω στοιχείων ως προς τη φύση της διαδικασίας είναι ότι η « διατάραξη της λειτουργίας των πόρων του δέρματος έχει ως συνέπεια την αλλοίωση της εικόνας ή την παραγωγή τμημάτων αποτυπωμάτων μόνο σε εκείνη την έκταση που η επαφή πραγματοποιήθηκε ανεμπόδιστα». (Κουράκης,2005:62).

Επομένως η συγκεκριμένη μέθοδος μπορεί να παραπλανήσει ή και να δώσει λανθασμένα στοιχεία στους ανακριτές και κατ' επέκταση στα πορίσματα τους στις εκάστοτε υποθέσεις που αναλαμβάνουν και εκδίδουν πορίσματα, γεγονός το οποίο συνδέεται και με όλο το πλέγμα της ποινικής δικαιοσύνης και άρα με την εκδίκαση της δίκης και την ενδεχόμενη κατηγορία του δράστη. Εκτός αυτού η ποιότητα των αποτυπωμάτων μπορεί να « εξαρτάται από περιστασιακούς παράγοντες, όπως η ψυχολογική κατάσταση στην οποία βρισκόταν το άτομο, όταν εναπόθεσε το αποτύπωμα, η διάρκεια επαφής με την επιφάνεια όπου αφήνεται το αποτύπωμα ή το είδος της επιφάνειας που έτυχε να ακουμπήσει ο δράστης». (Κουράκης,2005:62).

Άρα και σε οποιαδήποτε περίπτωση, « αφενός, ένα δακτυλικό αποτύπωμα στον τόπο του εγκλήματος σημαίνει ότι το υποκείμενο «πέρασε» από τον τόπο αυτό, όχι όμως απαραίτητα ότι διέπραξε και το έγκλημα και αφετέρου, ότι δεν μπορεί να προσδιοριστεί ο χρόνος αποτύπωσης ενός δακτυλικού αποτυπώματος και η αδυναμία αυτή, προσδιορισμού του ακριβούς χρόνου που εναποτίθεται ένα ίχνος, είναι κοινή για τη μέθοδο των δακτυλικών αποτυπωμάτων και για το DNA.

Όσον αφορά στην ανάλυση DNA ή αλλιώς δεσοξυριβοζονουκλεινικό οξύ και αποτελεί τον γενετικό κώδικα που περιλαμβάνει όλες τις πληροφορίες για τη δημιουργία ενός οργανισμού. Πιο συγκεκριμένα, « συνίσταται από μια μακρά δομή που παρομοιάζεται με ελικοειδή κλίμακα όπου οι « κουπαστές» της κλίμακας συνενώνουν τις βαθμίδες της κλίμακας μεταξύ τους. Οι «βαθμίδες» αποτελούν τις βάσεις και οι βάσεις αποτελούνται από τέσσερα διαφορετικά είδη νουκλεινικού οξέος που συνδυάζονται ανά ζεύγη, τα νουκλεοτίδια. Η αλληλουχία που διαμορφώνουν τα ζεύγη των βάσεων αποτελεί το γενετικό κώδικα του DNA». (Κουράκης,2005:65).

Σκοπός της μελέτης του γενετικού κώδικα του ατόμου είναι η ταυτοποίηση του ατόμου με το δράστη της εκάστοτε εγκληματικής πράξης.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα Ελληνικά δεδομένα, στις εξετάσεις DNA αναλύονται συγκεκριμένα τμήματα και το αποτέλεσμα της ανάλυσης είναι το γενετικό αποτύπωμα. Στην περίπτωση που η εγκληματική πράξη είναι η περίπτωση μελέτης της παρούσας εργασίας, δηλαδή η ανθρωποκτονία από πρόθεση, πράξη η

οποία θεωρείται από την Ελληνική ποινική δικαιοσύνη ως κακουργηματική και από το 2001, « η ανάλυση DNA μπορεί να γίνει και χωρίς τη συναίνεση του εξεταζόμενου, υπό την έννοια ότι διατάσσεται από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο σε περιπτώσεις συγκεκριμένων προσώπων, όταν υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι τα άτομα αυτά έχουν διαπράξει κακούργημα, έγκλημα κατά της γενετήσιας ελευθερίας ή εμπλέκονται σε « εγκληματικές οργανώσεις»». (Κουράκης,2005:67-68).

Ως προς την εγκυρότητα και την αξιοπιστία, υπάρχουν δύο οπτικές προβληματισμού, αφενός το ζήτημα της γενίκευσης του αποτελέσματος σε ένα πληθυσμό (εξωτερική εγκυρότητα) και αφετέρου στη μεταδοτικότητα του DNA. Γι' αυτό το λόγο υποστηρίζεται ότι « η εξέταση πρέπει να γίνεται από ικανό και ειδικευμένο προσωπικό και από εργαστήρια που να εξασφαλίζουν την αδιαβλητότητα του αποτελέσματος και επομένως προαπαιτεί οργάνωση και σημαντική οικονομική επένδυση και αφετέρου στην εκτίμηση ότι η εξέταση εγγυάται τη συντριπτικά μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στην ταυτοποίηση από εκείνη όλων των άλλων αναλύσεων και μεθόδων». (Κουράκης,2005:73-74).

Οι προβληματικές που εμπíπτουν από την ίδια τη φύση της μεθόδου DNA και κατ' επέκταση στην ανακριτική διαδικασία είναι αφενός ότι δημιουργείτε « μαζική ζήτηση αναλύσεων DNA από τα θύματα και τους συνηγόρους υπεράσπισης έχει υπερφορτώσει το σύστημα με σωρεία ανεκτέλεστων παραγγελιών προς εξέταση και αφετέρου ο γενικότερος προβληματισμός, ο κίνδυνος της παρέκκλισης από τους θεμιτούς σκοπούς αρχειοθέτησης και χρησιμοποίησης γενετικού υλικού, ιδιαίτερα όταν δεν υπάρχουν διεξοδικές νομοθετικές ρυθμίσεις αναφορικά με τη λήψη και την καταστροφή δειγμάτων DNA». (Κουράκης,2005:75).

Εκτός από ανάλυση DNA υπάρχει και η ανάλυση των ισοτόπων πολλών στοιχείων η οποία αποτελεί μία νέα μέθοδο συλλογής πληροφοριών τις οποίες δεν μπορεί να μελετήσει η ανάλυση DNA, «τα οποία είναι οι γεωγραφικές μετακινήσεις ατόμων σε συγκεκριμένες χρονολογικές περιόδους. Η παραπάνω ανάλυση διεξάγεται με τη με τη χρήση φασματογράφου, που αποτελεί τεχνική της Ανάλυσης Χημείας» (Κουράκης,2005:75).

Η παραπάνω ανάλυση χρησιμοποιείται σε μεγάλο βαθμό στην περίπτωση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση, διότι μπορεί «μέσω της ανάλυσης των ισοτόπων σε αναπτυσσόμενους, κατά τη διάρκεια της ζωής, ανθρώπινους ιστούς (σμάλτο δοντιών, νύχια, τρίχες) να συναχθούν συμπεράσματα για την προέλευση του νερού και της

τροφής που ένα άτομο κατανάλωσε σε διάφορες χρονικές περιόδους της ζωής του ή για το κλίμα της περιοχής που έζησε». (Κουράκης,2005:76).

Στην περίπτωση δηλαδή που βρεθεί ένα πτώμα ή ένας σκελετός, για τον οποίο δεν έχουμε καμία πληροφορία, η πολύ-ισοτοπική ανάλυση μπορεί να δώσει πληροφορίες για την (τοπική) προέλευση του αποθανόντος ατόμου, πιστοποιώντας συγχρόνως στοιχεία όπως το που κατοικούσε το άτομο σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα ή για τις γεωγραφικές μετακινήσεις του ενώ ήταν εν' ζωή.

Η παραπάνω ανάλυση παρ' όλα αυτά έχει δεχθεί κριτική για την ίδια τη φύση της, αφού δημιουργούνται προβλήματα εγκυρότητας λόγω του ότι οι «ανθρώπινοι ιστοί διαφοροποιούνται ανάλογα με την υγεία, την ηλικία και το φύλο, παράγοντες δηλαδή που δεν είναι δυνατόν πάντοτε να ελεγχθούν, εφόσον θέλει κανείς να εντοπίσει τις ιδιαιτερότητες της προέλευσης του κάθε ατόμου». (Κουράκης,2005:77).

Η αποδεικτική αξία των πραγματικών στοιχείων έχει διττό ρόλο. Από τη μία πλευρά η ανάλυση των ισοτόπων πολλών στοιχείων θα μπορούσε να συμβάλει στην ανακριτική διαδικασία αν για παράδειγμα θέλαμε να εντοπίσουμε τον τόπο προέλευσης ενός σκελετού. Από την άλλη πλευρά όμως «τα μέσα που εμπεριέχουν στοιχεία ταυτοποίησης, τα γενετικά και δακτυλικά αποτυπώματα, δεν εμπεριέχουν πληροφορίες για τον χρόνο αποτύπωσης τους στον τόπο του εγκλήματος». (Κουράκης,2005:78-79).

Εκτός αυτού, όλα τα αποδεικτικά μέσα που χρησιμοποιούνται από την ανακριτική για την διεξαγωγή πορισμάτων με την μέθοδο των ισοτόπων πολλών στοιχείων και σε σύνδεση με τα όσα έχουν αναφερθεί παραπάνω περί του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης, « τα αποδεικτικά μέσα εκτιμώνται ελεύθερα από τον δικαστή στην ποινική δίκη (άρθρο 177 ΚΠΔ) και, σε επίπεδο αστυνομικό, όλα τα πραγματικά αποδεικτικά στοιχεία χρειάζονται ενισχυτική μαρτυρία για να στοιχειοθετήσουν κατηγορία, ακόμη και στην περίπτωση που η ταυτοποίηση θεωρείται βέβαιη». (Κουράκης,2005:79).

Ο κεντρικός προβληματισμός από τις παραπάνω μεθόδους που χρησιμοποιούνται κατά την ανακριτική διαδικασία και πιο εξειδικευμένα στην περίπτωση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση (κακούργημα σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία), μέσω των γενετικών και δακτυλικών αποτυπωμάτων, τα ίχνη που ανευρίσκονται στον τόπο του εγκλήματος αποτελούν συνήθως ελλιπή ή αλλοιωμένα ευρήματα.

Από την μία πλευρά και στην περίπτωση μιας ανθρωποκτονίας όπου το πτώμα είναι σε αποσύνθεση ή υπάρχουν μόνο τα οστά προς μελέτη, μέσω των γενετικών αναλύσεων όπως των ισοτόπων πολλών στοιχείων, μπορούμε να διαγνώσουμε την ταυτότητα του αποθανόντα σε ένα ευρύτερο χρονικό πλαίσιο. Από την άλλη πλευρά όμως ενυπάρχει και το πρόβλημα της μεταδοτικότητας ιδιαίτερα στην περίπτωση ανάλυσης DNA.

Ο λόγος είναι ότι « υπάρχει μια σύγχυση ευρημάτων για το άτομο πλην του δράστη ή του θύματος δεν αποτελεί μόνο πρόβλημα της έρευνας στον τόπο του εγκλήματος, αλλά ενδεχόμενο πρόβλημα και σε μεταγενέστερες φάσεις του ανακριτικού έργου» (Κουράκης,2005:80).

Εκτός από την αναζήτηση και ταυτοποίηση προσώπων μέσω πραγματικών αποδεικτικών στοιχείων χρησιμοποιείται και μελετάται από την επιστήμη της ανακριτικής και η εγκληματική συμπεριφορά με τη μέθοδο της σκιαγράφησης της εγκληματικής προσωπικότητας.

Βάσει της σύγχρονης μεθοδολογίας της σκιαγράφησης η μελέτη γίνεται από αναλυτές/ σκιαγραφήτες οι οποίοι εκπαιδούνται στηριζόμενοι σε ένα κώδικα ηθικής δεοντολογίας, ο οποίος μεταξύ άλλων, διέπεται από το σεβασμό προς τα θύματα και τους συγγενείς τους. Υπάρχουν πολλοί μέθοδοι που εφαρμόζονται στη σκιαγράφηση, όπως « η χρήση οπτικοακουστικών μαθηματικών μοντέλων δράσης-συμπεριφοράς μεμονωμένων ατόμων ή ομάδας σε μορφή προγράμματος Η/Υ ή η καταγραφή εγκληματικών συμπεριφορών που μπορεί να μαρτυρούν τη ψυχολογική κατάσταση του δράστη την ώρα που εκτελεί το έγκλημα (π.χ. μεταθανάτιος ακρωτηριασμός μελών του θύματος)». (Κουράκης,2005:101).

Στην σκιαγράφηση καταγράφονται και άλλα στοιχεία όπως «η καταγραφή της τεχνικής κατάρτισης του δράστη, δηλαδή η χρήση μάσκας ή μεταμφίεσης, η χρήση ή απειλή χρήσης όπλου, η πληροφορία ότι ο δράστης κάνει χρήση οχήματος και άλλα τέτοιου είδους στοιχεία» (Κουράκης,2005:101).

Επιπροσθέτως υποστηρίζεται ότι « δημιουργείται ένα πλαίσιο χάραξης καλύτερου επιτελικού σχεδιασμού ή αντεγκληματικής πολιτικής από τους ανάλογους φορείς και δημιουργούνται ανθεκτικά θεμέλια για την εφαρμογή μιας αποτελεσματικότερης στρατηγικής στην επιτυχή αντιμετώπιση της εγκληματικής συμπεριφοράς». (Κουράκης,2005:102).

Ο σκοπός μιας καλής σκιαγράφησης είναι να μελετηθούν σημαντικές παράμετροι όπως «η σκιαγράφηση και πρόβλεψη της μελλοντικής γεωγραφικής

δράσης και επιλογής στόχου, η διεύρυνση του δικτύου κοινωνικής και υλικοτεχνικής υποστήριξης του δράστη καθώς και οι άμεσοι φυσικοί του συνένοχου. Απαιτείται η συστηματική ανάλυση της συμπεριφοράς των θυμάτων, ώστε να ανιχνευθεί ο παράγοντας (οικονομικός, κοινωνικός, ψυχολογικός) που συνέτεινε στο να επιλεγούν αυτοί οι στόχοι». (Κουράκης,2005:102).

Παρ' όλα αυτά υπάρχουν και περιπτώσεις οι οποίες δημιουργούν προβληματικές και μπορεί να παραπλανήσει τους ειδικούς της σκιαγράφησης και τα πορίσματα των ανακριτών κατ' επέκταση. Πιο συγκεκριμένα «σε μερικές περιπτώσεις υπάρχει η πιθανότητα οι δράστες να σκηνοθετήσουν τα ίχνη τους (staging), οπότε να αλλοιώσουν εντελώς την πραγματική σημασία των πράξεων τους στο τόπο του εγκλήματος (λ.χ δημιουργούν ακαταστασία στο διαμέρισμα για να δημιουργήσουν την εντύπωση κλοπής, ενώ αυτοί πήγαν με μόνο σκοπό τον ομαδικό βιασμό). Επίσης μερικές φορές εμφανίζονται ως επίδοξοι μιμητές μιας συγκεκριμένης μεθοδολογίας εγκλήματος (copycat crimes)». (Κουράκης,2005;104).

Υποστηρίζεται ότι ακόμα και αν συμβούν τέτοια απρόοπτα ενδεχόμενα, «η επιστήμη της ψυχολογίας μπορεί να προσφέρει ασφαλείς διεξόδους (ανάλυση μοντέλων συμπεριφοράς) σε ένα πεπειραμένο ερευνητή, ώστε να μπορέσει να αποκαλύψει τέτοιες προσχεδιασμένες πράξεις δραστών όπως υποστηρίζει ο Canter.» (Κουράκης,2005:104).

Παρ' όλα αυτά η παραπάνω ανάλυση όπως θα δούμε παρακάτω έχει δεχθεί κριτική από τις συγκρουσιακές εγκληματολογικές θεωρίες.

Όσον αφορά στη σκιαγράφηση στον ελλαδικό χώρο, η Ελληνική Αστυνομία χρησιμοποίησε πιο οργανωμένα την εφαρμογή των τεχνικών της σκιαγράφησης προσπαθώντας να καταγράψει λεπτομερώς και πιο αποτελεσματικά τη συστηματική συμπεριφορά διακριμένων εγκληματιών αλλά και τον τρόπο με τον οποίο οι δράστες οργανώνονταν και λειτουργούσαν.

Οι νέες τεχνολογίες και η χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή έχουν συμβάλει στη μέθοδο της σκιαγράφησης και χρησιμοποιούνται από το προσωπικό και τους αναλυτές που σχετίζονται με την σκιαγράφηση.

Παρ' όλα αυτά, η αστυνομική δράση διακρίνεται από ορισμένες σημαντικές ελλείψεις συναφείς με τις βασικές αρχές της σκιαγράφησης και τις ανακριτικής, πιο συγκεκριμένα αυτές οι δυσχέρειες είναι « α) η μη χρήση έμπειρου και καταρτισμένου προσωπικού σε θέματα ψυχολογίας ή κοινωνιολογίας για την ανάλογη μεθοδολογία λήψεως καταθέσεων (π.χ. από θύματα βιασμού, παιδεραστίας, διαρρήξεων), β) η

χρόνια αναποτελεσματική προσπάθεια απομόνωσης του τόπου του εγκλήματος από την είσοδο σε αυτόν ατόμων άσχετων με την εκάστοτε εξεταζόμενη υπόθεση, που αλλοιώνουν τα διαθέσιμα ίχνη, και γ) η μη δυνατότητα εφαρμογής ενός ολοκληρωμένου Εθνικού Συστήματος Καταγραφής Εγκλημάτων και η έλλειψη σχετικά ευέλικτων Μονάδων Αντιμετώπισης Βίαιων Εγκλημάτων σε κάθε νομό της χώρας». (Κουράκης 2005:106).

Εκτός του παραπάνω προβληματισμού, ενυπάρχει και το θέμα ότι οι μέθοδοι της σκιαγράφησης δεν χρησιμοποιούνται εκτενώς από το προσωπικό των Αστυνομικών Τμημάτων της περιφέρειας, όπου ακόμη παρατηρείτε « α) έλλειψη κατάλληλης υλικοτεχνικής υποδομής (έλλειψη μηχανημάτων και ανεπαρκής χρήση Η/Υ, έλλειψη εφοδιασμού των Υπηρεσιών με μηχανές λήψεως εικόνας-ήχου/video, προβληματική αν όχι ανύπαρκτη σύνδεση των αστυνομικών γραφείων με κάποια Κεντρική Τράπεζα Ανάλυσης και Αποθήκευσης πληροφοριών σε πανελλαδικό επίπεδο), β) ανυπαρξία ειδίκευσης προσωπικού και αδυναμία απόκτησης της απαραίτητης ειδικής εκπαίδευσης.» (Κουράκης,2005:107).

Αρα από τις παραπάνω διαπιστώσεις διαφαίνεται ότι η ΕΛ.ΑΣ, παρόλο που έχει κάνει σημαντικές προόδους στα παραπάνω ζητήματα, δεν είναι ξεκάθαρο το αν μπορεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά το διαρκώς αυξανόμενο οργανωμένο έγκλημα αλλά και τις νέες μορφές εγκληματικής συμπεριφοράς όπως οροθετούνται από την επιστήμη της ανακριτικής.

Σε συνάφεια με την εισαγγελία και την ανακριτική είναι η αστυνομία η οποία ανήκει στον επίσημο κοινωνικό έλεγχο. Είναι εμφανές ότι δημιουργούνται προβληματικές τόσο ως προς τις μεθόδους διερεύνησης της αστυνομίας μίας εγκληματικής πράξης όσο και προς το ίδιο το αστυνομικό έργο και τη συνάφεια του με το υπόλοιπο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης ευρύτερα όπως είναι η δικαστική αρχή, η εισαγγελία και η ανακριτική.

Ως προς το αστυνομικό έργο και την απονομή της δικαιοσύνης δεν εξαρτώνται μόνο από τη συλλογή και την καταγραφή στοιχείων. Υποστηρίζεται δε ότι « από συστηματική έρευνα προκύπτει ότι τα αστυνομικά τμήματα συνήθως συλλέγουν περισσότερα πραγματικά αποδεικτικά στοιχεία απ' όσα μπορούν να αξιοποιήσουν». (Κουράκης,2005:81).

Αρα εκτός από το γεγονός ότι πρέπει να ενσωματωθούν πιο εκσυγχρονισμένα μέσα για τη διαχείριση των πληροφοριών και τη βελτίωση των δεξιοτήτων των οργάνων της εξιχνίασης πρέπει να υπάρχει μια συνάφεια στα πραγματικά στοιχεία

που συγκεντρώνονται από το αστυνομικό έργο και αυτά που μπορούν να αξιοποιηθούν.

Η παραπάνω διαπίστωση συνδέεται και με τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται από την Ελληνική Αστυνομία αφού όπως διαπιστώθηκε και παραπάνω, εξακολουθεί να χρησιμοποιεί το χειρωνακτικό σύστημα αναζήτησης αποτυπωμάτων.

Επομένως, όσον αφορά στον ποινικό νόμο στον οποία ανήκει και η εισαγγελία ως άρρηκτα συνδεδεμένη, « ανάγει σε εγκληματικές κυρίως συμπεριφορές που είναι ή προσλαμβάνονται ως βλαπτικές ή επικίνδυνες για τα συμφέροντα των ισχυρών τάξεων και αγνοεί εντελώς τα συμφέροντα των ομάδων που στερούνται εντελώς εξουσίας, η κατάσταση ρυθμίζεται νομικά σύμφωνα με τις αντιλήψεις των ισχυρών ομάδων, π.χ. ξένοι εργάτες, περιθωριοποιημένες ομάδες, ανήλικοι, γυναίκες». (Δασκαλάκης,1985:63).

Η αστυνομία στο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης έχει δυσκολή λειτουργική αποστολή, « από τη μία μεριά, είναι αρμόδια για την τήρηση της τάξης και, συνεπώς, κατά το σκέλος αυτό η λειτουργία της ανάγεται στην πρόληψη, κι από την άλλη μεριά, είναι επιφορτισμένη με τη διαπίστωση των εγκλημάτων, την ανακάλυψη των δραστών και τη σύλληψη και παράδοση τους στους μηχανισμούς της ποινικής δικαιοσύνης σε στενή έννοια. Κατά το σκέλος αυτό της λειτουργίας της, που ανάγεται στην καταστολή του εγκλήματος η αστυνομία ενεργεί ως βοηθητικό όργανο της ποινικής δικαιοσύνης και συνάπτεται ως υποσύστημα με το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης». (Δασκαλάκης,1985:80).

Όπως διαφαίνεται το να διαπράξει κάποιος μία εγκληματική πράξη δεν θέτει σε κίνηση τους μηχανισμούς του ποινικού συστήματος αν αυτό δεν λάβει γνώση της διάπραξης του εγκλήματος. Άρα, « η επισήμανση της εγκληματικότητας είναι βασικός όρος της λειτουργίας της ποινικής δικαιοσύνης. Λειτουργικά αρμόδιος μηχανισμός για την επισήμανση του εγκλήματος είναι η αστυνομία». (Δασκαλάκης,1985:80-81).

Επομένως, η επίσημη κοινωνική αντίδραση κινητοποιείται μόνο εναντίον των εγκλημάτων που θα εισαχθούν στο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης με την επισήμανση τους. τα υπόλοιπα που δεν επισημαίνονται παραμένουν στο σκοτεινό αριθμό της εγκληματικότητας. Συνεπώς, « το ποια εγκλήματα θα εισαχθούν στο ποινικό σύστημα προκαθορίζει τι θα εξαχθεί από το σύστημα, ως έτοιμο προϊόν, τι θα

καταγραφεί ως εγκληματικότητα στις επίσημες στατιστικές, άρα τι θα προσληφθεί κοινωνικά ως εγκληματικότητα». (Δασκαλάκης,1986:81).

Αφού λοιπόν πραγματοποιηθεί μία πρώτη διαλογή των υποθέσεων από τον εισαγγελέα και αρχειοθετήσει αυτές που κρίνει νομικά αβάσιμες ή αναληθείς, ασκεί για τις υπόλοιπες ποινική δίωξη.

Όσον αφορά στον ανακριτή, άλλοι από τους κατηγορούμενους κρατούνται προσωρινά στη φυλακή άλλοι όχι. Μετά την ανάκριση, « οι υποθέσεις παραπέμπονται στο δικαστικό συμβούλιο όπου, άλλοι από τους κατηγορούμενους απαλλάσσονται με βούλευμα κι άλλοι παραπέμπονται στο ακροατήριο για δικασθούν. Στο ακροατήριο, άλλοι αθώνονται κι άλλοι καταδικάζονται σε μια ποινή στερητική της ελευθερίας, την οποία, υπό τον όρο συνδρομής των προϋποθέσεων που ορίζει ο νόμος, άλλοι μπορούν να την εξαγοράσουν έναντι ορισμένου ποσού, άλλοι μπορεί να απολαύσουν του μέτρου αναστολής εκτέλεσης της και μια τρίτη κατηγορία θα υποχρεωθεί να την εκτίσει στη φυλακή». (Δασκαλάκης,1985:82).

Εν' ολίγης, «η λειτουργία του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης συνίσταται σε μια διαδικασία διαδοχικών φιλτραρισμάτων και επιλογών, σε κάθε μια από τις οποίες ένα μέρος υποτιθέμενων εγκληματιών επιλέγεται και προωθείται σε μια επόμενη φάση, μέχρι την τελική φάση επιλογής όπου ανακηρύσσονται επίσημα ως εγκληματίες εκείνη στους οποίους απονέμεται η κοινωνική ταυτότητα του εγκληματία». (Δασκαλάκης,1985:82).

Η παραπάνω διαδικασία ενυπάρχει σε όλους τους καθορισμένους τύπους εγκλημάτων όπως έχουν ορισθεί από της Ελληνική Ποινική Νομοθεσία όπως και στα κακουργήματα και συγκεκριμένα στην περίπτωση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση, του "ύψιστου" εγκλήματος σύμφωνα με την ποινική δικαιοσύνη, αφού πρόκειται για έγκλημα κατά της ζωής, όπου λόγω αυτής της βαρύτητας συνήθως αφού ενεργοποιήσει τους μηχανισμούς περνάει όλα τα παραπάνω φιλτραρίσματα ασχέτως του τελικού πορίσματος.

Τελικά, «αυτός που προσλαμβάνεται από την κοινωνία σαν εγκληματίας και αντιμετωπίζεται σαν τέτοιος από την επίσημη και ανεπίσημη κοινωνική αντίδραση, αυτός επίσης που καταγράφεται από της επίσημες στατιστικές και μελετάται από τον εγκληματολόγο σαν εμπειρικό δεδομένο, δεν είναι αυτός που περνάει στην εγκληματική πράξη, αλλά αυτός που θα επιλεγεί τελικά και θα χαρακτηριστεί σαν εγκληματίας από τους μηχανισμούς της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης, δηλαδή το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης». (Δασκαλάκης,1985:82).

Εκτός αυτού, η έξοδος από το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης με το στίγμα του εγκληματία, « θέτει το θέμα της κοινωνικής σημασίας αυτού του στίγματος, των συνεπειών του πάνω στον ίδιο τον στιγματισμένο και το ευρύτερο κοινωνικό του περίγυρο». (Δασκαλάκης,1985:83).

Το οποίο στίγμα συνδέεται και με τις μεθόδους και τις διαδικασίες του ίδιου του ποινικού συστήματος. Αυτό διότι οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται από τους ανακριτές για παράδειγμα εκτός από το ότι τίθενται σε μία προβληματική βάση από μόνοι τους (μέθοδος DNA πρόβλημα τόσο στην αποτελεσματικότητα των στοιχείων ως προς την έγκυρη ταυτοποίηση του εγκληματία όσο και προς του σκοπούς αρχειοθέτησης και χρησιμοποίησης του γενετικού υλικού), τίθενται σε μία προβληματική βάση και από τις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης.

Αφού η ίδια η επιστήμη της ανακριτικής συμβάλει στην παραπάνω διαπίστωση ως προς το ποιος θα χαρακτηριστεί τελικά ως εγκληματίας, και συγχρόνως από η εισαγγελία και το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης ευρύτερα προάγει « τα συμφέροντα της άρχουσας τάξης και ανάγει σε εγκλήματα συμπεριφορές που στρέφονται κατά των συμφερόντων της, γεγονός το οποίο προκύπτει από μία σύγκρουση κυρίαρχων αξιών μιας κοινωνίας, όπου θα τελικά θα επιβληθούν οι αξίες αυτών που έχουν εξουσία και ισχύ και θα προσπαθήσουν μέσα από τέτοιες διαδικασίες να τις συντηρήσουν». (Δασκαλάκης,1985:37).

Συγχρόνως δημιουργείται και η ετικέτα, όπου ο παρεκκλίνων είναι κάποιος στον οποίο εφαρμόστηκε επιτυχώς. Η παρεκκλίνουσα συμπεριφορά δε είναι αυτή που οι άνθρωποι έτσι ετικετάρουν.

Ο εγκληματίας άρα, είναι αυτός που θα επιλεγεί από την αστυνομία, που θα του δοθεί η άσκηση ποινικής δίωξης από τον εισαγγελέα, που θα χαρακτηριστεί ως τέτοιος από τα ψυχολογικά, βιολογικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του μέσω της ανακριτικής διαδικασίας και των μεθόδων ταυτοποίησης ή σκιαγράφησης και που οδηγηθεί στο ακροατήριο στο οποίο ενδεχομένως να λάβει την ποινή και να εγκλειστεί στη φυλακή, από όπου θα εξαχθεί μάλιστα με το στίγμα του εγκληματία.

Στις παραπάνω διαδικασίες συμβάλλουν και οι επιστήμες της δικαστικής ψυχολογίας, της δικαστικής ψυχιατρικής και ενδεχομένως της ιατροδικαστικής στην περίπτωση της κακουργηματικής πράξης, ανθρωποκτονία από πρόθεση που θα αναλυθούν στο κεφάλαιο που ακολουθεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 Δικαστική Ψυχολογία

Σε συνάφεια με την Ελληνική ποινική δικαιοσύνη και τις παραμέτρους αυτής, δικαστήρια, εισαγγελία, ανακριτική και αστυνομία εμπλέκονται στα επιστημονικά πεδία της δικαστικής ψυχολογίας, της δικαστικής ψυχιατρικής και της ιατροδικαστικής σε σχέση με την περίπτωση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση.

Η συνάφεια έγκειται στο γεγονός ότι σε αρκετές περιπτώσεις και ιδιαίτερα σε εγκλήματα που χαρακτηρίζονται ως κακουργήματα όπως είναι η ανθρωποκτονία οι φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου μπορούν να εντάξουν στα διάφορα φιλτραρίσματα όπως αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο τις επιστήμες της δικαστικής ψυχολογίας καθώς και τις δικαστικής ψυχιατρικής και ιατροδικαστικής που θα αναλυθούν παρακάτω.

Όσον αφορά στην δικαστική ψυχολογία, αυτή «θεμελιώθηκε στη Γερμανία στις αρχές του περασμένου αιώνα από επιστήμονες ψυχολόγους». (Φιλίππιδης,1988:108).

Όπως έγινε και με άλλες ειδικότερες κατηγορίες της εφαρμοσμένες ψυχολογίας, έτσι « και η δικαστική ψυχολογία τυπικά και ουσιαστικά έμεινε στο χώρο προέλευσης της, στο συνολικό χώρο της επιστημονικής ψυχολογίας». (φιλίππιδης,1988:3).

Επειδή είναι αρκετά ιδιαίτερη η κατάσταση εφαρμογής της δικαστικής ψυχολογίας στην επιστήμη της ψυχολογίας ευρύτερα χαρακτηρίζεται από ένα χάσμα ανάμεσα στις πολλαπλές απαιτήσεις που κάτω από την πίεση της πράξης τίθενται σε αυτόν και τη μικρή έκταση διασφαλισμένων θεωρητικών διαγνώσεων. Το χάσμα οφείλεται στο γεγονός ότι « πολλές καταθέσεις σε αυτό το πεδίο λαμβάνουν χώρα με βάση την « ανεκδοτολογική προφανότητα» ως περιγραφές περιπτώσεων με τον κίνδυνο ανεξέλεγκτης γενίκευσης». (Δασκαλοπουλος,1987:12-13).

Υπάρχουν πολλές προβληματικές για το χώρο της δικαστικής ψυχολογίας οι οποίες θα αναλυθούν διεξοδικά παρακάτω όπως είναι η κριτική για μη ορθή πρακτική πορισμάτων ή οι επιφυλακές αντιδράσεις των προσώπων της δικαστικής πράξης λόγω της μικρής σημασίας πολλών πειραματικών ευρημάτων καθώς και η κριτική από τις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης.

Όσον αφορά τον δικαστικό ψυχολόγο-πραγματογνώμονα, αυτός διέπεται από νομικές βάσεις και γενικότερα «η δραστηριότητά του στην ποινική δίκη ρυθμίζεται με τα άρθρα 183 του Κ.Π.Δ». (Αλεξιάδης,2003:339).

Πιο συγκεκριμένα, « ο δικαστής ή ο ανακριτής επιλέγουν και διορίζουν πραγματογνώμονα (άρθρο 186 Κ.Π.Δ), καθοδηγούν τη δραστηριότητα του, αποφασίζουν για “άνοιγμα” του φακέλου και την περαιτέρω – με βάση την πρόταση του πραγματογνώμονα – διερευνητικά μέτρα». (Καρρά,2005:452).

Ο πραγματογνώμονας « μπορεί για τους ίδιους λόγους όπως και ο δικαστής λόγω “προκατάληψης” να εξαιρεθεί (άρθρο 191 Κ.Π.Δ)». Επιπροσθέτως, ο πραγματογνώμονας με δική του αίτηση μπορεί για διάφορους λόγους όπως είναι οι προηγούμενες επαγγελματικές ή ιδιωτικές επαφές με τον κατηγορούμενο, να αποδεσμευθεί από την έκδοση της γνωμάτευσης (άρθρο 190 Κ.Π.Δ). (Κοτσάλης, Μαργαρίτης,2007:9)

Υπό αμφισβήτηση είναι και το αν « το δικαστήριο επιτρέπεται να εξετάσει τον πραγματογνώμονα επίσης ως «μάρτυρα με ειδικές γνώσεις» σχετικά με τις δικές του αντιλήψεις (άρθρο 203Κ.Π.Δ)». (Καρράς,2007:454).

Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημανθεί η σύγχυση ανάμεσα στη δικαστική ψυχολογία και στη δικαστική ψυχιατρική λόγω του ότι γνωματεύσεις και δημοσιεύσεις ψυχιάτρων προσδιορίζονται ως «ψυχολογικές». Αυτές οι ορολογικές διασταυρώσεις « (δικαστική ψυχολογία και ψυχιατρική) προέρχονται από την πίστη, ότι εκπρόσωποι της ψυχιατρικής επιστήμης με βάση την ειδική τους εκπαίδευση και την εμπειρία τους αυτονόητα μπορούν να κάνουν ψυχολογικές αξιολογήσεις, ενώ αντίστροφα αμφισβητείται στον ψυχολόγο λ.χ. η ικανότητα για ψυχιατρικές διαγνώσεις (το ίδιο αυτονόητα)». (Κοτσάλης, Μαργαρίτης,2007:12).

Υποστηρίζεται δε ότι «ο ψυχολόγος δεν πρέπει να λειτουργεί υποτελειακά αλλά ελεύθερα με μια ουσιαστικά υπεύθυνη εξωτερίκευση των δικών του ιδιαίτερων διαγνωστικών μέσων». (Παπαδόπουλος,1994:657).

Στο παραπάνω πλαίσιο εντάσσονται και ο γιατρός ο οποίος ως ο παραδοσιακά αναγνωρισμένος πραγματογνώμονας αναλαμβάνει και τα ψυχολογικά τμήματα της γνωμοδότησης στο πλαίσιο της δικαστικής διαδικασίας. Υποστηρίζεται ότι, « είναι σαφές, ότι ο ειδικός γιατρός, δηλαδή ο ψυχίατρος ή ο ιατροδικαστής μπορεί να απαντήσει μερικά ερωτήματα, παραδείγματος χάριν από τους χώρους της ψυχολογίας της ανάπτυξης ή της ψυχοδιαγνωστικής όχι με τον ίδιο τρόπο όπως ο ψυχολόγος συνάδελφός του». (Κοτσάλης, Μαργαρίτης,2007:13).

Παρ' όλα αυτά ο δικαστικός ψυχολόγος – πραγματογνώμονας εάν έχει την υπόνοια παθολογικών διαταραχών να κινήσει τη διαδικασία πρόσκλησης ενός ιατρού-πραγματογνώμονα.

Από τη μία πλευρά δηλαδή, δημιουργείται μία διαμάχη ανάμεσα στα επιστημονικά πεδία τόσο με τη δικαστική ψυχιατρική όσο με την ιατρική και συγκεκριμένα την ιατροδικαστική (επιστήμη που θα αναλυθεί παρακάτω), και από την άλλη δημιουργείται ένα πλέγμα συνεργασίας απαραίτητο σε ορισμένες περιπτώσεις για τη διεξαγωγή πορίσματος.

Αφού ο πραγματογνώμονας ολοκληρώσει την απαιτούμενη διαδικασία το καθήκον του τελειώνει με την παρουσίαση και ερμηνεία των ευρημάτων του. Η μεταφορά τους σε δικαιικές έννοιες εναποτίθεται στο δικαστή. Η διαφορά ανάμεσα στο δικαστή και στο δικαστικό ψυχολόγο έγκειται στο γεγονός ότι « ο πραγματογνώμονας θα πρέπει να γνωματεύσει μόνο ως προς ένα περιορισμένο τμήμα της υπόστασης (π.χ. την κατάθεση ενός μάρτυρα, την προσωπικότητα του κατηγορουμένου ενόψει της συγκεκριμένης πράξης), ενώ ο δικαστής θα πρέπει να εκτιμήσει αξιολογικά τη συνολική πραγματική και δικαιική κατάσταση (εδώ ανήκει η γνωμοδότηση)». (Κοτσάλης, Μαργαρίτης,2007:15).

Ο προβληματισμός που ενυπάρχει στην παραπάνω διαδικασία είναι «αυτός της αρμοδιότητας, το κατά πόσο δηλαδή ο δικαστής είναι σε θέση να επιλέξει έναν κατάλληλο πραγματογνώμονα για τα ειδικά ερωτήματα που θα προκύψουν και να αξιολογήσει σωστά τη γνωμάτευση του « με ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων» (άρθρο 177 Κ.Π.Δ.)». (Κοτσάλης,Μαργαρίτης,2007:17).

Εκτός από το δικαστή, η μελέτη των φακέλων και η σύντομη συνάντηση στην κύρια διαδικασία πρέπει να εμπλακεί και η Τρίτη πλευρά (εισαγγελία) όπου η σύμπραξη ενός πραγματογνώμονα ζητείται και αιτιολογείται ως προς το κατά πόσο είναι αναγκαία μια ψυχολογική ή ψυχιατρική γνωμοδότηση.

Ο δικαστής στην περίπτωση που εντάξει στο πλαίσιο μιας υπόθεσης την γνωμοδότηση πραγματογνώμονα θα πρέπει να είναι σε θέση να εξετάσει την ορθότητα αυτών.

Εκτός αυτού όμως, ως καθοριστικός παράγοντας κατά την απόφαση για ενεργοποίηση ενός ψυχολόγου-πραγματογνώμονα « εμφανίζονται συχνά οι

αμφιβολίες⁵ του δικαστή για το εάν μπορεί να εκδώσει απόφαση για τη συμπεριφορά και τις καταθέσεις ‘κανονικών’ κατηγορουμένων και μαρτύρων χωρίς γενική και επαγγελματική εμπειρία, χωρίς δηλαδή τη βοήθεια ενός ειδικού».

(Κοτσάλης,Μαργαρίτης,2007:19).

Από τις παραπάνω διαδικασίες παρατηρούνται τα δίκτυα και οι σχέσεις που δημιουργούνται ανάμεσα στο δικαστή, τον εισαγγελέα, τον ανακριτή, τον ιατροδικαστή, τον ψυχίατρο και το δικαστικό ψυχολόγο καθώς και τις αντικρουόμενες απόψεις ως προς τις δεσμεύσεις και το πλαίσιο της κάθε αρχής της ποινικής δικαιοσύνης καθώς και οι συγκρούσεις και οι προβληματισμοί στο εσωτερικό τους και πέρα από την κριτική που έχουν δεχθεί και θα αναλυθεί παρακάτω από τις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης σε σύνδεση με τους υπαρκτούς προβληματισμούς που επισημαίνονται από τους ίδιους αυτούς τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφέρουμε ότι υπάρχει μία σύγκρουση ρόλων που βιώνει ο ψυχολόγος –πραγματογνώμονας στο τρίγωνο των σχέσεων ανάμεσα σε δικαστή, κατηγορούμενο, μάρτυρες και κωδικοποιημένο δίκαιο δημιουργώντας προβλήματα στον ίδιο τον ψυχολόγο –πραγματογνώμονα.

Όσον αφορά στην εμπιστοσύνη και την αντικειμενικότητα της γνωμοδότησης του ψυχολόγου-πραγματογνώμονα υποστηρίζεται ότι « με βάση την εντολή του δικαστηρίου ο πραγματογνώμονας θεωρείται ‘υπηρεσιακή αυθεντία’, αντιπρόσωπος της με εξουσίες εξοπλισμένης δικαιοσύνης». (Κοτσάλης,Μαργαρίτης,2007:20).

Εξουσία και υπηρεσιακή αυθεντία όμως η οποία έχει δεχθεί κριτική από τις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης. Πιο συγκεκριμένα, εφόσον οι δικαστικοί ψυχολόγοι-πραγματογνώμονες διαθέτουν υπηρεσιακή αυθεντία και θεωρούνται αντιπρόσωποι με εξουσίες εξοπλισμένης δικαιοσύνης εντάσσονται στο ίδιο πλαίσιο με τον δικαστή, των εισαγγελέα, τον ανακριτή, των Υπουργό Δικαιοσύνης, τον ψυχίατρο καθώς και τον ιατροδικαστή.

Θεωρείται δηλαδή ότι εντάσσονται στο πλαίσιο των κυρίαρχων ομάδων « οι οποίες επιβάλλουν τα συμφέροντα και τις αξίες τους και παγιώνουν την επικυριαρχία

---

⁵ Το περιεχόμενο κάθε πραγματογνωμοσύνης είναι ανάλογο με το είδος της υπόθεσης που αφορά. Ο καθορισμός του αντικειμένου της πραγματογνωμοσύνης εξαρτάται εξάλλου από τον προβληματισμό που αναπτύσσεται στο πλαίσιο της διερεύνησης της υπόθεσης από τον ανακρίνοντα ή το δικαστήριο. (άρθρο 195 Κ.Π.Δ.). Η ανακριτική αρχή ή το δικαστήριο δεσμεύονται από τον ίδιο τον ορισμό της πραγματογνωμοσύνης (άρθρο 183 Κ.Π.Δ) να αποφασίσουν τη διεξαγωγή της πραγματογνωμοσύνης μόνο για την επίλυση αυστηρά «επιστημονικών – τεχνικών ζητημάτων»εκεί δηλαδή που ο δικαστής δεν είναι σε θέση με βάση την προσωπική του γνώση να ανταπεξέλθει(Μπάκα,2002:σελ.138-139).

τους με κανόνες δικαίου με τους οποίους κατοχυρώνονται αυτά τα συμφέροντα και οι αξίες. Σε περίπτωση ανατροπής αυτού του συσχετισμού δυνάμεων επέρχεται κοινωνική αλλαγή με διαμόρφωση νέων δομών και παγίωση τους με νέους κανόνες δικαίου. Έτσι η κοινωνική εξέλιξη είναι απόρροια της διαλεκτικής σχέσης μεταξύ των αντιτιθεμένων κοινωνικών δυνάμεων». (Δασκαλάκης,1985:35).

Συνεπώς, ο δικαστικός ψυχολόγος-πραγματογνώμονας και η επιστήμη της δικαστικής ψυχολογίας αποτελεί μέρος της αποδοχής, αναπαραγωγής και προώθησης των κυρίαρχων αξιών και συμφερόντων των ομάδων που κατέχουν ισχύ και εξουσία γεγονός το οποίο μεταβαίνει και στη σφαίρα της εγκληματολογίας καθώς και στην οριοθέτηση όπως είδαμε και παραπάνω του εγκλήματος και του εγκληματία.

Ο ψυχολόγος-πραγματογνώμονας συναντά δίλημμα και στη βασιμότητα και τη πληρότητα των ψυχοδιαγνωστικών ερευνών. Αυτό συμβαίνει διότι στη « προσπάθεια για μια διεξοδική διαφώτιση εν ονόματι της αρχής της δίκαιης δίκης μπορεί να ανταγωνίζεται το δικαίωμα που διασφαλίζεται από το Σύνταγμα για προστασία της σφαίρας της προσωπικότητας (άρθρο,5 του Συντάγματος)». (Κοτσάλης,Μαργαρίτης,2007:23).

Πιο συγκεκριμένα και όπως υποστηρίζεται « η ένταση και έκταση της ψυχοδιαγνωστικής διερεύνησης της προσωπικότητας θα πρέπει να εξαρτηθούν από την αναμενόμενη ποινή, δηλαδή π.χ. τον κλέφτη καταστήματος που γίνεται για πρώτη φορά ποινικά ορατός να τον υποβάλουμε σε ένα τεστ ευφύιας και σε μια σύντομη εξέταση. Αντίθετα τον υπότροπο δράστη βίας θα πρέπει να εξετάσουμε με εκτενέστερες δοκιμαστικές διαδικασίες, ερωτηματολόγια και επανειλημμένες εξετάσεις». (Κοτσάλης, Μαργαρίτης,2007:25).

Ο παραπάνω ισχυρισμός όμως δημιουργεί προβληματισμούς γεγονός το οποίο τίθεται από τις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης. Πιο συγκεκριμένα, αν η ένταση και έκταση της ψυχοδιαγνωστικής διερεύνησης της προσωπικότητας πρέπει να εξαρτηθούν από την αναμενόμενη ποινή τίθενται ζητήματα προβληματικής σε τρία επίπεδα.

Αρχικά στο θέμα του ποινικού νόμου αφού μιλάμε για αναμενόμενη ποινή καθώς και οριοθέτηση της ποινής μιας συγκεκριμένης εγκληματικής πράξης εφαρμόζεται με την κριτική και στο ερώτημα των εγκληματολογικών θεωριών της σύγκρουσης, « αν ο ποινικός νόμος προστατεύει τις αξίες και τα συμφέροντα όλων των κοινωνικών ομάδων ή μόνο των οικονομικά και πολιτικά ισχυρών που έχουν την

εξουσία να εξασφαλίζουν αυτή την προστασία σε βάρος των αξιών και συμφερόντων των ανίσχυρων στρωμάτων;». (Δασκαλάκης,1985:15).

Επίσης επανερχόμαστε στην κριτική των εγκληματολογικών θεωριών της σύγκρουσης, ότι ουσιαστικά ο παρεκκλίνων είναι κάποιος στον οποίο εφαρμόστηκε επιτυχώς η 'ετικέτα', όπου παρεκκλίνουσα συμπεριφορά είναι η συμπεριφορά που οι άνθρωποι έτσι ετικετάρουν, άρα «έγκλημα είναι ορισμός συμπεριφοράς, εγκληματίας δε, αυτός που ετικετάρεται σαν τέτοιος ή αυτός στον οποίο απονέμεται αυτή η κοινωνική ταυτότητα». (Δασκαλάκης,1985:19).

Επομένως και με τον παραπάνω χαρακτηρισμό ως προς την επιλογή των μεθόδων και των πρακτικών που θα εφαρμόσει ο ψυχολόγος-πραγματογνώμονας στον εγκληματία εξαρτάται από την βαρύτητα της πράξης του, καθώς και με την επιστημονική αυθεντία και εξουσία που κατέχει όπως είδαμε παραπάνω, ουσιαστικά όπως συνέβη και με τους υπόλοιπους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου επιδέχεται κριτική, αφού «οι κυρίαρχες ομάδες επιβάλλουν τα συμφέροντα τους και τις αξίες τους και παγιώνουν την επικυριαρχία τους με τους κανόνες δικαίου με τους οποίους κατοχυρώνονται αυτά τα συμφέροντα και οι αξίες». (Δασκαλάκης,1985:35).

Όλη η παραπάνω κριτική εφάπτεται με τον στιγματισμό και την επιλογή του εγκληματία, της εγκληματικής πράξης, των μεθόδων που θα χρησιμοποιηθούν βάσει των παραπάνω και άρα την αντίληψη του ψυχολόγου-πραγματογνώμονα για το έγκλημα και τον εγκληματία καθότι αυτό σχετίζεται και με όλη την υπόλοιπη διαδικασία της ποινικής δικαιοσύνης.

Συνεπώς, ο δικαστικός ψυχολόγος-πραγματογνώμονας αποτελεί μέρος της απόφασης για το ποια εγκλήματα θα εισαχθούν στο ποινικό σύστημα και ως προς το ποιος θα οριστεί ως εγκληματίας και άρα εφάπτεται στην κριτική των εγκληματολογικών θεωριών της σύγκρουσης ότι «η επίσημη κοινωνική αντίδραση κινητοποιείται μόνο εναντίον των εγκλημάτων που θα εισαχθούν στο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης με την επισήμανση τους. τα υπόλοιπα που δεν επισημαίνονται παραμένουν άγνωστα και καλύπτονται από τον σκοτεινό αριθμό της εγκληματικότητας. Συνεπώς, το ποια εγκλήματα θα εισαχθούν στο ποινικό σύστημα προκαθορίζει τι θα εξαχθεί από το σύστημα, ως έτοιμο προϊόν, τι θα καταγραφεί ως εγκληματικότητα στις επίσημες στατιστικές, άρα τι θα προσληφθεί κοινωνικά ως εγκληματικότητα». (Δασκαλάκης,1985:81).

Όσον αφορά στις μεθόδους που χρησιμοποιούνται από τον ψυχολόγο-πραγματογνώμονα είναι αντίστοιχες με αυτές που αναλύθηκαν στο πλαίσιο της

ανακριτικής, όπως είναι η ναρκοανάλυση που θεωρείται 'ανιχνευτής του ψεύδους' ή τα ψυχολογικά τεστ.

Μέθοδοι οι οποίες όπως είδαμε και στην ανακριτική από τη μία πλευρά αντιμετωπίζουν από την ίδια τη φύση τους προβλήματα ως προς την εγκυρότητα και την χρησιμοποίηση των στοιχείων, χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ανάλυση DNA όπου υπάρχουν αμφιβολίες για το που θα χρησιμοποιηθούν τα γενετικά χαρακτηριστικά του ατόμου καθώς και τα στοιχεία που δεν μπορούν να πιστοποιηθούν από την συγκεκριμένη ανάλυση.

Από την άλλη πλευρά επιδέχονται κριτική από τις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης αφού θεωρείται ότι μέσω των συγκεκριμένων μεθόδων δηλώνονται βιολογικά, ψυχολογικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των δραστών (ή υποτιθέμενων δραστών) των εισαγομένων στο ποινικό σύστημα εγκλημάτων προκαθορίζουν τα ψυχικά, βιολογικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά εκείνων που ανακηρύσσονται επίσημα εγκληματίες από το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης και συνθέτουν, στη συνέχεια, το στερεότυπο του εγκληματία στις συλλογικές παραστάσεις». (Δασκαλάκης, 1985:81).

Όσον αφορά στο πλαίσιο της Ελληνικής νομοθεσίας της ποινικής δικαιοσύνης, ο ψυχολόγος-πραγματογνώμονας λόγω της προβληματικής που αντιμετωπίζει για τους ρόλους που κατέχει, «πρέπει να βρίσκεται κατά τη δραστηριοτήτά του καθαρά μέσα στο πεδίο των σχετικών ρόλων». (Κοτσάλης, Μαργαρίτης, 2007:33).

Διαφορετικά και εφόσον δεν μπορεί να συνεχίσει επί της διαδικασίας της γνωμοδότησης πρέπει να μην αποδεκτή την πρόταση που θα του γίνει από το δικαστή. Αυτούς τους προβληματισμούς του μπορεί να εξωτερικεύσει μέσω δημοσιεύσεων, διαλέξεων και συζητήσεων με επίσημη και ανεπίσημη μορφή καθώς και σε συνεργασία με αναθεωρητικές ή τροποποιητικές επιτροπές.

Τούτο σημαίνει ότι και επίσημα ο δικαστικός ψυχολόγος-πραγματογνώμονας εμπλέκεται σε επιτροπές αναθεωρητικού ή νομοπαρασκευαστικού χαρακτήρα, κατέχει άρα μία συγκεκριμένη ισχύ και εξουσία γεγονός το οποίο συνδέεται και με την εισαγγελία και με την ανακριτική και τους υπόλοιπους εκπροσώπους των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου. Επομένως συμμετέχει στη διαδικασία επιλογής και οριοθέτησης του εγκλήματος και του εγκληματία αντίστοιχα.

Όσον αφορά στις ευθύνες για τις συνέπειες της γνωμοδότησης, ο ψυχολόγος είναι υπόλογος της γνωμοδότησής του. «Κοντά στις πρωταρχικές έννομες συνέπειες

π.χ. στην αθώωση του κατηγορουμένου ή την άρνηση ενός μάρτυρα ως μη αξιόπιστου που μπορούν να επηρεάσουν δραστικά την έκβαση της δικαστικής διαδικασίας, υπάρχουν και άλλες επιπτώσεις». (Κοτσάλης,Μαργαρίτης,2007:33).

Από την πλευρά του κατηγορουμένου επίσης ο πραγματογνώμονας θα πρέπει να λάβει υπόψη του την αντίδραση του κατηγορουμένου ή μαρτύρων σχετικά με τις διατυπώσεις της γνωμοδότησης όπως και «διεργασίες πρόσδοσης» με βάση τις διαπιστώσεις της γνωμοδότησης. Πιο συγκεκριμένα, « εκείνος που στο πλαίσιο της γνωμοδότησης παρουσιάζεται ως ανώριμος, ασταθής, σχετικά με πάθος ή αλλιώς εκτιμώμενος κατηγορούμενος ή μάρτυρας, θα παίρνει μαζί του σε πολλές περιπτώσεις αυτόν τον χαρακτηρισμό ως αρνητική προσωπική εικόνα από την αίθουσα του δικαστηρίου στο σωφρονιστικό κατάστημα ή στην καθημερινή του ζωή». (Κοτσάλης,Μαργαρίτης,2007:34).

Η προβληματική η οποία προκύπτει από το παραπάνω διαπίστωση έγκειται στο διαδοχικό φιλτράρισμα, διαδικασία η οποία προκύπτει από την ίδια την λειτουργία της ποινικής δικαιοσύνης. Πιο συγκεκριμένα και σύμφωνα με τις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης « η λειτουργία του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης συνίσταται σε μια διαδικασία διαδοχικών φιλτραρισμάτων και επιλογών, σε κάθε μια από τις οποίες ένα μέρος υποτιθέμενων εγκληματιών επιλέγεται και προωθείται σε μια επόμενη φάση κ.λ.π. μέχρι την τελική φάση επιλογής όπου ανακηρύσσονται επίσημα ως εγκληματίες εκείνοι στους οποίους απονέμεται η κοινωνική ταυτότητα του εγκληματία». (Δασκαλάκης,1985:82).

Οπότε ο δικαστικός ψυχολόγος-πραγματογνώμονας αποτελεί μέρος των διαδοχικών φάσεων που περνάει ο εγκληματίας και άρα μέρος του διαδοχικού φιλτραρίσματος που προκύπτει από τη λειτουργία του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης.

Το δεύτερο μέρος της προβληματικής σε σύνδεση με τις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης έγκειται στο χαρακτηρισμό που λαμβάνει το άτομο ως αρνητική προσωπική εικόνα από την αίθουσα του δικαστηρίου στο σωφρονιστικό κατάστημα ή στην καθημερινή του ζωή. Πιο συγκεκριμένα, αφού ο εγκληματίας ή ο υποτιθέμενος εγκληματίας περάσει τα διαδοχικά φιλτραρίσματα και έχει επιλεγεί και χαρακτηριστεί σαν εγκληματίας από τους φορείς και τους μηχανισμούς της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης, δηλαδή το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης, τίθεται το ζήτημα της εξόδου από αυτό.

« Η έξοδος από το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης με το στίγμα του εγκληματία θέτει το θέμα της κοινωνικής σημασίας αυτού του στίγματος, των συνεπειών του πάνω στον ίδιο τον στιγματισμένο και το ευρύτερο κοινωνικό του περίγυρο». (Δασκαλάκης,1985:83).

Θα πρέπει λοιπόν να εξετάσουμε τον τομέα της δικαστικής ψυχιατρικής και ιατροδικαστικής σε σχέση με την περίπτωση μελέτης της παρούσας εργασίας της ανθρωποκτονίας από πρόθεση, ώστε να διαπιστώσουμε και να αναλύσουμε ευρύτερα την περίπτωση που ο πραγματογνώμονας σε σχέση με τον εισαγγελέα και τον ανακριτή ζητούν ιατρική βοήθεια για την μελέτη της εγκληματικής πράξης και την διεξαγωγή του πορίσματος που θα συνοδεύσει τον κατηγορούμενο ή τον υποτιθέμενο κατηγορούμενο στην αίθουσα του δικαστηρίου, στο σωφρονιστικό κατάστημα ή στην καθημερινή του ζωή.

5.2 Δικαστική Ψυχιατρική

Όπως διαπιστώσαμε και στο κεφάλαιο της δικαστικής ψυχολογίας άμεση συνάφεια έχει η δικαστική ψυχιατρική αφού αντίστοιχα σε μία εγκληματική πράξη προσκαλείται να γνωμοδοτήσει εφόσον κρίνεται απαραίτητο από το δικαστή ο δικαστικός ψυχίατρος. Η παραπάνω διαπίστωση προκύπτει από το γεγονός ότι για να εκδοθεί και να διεξαχθεί μια γνωμοδότηση θα πρέπει να υπάρχουν και τα στοιχεία που συνδέονται με ψυχολογική αλλά και με την ψυχική υγεία του εγκληματία ή του υποτιθέμενου εγκληματία. Τέτοιου είδους στοιχεία απορρέουν και μετά από πρόσκληση του δικαστή, του εισαγγελέα ή του ανακριτή από τον ψυχίατρο-πραγματογνώμονα καθώς και από τον ιατροδικαστή για τα στοιχεία που έχουν να κάνουν με την ιατρική και το θύμα.

Όσον αφορά στη δικαστική ψυχιατρική, κεντρικό ζήτημα αποτελεί αν το άτομο αυτό που πράττει ή δεν πράττει μπορεί να καταστεί υπεύθυνο καθώς και η μελέτη της βιολογικής και πνευματικής ανάπτυξης και ωρίμανσης του ατόμου σε σχέση με την ψυχοπνευματική του υγεία.

Η ανάπτυξη της δικαστικής ψυχιατρικής έγινε υπό το πρίσμα συγκεκριμένης οπτικής η οποία υποστήριζε ότι « η συγκεκριμένη επιστήμη αναπτύχθηκε με την εκπλήρωση της αποστολής για διάκριση – ενόψει της *in foro* συγκεκριμένης περίπτωσης – ανάμεσα στην ικανότητα για υπευθυνότητα του πνευματικά ωρίμου και υγιούς και της ανικανότητας για υπευθυνότητα του πνευματικά αρρώστου ή αδύναμου». (Κοτσάλης,2002:1).

Ο κυρίαρχος προβληματισμός έχει παραμείνει η αρχική αποστολή του ψυχίατρο-πραγματογνώμονα δηλαδή η αξιολόγηση της υπευθυνότητας.

Όπως επισημαίνει ο Klaus Foerster, τα τελευταία η δραστηριότητα του δικαστή-πραγματογνώμονα, έχει επεκταθεί τόσο στην πρόγνωση της μελλοντικής συμπεριφοράς του δράστη όσο και την επιλογή κατάλληλων θεραπευτικών μέτρων. Υποστηρίζεται δε ότι, «η δημιουργία πρόσθετων υποχρεώσεων θέτουν τον ψυχίατρο-πραγματογνώμονα σήμερα σιγά-σιγά αντιμέτωπο με σαφώς μεγαλύτερες υποχρεώσεις από άλλοτε, ευρύτερη ανάλυση της προσωπικότητας του δράστη,

κυρίως δε πρόγνωση της μελλοντικής του συμπεριφοράς και υπόδειξη των κατάλληλων γι' αυτών θεραπευτικών μέτρων». (Κοτσάλης,2002:2).

Πιο συγκεκριμένα και για να ορίσουμε τον κλάδο της δικαστικής ψυχιατρικής θα διαχωρίσουμε την ψυχιατρική από την δικαστική ψυχιατρική. Έτσι, « ενώ η ψυχιατρική ασχολείται με τους ψυχικά ανωμάλους (είτε αυτή η ανωμαλία έχει τη μορφή της σωματογενούς ψυχικής ασθένειας, είτε συνιστά απλώς μια ψυχική ιδιαιτερότητα, μια ποσοτική παραλλαγή του ψυχικού βίου κατά την κλασική διάκριση του Kurt Schneider), το ειδικό τμήμα, η δικαστική ψυχολογία διαπλέκεται με το ερώτημα, σύμφωνα με τη διατύπωση του Hans Goppinger, εάν, μέχρι ποιού βαθμού και με ποια – ιατρικά και κοινωνικά – αποτελέσματα (π.χ. για το θεραπεύσιμο αλλά ακόμη και σχετικά με την επικινδυνότητα) ένας αξιόποινος δράστης είναι ψυχικά ανώμαλος». (Κοτσάλης,2002:3).

Ο κυρίαρχος προβληματισμός για την ικανότητα του δράστη για καταλογισμό έγκειται αφενός στη γνωμοδότηση του ψυχιάτρου-πραγματογνώμονα και αφετέρου στο δικαστή, αφού η μεγαλύτερη κυριαρχία παραμένει στο δικαστήριο. Παρ' όλα αυτά και σύμφωνα με την παραπάνω διαπίστωση είναι εμφανής οι σχέσεις ψυχιάτρου-πραγματογνώμονα με το δικαστή καθώς και ο ρόλος των εξουσιών και της ιεραρχικής κυριαρχίας για τον καταλογισμό στο δράστη.

Συνεπώς η κύρια αποστολή του ψυχολόγου-πραγματογνώμονα είναι να αντιμετωπίζει άτομα, που έχουν παραβεί με τις πράξεις τους την έννομη τάξη και γι' αυτό είναι απειλούμενα με ποινή.

Έτσι, η κύρια αποστολή του «έγκειται στη συνδρομή του δικαστηρίου για τη λήψη της απόφασης, εάν το συγκεκριμένο άτομο – ως ικανό για καταλογισμό – θα πρέπει να τιμωρηθεί ή όχι (και ενδεχομένως – και αυτό αποτελεί πλέον τον εμπλουτισμό της κύριας αποστολής του ψυχιάτρου-πραγματογνώμονα σε περίπτωση επιβολής ποινικής κύρωσης- στο ποια κύρωση θα πρέπει να είναι η προσήκουσα).

Όταν υφίσταται, «η απόφαση σχετικά με την ανικανότητα για καταλογισμό (ή την ελαττωμένη ικανότητα για καταλογισμό) ο δικαστής δεν διαθέτει κατά κανόνα τον αναγκαίο, ειδικό εξοπλισμό σε γνώσεις, κρίνεται απαραίτητη η βοήθεια, η αρωγή του ψυχιάτρου – πραγματογνώμονα». (Κοτσάλης,2002:6).

Όσον αφορά στην ανικανότητα για καταλογισμό και στην ελαττωμένη ικανότητας για καταλογισμό⁶ στον ποινικό κώδικα. Η ικανότητα για καταλογισμό ή αλλιώς η ανικανότητα για καταλογισμό ορίζεται ως «η ψυχική κατάσταση του πνευματικώς υγιούς ανθρώπου, που έχει αδιατάρακτη τη συνείδηση. Το δικαστήριο λοιπόν θα πρέπει να πεισθεί και να αποκτήσει δικανική πεποίθηση (άρθρο 177 Κ.Π.Δ.) για το ότι ο δράστης είναι ικανός για καταλογισμό.

Άρα, εάν το δικαστήριο δεν υπερβεί τις αμφιβολίες του που προκύπτουν, « θα πρέπει να κρίνει τον κατηγορούμενο ανίκανο για καταλογισμό και να τον αθώσει. Αντίστοιχα το δικαστικό συμβούλιο σε περίπτωση που δεν αρθούν οι αμφιβολίες του ως προς την ικανότητα για καταλογισμό του συγκεκριμένου προσώπου, θα πρέπει κατ' εφαρμογή της θεμελιώδους δικονομικής αρχής *in dubio pro reo* να αποφανθεί, να μη γίνει κατηγορία». (Κοτσάλης,2002:21).

Όσον αφορά στη συγκεκριμένη πράξη ενώ παλαιότερα δεν ήταν σαφής η υπόμνηση της αιτιοκρατικής σχέσεως ανάμεσα στην ψυχική διατάραξη και την πράξη, « σήμερα το άρθρο 34 Π.Κ. (και αντίστοιχα το άρθρο 36 Π.Κ.) ορίζει σαφώς, ότι ο δράστης θα πρέπει εξαιτίας της βιολογικής του καταστάσεως να είναι ικανός να διακρίνει το άδικο της πράξεως του (και αυτό σημαίνει της συγκεκριμένης πράξης πράξεως που τελέσθηκε από αυτόν) ή να πράξει σύμφωνα με αυτή τη διάκριση». (Ανδρουλάκης,1974:95).

Επομένως στην εφαρμογή του άρθρου, όπως είδαμε και παραπάνω, 34 Π.Κ. (και αντίστοιχα του άρθρου 36 Π.Κ.) οροθετούνται οι προϋποθέσεις (βιολογικά και ψυχολογικά κριτήρια) ώστε να διαπιστωθεί αν υπήρχαν αυτές κατά τη διάρκεια της πράξεως.

Εκτός από τις δύο παραπάνω διατάξεις υπάρχει και η διάταξη του άρθρου 35 του Π.Κ. η οποία αναφέρεται στο αν «καλύπτονται αξιόποινες πράξεις, στις οποίες ο δράστης πράγματι κατά το χρονικό σημείο της προκλήσεως του αποτελέσματος, που εμπεριέχεται στην ειδική υπόσταση, είναι ανίκανος για καταλογισμό, εντούτοις η αποφασιστική αιτία τέθηκε, όταν ο δράστης ήταν σε κατάσταση ικανότητας για καταλογισμό («ελεύθερης⁷»)). (Μαγκάκης,1982:299).

---

⁶ Η ρύθμιση της ελαττωμένης ικανότητας για καταλογισμό στο άρθρο 36 Π.Κ. βρίσκεται σε αντιστοιχία στη ρύθμιση της ανικανότητας για καταλογισμό, που επιχειρείται στο άρθρο 34 Π.Κ.

⁷ Για παράδειγμα μια τέτοια *in actu* « μη ελεύθερη», *in causa* εντούτοις « ελεύθερη» πράξη υπάρχει όταν ο Α, ο οποίος θέλει να κτυπήσει τον Β, καταναλώνει ποσότητα αλκοόλ για να πάρει θάρρος: εάν εκτελέσει κατόπιν τη σχεδιασθείσα πράξη σε κατάσταση ανικανότητας για καταλογισμό, τότε τιμωρείται για σωματική βλάβη εκ προθέσεως σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 35 & 1 και 308 & 1).

Από την παραπάνω διαπίστωση, τις παραπάνω διατάξεις και το παράδειγμα που αναλύθηκε στην υποσημείωση γίνεται κατανοητό ότι υπάρχει συνάφεια με την περίπτωση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση, αφού ο δράστης θα μπορούσε να διαπράξει την συγκεκριμένη εγκληματική ενέργεια κάτω από την επιρροή της χρήσεως αλκοόλ⁸ αλλά με την τιμωρία της ανθρωποκτονίας από πρόθεση.

Σε διαφορετική περίπτωση και αν ο δράστης κατά την τέλεση της πράξης είναι ανίκανος για καταλογισμό και δεν υπάρχουν οι προϋποθέσεις της a.l.i.c. του άρθρου 35, τότε η μομφή περί της ενοχής του εις βάρος του καταπίπτει. «Αντίστοιχα σε περίπτωση ελαττωμένης ικανότητας για καταλογισμό η μομφή μειώνεται με συνεπακόλουθο την υποχρεωτική μείωση της ποινής με βάση το άρθρο 36 του Π.Κ.». (Κοτσάλης,2002:35).

Ο κυρίαρχος προβληματισμός έγκειται στη δυνητική ή υποχρεωτική μείωση της ποινής σε περίπτωση ελαττωμένης ικανότητας για καταλογισμό. Καθώς, στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα λύθηκε στη Γερμανία η διαμάχη ανάμεσα στους νομικούς και στους δικαστικούς ψυχιάτρους, « αφενός ως προς την νομοθετική αναγνώριση της ελαττωμένης ικανότητας για καταλογισμό και αφετέρου ως προς την υποχρεωτική ή δυνητική μείωση της ποινής». (Κοτσάλης,2002:50).

Ο παραπάνω προβληματισμός λύθηκε από τους νομικούς και τους δικαστικούς ψυχιάτρους με τη δυνητική μείωση της ποινής σε περίπτωση ελαττωμένης ικανότητας για καταλογισμό. « Σήμερα στο άρθρο 20 του γερμανικού ποινικού κώδικα διακρίνεται το ερώτημα «της ενοχής καταδίκης», ενώ στο άρθρο 21 του ίδιου κώδικα το συνδέει με το ερώτημα της «ενοχής επιμέτρησης»». (Κοτσάλης,2002:58).

Όσον αφορά στον Έλληνα νομοθέτη, και έχοντας την κριτική που έχει γίνει στην παραπάνω ρύθμιση, ιδιαίτερα από τη σκοπιά του αξιώματος (της αρχής) της ενοχής, ο Έλληνας νομοθέτης υιοθετεί « την υποχρεωτική μείωση της ποινής με παράλληλη αναγνώριση της μη – μείωσης σε περίπτωση υπαιτίου μέθης (1 και 2 του άρθρου 36 Π.Κ.)». (Κοτσάλης,2002:54).

Όσον αφορά στις νομοθετικές δυνατότητες υπάρχουν τρεις μέθοδοι που οδηγούν σε πορίσματα όπως είναι ο καταλογισμός ή μη του δράστη (ή του υποτιθέμενου δράστη), ο ελαττωμένος καταλογισμός ή καθόλου. Η πρώτη μέθοδος στηρίζεται στα βιολογικά χαρακτηριστικά του δράστη, η δεύτερη μέθοδος στηρίζεται

---

⁸ Η διάταξη για την εγκληματική πράξη σε κατάσταση υπαιτίου και πλήρους μέθης « έγκλημα σε υπαίτια μέθη» ορίζεται από το άρθρο (193 του Π.Κ.).

στα ψυχολογικά χαρακτηριστικά του δράστη και η τρίτη μέθοδος, η οποία είναι η μικτή (σύνθετη) μέθοδος.

Πιο συγκεκριμένα και βάσει της πρώτης μεθόδου της βιολογικής, « η συγκεκριμένη μέθοδος υπήρχε μέχρι πρότινος ακόμη στο άρθρο 64 του γαλλ. ποινικού κώδικα, έγκειται στο ότι ο νόμος περιγράφει απλώς και μόνον την ανώμαλη κατάσταση του δράστη, η ύπαρξη της οποίας καθιστά το δράστη – χωρίς άλλη εξέταση – ανίκανο για καταλογισμό». (Κοτσάλης,2002:91).

Τελείως αντίθετα λειτουργεί η καθαρά ψυχολογική μέθοδος. Πιο συγκεκριμένα, « στηρίζεται απλώς και μόνο στις ψυχολογικές συνέπειες χωρίς να αναφέρει τους λόγους της ανικανότητας για καταλογισμό: ανίκανος για καταλογισμό είναι - σύμφωνα με αυτή – ο δράστης, στον οποίο έλειπε κατά το χρόνο της πράξεως η ικανότητα για διάκριση και συμμόρφωση». (Κοτσάλης,2002:92).

Η τρίτη νομοθετική δυνατότητα για τη ρύθμιση της ικανότητας για καταλογισμό είναι η μικτή ή σύνθετη μέθοδος. Τη συγκεκριμένη μέθοδο «χρησιμοποιεί ο Π.Κ. στα άρθρα 34 και 36 και εφαρμόζεται περαιτέρω από τους περισσότερους ποινικούς κώδικες. Και τούτο γιατί σύμφωνα με την άρχουσα γνώμη, που καλύπτει και τους χώρους της ψυχολογίας και ψυχιατρικής, αποτελεί τη σχετικά καλύτερη λύση ιδιαίτερα σε επίπεδο πρακτικής δικαιοσύνης». (Κοτσάλης,2002:94).

Σημαντική είναι επίσης και η προβληματική που προκύπτει από τη σχέση ψυχιάτρου – πραγματογνώμονα και δικαστή. Εάν υπάρξουν περιστατικά που καθιστούν πιθανή την περίπτωση του αποκλεισμού ή της μείωσης της ικανότητας για καταλογισμό, «τότε το δικαστήριο μπορεί – ελλείψει κατά κανόνα δικής του ειδημοσύνης – να σχηματίσει μόνο με τη βοήθεια, τη συνδρομή του πραγματογνώμονα – ψυχιάτρου (ή ψυχολόγου που αναλύθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο) μια επαρκώς τεκμηριωμένη κρίση να αποκτήσει με άλλα λόγια δικανική πεποίθηση (άρθρο 177 Κ.Π.Δ) σχετικά με την ικανότητα του κατηγορουμένου για καταλογισμό». (Κοτσάλης,2002:202).

Ο κεντρικός προβληματισμός έγκειται στο γεγονός ότι « η απόφαση για την ελαττωμένη ικανότητα για καταλογισμό ή για την ανικανότητα για καταλογισμό του κατηγορούμενου παραμένει κυριαρχικά στο δικαστή». (Κοτσάλης,2002:202).

Συνεπώς ο ψυχίατρος – πραγματογνώμονας ανήκει βάσει τις εξουσίας της οποίας κατέχει και διαφαίνεται από τις παραπάνω διαδικασίες στο πλαίσιο ομάδας που κατέχει εξουσία και ισχύ και που ουσιαστικά οριοθετεί το έγκλημα καθώς και τον καταλογισμό ή μη στο δράστη. Αποτελεί δε μέρος της ποινικής δικαιοσύνης και

έχει άμεση συνάφεια με τον δικαστή, τον εισαγγελέα, τον ανακριτή και τον δικαστικό ψυχολόγο – πραγματογνώμονα.

Εφόσον μετέχει σε τέτοιου είδους διαδικασίες δημιουργείται ο προβληματισμός ως προς τις αξίες τις οποίες προωθεί. Αυτό γιατί περιέχεται στην κριτική των εγκληματολογικών θεωριών της σύγκρουσης όπου « όπως έχουμε δει και παραπάνω οι κυρίαρχες ομάδες επιβάλλουν τα συμφέροντα και τις αξίες τους και παγιώνουν την επικυριαρχία τους με κανόνες δικαίου με τους οποίους κατοχυρώνονται αυτά τα συμφέροντα και οι αξίες». (Δασκαλάκης,1985:35).

Ο ρόλος της εξουσίας όπως είδαμε και παραπάνω είναι εμφανής αφού προκύπτει και από τις ίδιες επιστήμες με τη διαπίστωση ότι η κυριαρχία αυτή κάθε αυτή ως προς την απόφαση ακόμη και στον καταλογισμό ή μη του δράστη παραμένει στο δικαστή ασχέτως αν τίθενται προβληματικές από την επιστήμη της δικαστικής ψυχιατρικής ότι ο δικαστής δεν διαθέτει τον αναγκαίο εξοπλισμό σε γνώσεις, για μία τέτοιου είδους απόφαση.

Επιπροσθέτως αποτελεί μέρος του προβληματισμού και της κριτικής που γίνεται από τις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης ως προς τον ποινικό νόμο. Όπως είδαμε και παραπάνω υποστηρίζεται ότι, « ο ποινικός νόμος ανάγει σε εγκληματικές κυρίως συμπεριφορές που είναι ή προσλαμβάνονται ως βλαπτικές ή επικίνδυνες για τα συμφέροντα των ισχυρών τάξεων και αγνοεί εντελώς τα συμφέροντα των ομάδων που στερούνται εντελώς εξουσίας, των οποίων η κατάσταση ρυθμίζεται νομικά σύμφωνα με τις αντιλήψεις των ισχυρών ομάδων». (Δασκαλάκης,1985:63).

Ο κεντρικός προβληματισμός όμως ο οποίος επίσης τίθενται από τις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης και συνδέεται με την δικαστική – ψυχιατρική είναι ως προς τα ψυχολογικά και βιολογικά των δραστών. Ουσιαστικά πρόκειται για μια εφαρμογή των συναινετικών θεωριών της εγκληματολογίας, οι οποίες αναλύθηκαν στο πρώτο κεφάλαιο.

Πιο συγκεκριμένα, τα ψυχολογικά, βιολογικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά, των δραστών (ή υποτιθέμενων δραστών) των εισαγόμενων στο ποινικό σύστημα, όπως είδαμε στο τρίτο κεφάλαιο, της ποινικής δικαιοσύνης, προκαθορίζουν τα ψυχολογικά, βιολογικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά εκείνων που ανακηρύσσονται επίσημα ως εγκληματίες από το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης και συνθέτουν, στη συνέχεια, στερεότυπα του εγκληματία στις συλλογικές παραστάσεις.

Συνεπώς συμβάλουν « στο ποιος θα επιλεγεί τελικά και θα χαρακτηριστεί σαν εγκληματίας από τους μηχανισμούς της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης, δηλαδή το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης». (Δασκαλάκης, 1985:82).

Η κριτική δε ως προς τα βιολογικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά που χρησιμοποιούνται από τη δικαστική – ψυχιατρική και βασίζονται στις εγκληματολογικές θεωρίες της συναίνεσης, συνδέονται και με την έξοδο του δράστη (ή υποτιθέμενου δράστη) από το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης « με το στίγμα του εγκληματία θέτοντας το θέμα της κοινωνικής σημασίας αυτού του στίγματος, των συνεπειών του πάνω στον ίδιο τον στιγματισμένο και το ευρύτερο κοινωνικό του περίγυρο». (Δασκαλάκης,1985:83).

Για την οριοθέτηση όμως του εγκλήματος και ειδικά όταν πρόκειται για κακουργηματική πράξη όπως είναι η ανθρωποκτονία από πρόθεση απαραίτητη είναι η ιατροδικαστική γνωμοδότηση από τον ιατροδικαστή που θα αναλυθεί στο επόμενο κεφάλαιο.

5.3 Η Ιατροδικαστική Διερεύνηση του θανάτου

Για να χαρακτηριστεί μια πράξη ως εγκληματική και άρα για να υπάρχει έγκλημα καθώς και για τη διερεύνηση του θανάτου, σημαντική είναι η συμβολή της ιατροδικαστικής. Ειδικότερα όταν πρόκειται για μια πράξη η οποία είναι κακουργηματική όπως έχει χαρακτηριστεί από την Ελληνική Ποινική Νομοθεσία η ιατροδικαστική γνωμοδότηση είναι απαραίτητη.

Η ιατροδικαστική ορίζεται ως « η εφαρμογή των αρχών της Παθολογικής Ανατομίας αλλά και της Ιατρικής γενικότερα, στην εξυπηρέτηση των νομικών αναγκών της κοινωνίας». (Μιχαλοδημητράκης, Στούκας,1992:1).

Αφού γνωρίζουμε τις συνθήκες κάτω από τις οποίες επήλθε ο θάνατος στόχος της ιατροδικαστικής μεθοδολογίας είναι να προσδιοριστούν οι αιτίες (πνιγμόςκ.τ.λ) καθώς και ο τρόπος θανάτου (φυσικός, ατύχημα, αυτοκτονία, ανθρωποκτονία, ή μη προσδιορισμός).

Με την παραπάνω οπτική, « η μοντέρνα σήμερα ιατροδικαστική ορίζεται ως η εφαρμογή των αρχών της Παθολογικής Ανατομικής και της Ιατρικής γενικότερα, στην έρευνα των αιφνιδίων, βίαιων και υπόπτων θανάτων με σκοπό να διαπιστωθεί η αιτία και το είδος του θανάτου». (Μιχαλοδημητράκης,Στούκας,1992:1).

Για το λόγο αυτό «πριν ο ιατροδικαστής αποφανθεί για τα αίτια και το είδος του θανάτου, έγκλημα ακόμη δεν υπάρχει».(Μιχαλοδημητράκης, Στούκας: 1992:1).

Η παραπάνω διαπίστωση είναι και ο λόγος ο οποίος υπάρχει η σύνδεση με την επιστήμη της εγκληματολογίας καθώς και η σύνδεση με τους υπόλοιπους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου που αναλύθηκαν παραπάνω.

Αυτό γίνεται εμφανές αφού το έργο του ιατροδικαστή απευθύνεται στους αστυνομικούς και στους δικαστικούς, παρατηρώντας το συνδετικό κρίκο με τους υπόλοιπους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου εκτός από το πρωταρχικό του καθήκον προς τον άνθρωπο, τόσο δηλαδή στους οικείους όσο κυρίως στο πρόσωπο του ίδιου του νεκρού.

Ο ρόλος του ιατροδικαστή είναι κεντρικός αφού είναι αυτός που θα πιστοποιήσει την ενοχή του υποτιθέμενου δράστη ο οποίος θα συντελέσει και στην απαλλαγή του από την έναρξη της προδικασίας όταν τα ευρήματα δεν επιβεβαιώνουν τις αστυνομικές ή ανακριτικές πράξεις που του αποδίδονται γεγονός που αναλύθηκε παραπάνω.

Όσον αφορά στην επιστήμη της ιατροδικαστικής, εκτός από τη μελέτη βίαιων θανάτων οφειλόμενος σε ανθρωποκτονία, ασχολείται με αιφνίδιους θανάτους ατόμων, θανάτους ατόμων τα οποία δεν είχαν επισκεφθεί ποτέ κάποιο γιατρό, θανάτους που συμβαίνουν σε άτομα τα οποία βρίσκονται σε σωφρονιστικό ίδρυμα καθώς και υπόπτους ή ασυνήθεις θανάτους.

Όσον αφορά στον ιατροδικαστή, «είναι στην δικαιοδοσία του να κρίνει να κρίνει την έκταση της νεκροτομής και την εφαρμογή ή όχι ειδικών τεχνικών καθώς και ποιες άλλες εργαστηριακές εξετάσεις απαιτούνται πλην φυσικά της ιστολογικής που είναι υποχρεωτική». (Μιχαλοδημητράκης, Στούκας, 1992:1).

Όσον αφορά στην διερεύνηση του θανάτου, ο ιατροδικαστής ιστορικό και πληροφορίες για το θάνατο, και αν το περιστατικό είναι σοβαρό όπως χαρακτηρίζεται μια ανθρωποκτονία από πρόθεση τότε επισκέπτεται αυτοπρόσωπα τον χώρο του θανάτου ή ανεύρεσης του πτώματος (αυτοψία).

Σκοπός εδώ είναι η συλλογή πληροφοριών που αφορούν στο τι έγινε την ώρα του θανάτου, τι ακριβώς έκανε το άτομο εκείνη την ώρα καθώς και το ιατρικό ιστορικό του. Στην συνέχεια, ακολουθεί μια συγκεκριμένη διαδικασία η οποία περιλαμβάνει διαφόρων ειδών εξετάσεις «όπως είναι η εξέταση των ενδυμάτων του πτώματος, η νεκροψία η οποία περιλαμβάνει εξετάσεις της εξωτερικής επιφάνειας του πτώματος και η νεκροτομή, η οποία είναι η ανατομή του πτώματος με νεκροτομικές τεχνικές και εξέταση των εσωτερικών του οργάνων». (Μιχαλοδημητράκης, Στούκας, 1992:1).

Οι παραπάνω διαδικασίες θεωρούνται καθοριστικές αφού βοηθούν στην διερεύνηση του θανάτου, στον 'ορισμό' του εγκλήματος καθώς και στον δράστη. «Όσον αφορά στη μελέτη του πτώματος, φωτογραφίζεται τόσο αρχικά όσο και κατά την πορεία της νεκροτομής και οι κακώσεις ή τα οποιαδήποτε άλλα ευρήματα σημειώνονται λεπτομερώς επάνω σε κατάλληλα διαγράμματα. Η ιατροδικαστική εξέταση δεν ολοκληρώνεται εάν δεν γίνει μικροσκοπική εξέταση των δειγμάτων από το πτώμα που την διενεργεί ο ιατροδικαστής». (Μιχαλοδημητράκης, Στούκος, 1992:2).

Ο ρόλος του ιατροδικαστή είναι πολυσύνθετος και αυτό γιατί αφενός πρέπει να δώσει τα παραπάνω στοιχεία μέσα από συγκεκριμένες μεθόδους και πρέπει να συνεργαστεί με σκοπό τη γνωμοδότηση με τους υπόλοιπους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου.

Εκτός από το ιατρικό μέρος το οποίο δεν είναι αντικείμενο της παρούσας εργασίας, πρέπει να αναφερθεί ότι ο ιατροδικαστής αποδέχεται a priori την οριοθέτηση των εγκλημάτων βάσει των κυρίαρχων αξιών της κοινωνίας οι οποίες όμως, όπως είδαμε και παραπάνω οροθετούνται βάσει των εγκληματολογικών θεωριών της σύγκρουσης από αυτούς που κατέχουν εξουσία και ισχύ.

Μπορεί ο ρόλος να είναι κεντρικός ως προς την διερεύνηση του θανάτου αφού για παράδειγμα είναι υπεύθυνος να συλλέξει στοιχεία από το πτώμα όπως αίμα και τρίχες σε μια ανθρωποκτονία και να δώσει τα απαραίτητα στοιχεία όμως η κυριαρχία και πάλι όπως είδαμε και στην δικαστική ψυχιατρική παραμένει στο δικαστή.

Επομένως, συνδέεται με την κριτική που έχουν ασκήσει οι εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης, ως προς την κοινωνική κατασκευή του εγκλήματος, τις κυρίαρχες αξίες, τα διάφορα φιλτραρίσματα που θα περάσει ο δράστης (ή ο υποτιθέμενος δράστης) καθώς και η έξοδος του από το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης με το στίγμα του εγκληματία.

Υποστηρίζεται από τις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης ότι, «το έγκλημα είναι μια κοινωνική κατασκευή που δομείται μέσα από μια διαδικασία εγκληματοποίησης κατά την οποία απονέμεται, σε μια πρώτη φάση, η ιδιότητα του εγκλήματος σε ορισμένες συμπεριφορές από τον ποινικό νόμο, και σε μια δεύτερη φάση, η ταυτότητα του εγκληματία σε ορισμένα πρόσωπα από τα όργανα εφαρμογής του ποινικού νόμου». (Δασκαλάκης,1985:45).

Ο ιατροδικαστής άρα, αφού συνδέεται άρρηκτα με το δικαστή, τον εισαγγελέα, τον ανακριτή καθώς και το δικαστικό – ψυχολόγο ή ψυχίατρο και αφού έγκλημα δεν υπάρχει εάν δεν αποφανθεί για την αιτία και το είδος του θανάτου, μετέχει στην προβολή των κυρίαρχων αξιών των ισχυρών της εκάστοτε κοινωνίας, οριοθετεί το έγκλημά και το δράστη με τα δικά του κριτήρια και τις δικές του αξιολογήσεις.

Γεγονός το οποίο εφάπτεται και με την αποδοχή για τον ποινικό νόμο, στον οποίο όμως ενυπάρχει η προβληματική από τις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης για το «αν προάγει σε εγκλήματα, συμπεριφορές που είναι ή προσλαμβάνονται ως βλαπτικές ή επικίνδυνες για τα συμφέροντα των ισχυρών τάξεων και αγνοεί εντελώς τα συμφέροντα των ομάδων που στερούνται εντελώς εξουσίας». (Δασκαλάκης,1985:63).

Αυτό που απομένει είναι η ανάλυση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση αυτής καθ' αυτής ως κακουργηματικής πράξης που ακολουθεί στο επόμενο κεφάλαιο ώστε να διαπιστωθεί και η σχέση της συγκεκριμένης πράξης με τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου συνολικά που αναλύθηκαν παραπάνω.

5.4 Η Ανθρωποκτονία από πρόθεση

Αφού λοιπόν αναλύθηκαν οι φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου καθώς και οι εγκληματολογικές θεωρίες της συναίνεσης και τις σύγκρουσης θα αναλυθεί η κακουργηματική πράξη της ανθρωποκτονίας από πρόθεση αυτή καθ' αυτή μέσα από διάφορες διαπιστώσεις που έχουν γίνει σε σχέση όμως με τις εγκληματολογικές θεωρίες.

Το έγκλημα της ανθρωποκτονίας έχει θεωρηθεί ένα από τα σοβαρότερα εγκλήματα σύμφωνα με τη θεολογική άποψη και ιδίως με τη χριστιανική αντίληψη. Όπως υποστηρίζει ο κ. Παπαχαραλάμπους «οιοσδήποτε άνθρωπος, ως εικόνα και ομοίωση του θεού, είναι σεβαστός και επομένως η ζωή και του τελευταίου ακόμη ανθρώπου είναι ιερή, με την έννοια ότι ουδείς ιδιώτης έχει δικαίωμα να την αφαιρέσει». (Κουράκης,2005:44).

Άρα διαπιστώνουμε ότι η οριοθέτηση της ανθρωποκτονίας και ειδικά από πρόθεση ως ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα έχει ως μία αφετηρία την παραπάνω θεολογική άποψη.

Το επόμενο επίπεδο το οποίο οριοθετεί την ανθρωποκτονία από πρόθεση είναι το πολιτικό. Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζεται από τον κ. Ζουράρι ότι «ο ανθρωποκτόνος απορρίπτεται από την κοινωνία διότι υποκαθίσταται στις εξουσίες όχι μόνο του θεού, αλλά και του κράτους, το οποίο έως την εποχή του διαφωτισμού ήταν και εκφραστής και της θείας εξουσίας. Επομένως θεωρεί ότι η ανθρωποκτονία είναι ένα συστατικό στοιχείο της πολιτικής και πολιτειακής εξουσίας και ισορροπίας». (Κουράκης,2005:44).

Η παραπάνω οπτική συνδέεται και με τις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης. Υποστηρίζεται δηλαδή ότι «η έννοια του εγκλήματος ως πράξης στρεφόμενης κατά της ολότητας εμφανίζεται ιστορικά με την εμφάνιση πολιτικής εξουσίας και εξαφανίζεται μαζί με την εξαφάνιση της». (Δασκαλάκης,1985:30).

Εξίσου σημαντικός παράγοντας στην περίπτωση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση είναι και αυτός των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Όπως υποστηρίζεται από τον κ. Σόμπολο «η φιλονικία και η απλή συμπλοκή δεν έχει δημοσιογραφικά

ενδιαφέρον, όσο ο θόρυβος που δημιουργείται όταν ο δράστης σκοτώνει κάποιον μέσα σ' ένα αμφιθέατρο 100 ατόμων». (Κουράκης,2005:46).

Δημιουργείται δηλαδή μία βεβιασμένη εικόνα τέρατος ή δράκου από τα Μ.Μ.Ε η οποία, όπως είδαμε και στις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης, προωθεί τις κυρίαρχες αξίες βάσει του δημοσιογραφικού ενδιαφέροντος και δημιουργεί το αίσθημα της κοινής γνώμης βάσει αυτού.

Η επόμενη οπτική που υπάρχει για την ανθρωποκτονία από πρόθεση στηρίζεται σε βιολογικούς παράγοντες για παράδειγμα όπως είναι το φύλο. Όπως υποστηρίζει η κ. Μαραγκοπούλου « οι διάφορες ορμόνες που υπάρχουν σε κάθε φύλο (π.χ. η τεστοστερόνη, που συνδέεται με την επιθετικότητα) διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στο να προσδιορίσουν τις πράξεις ενός ανθρώπου». (Κουράκης,2005:47).

Η παραπάνω οπτική όπως είδαμε και στα δύο πρώτα κεφάλαια της παρούσας εργασίας στηρίζεται στις συναινετικές εγκληματολογικές θεωρίες, οριοθετώντας τον εγκληματία από το φύλο και τις ορμόνες που έχει το κάθε φύλο ξεχωριστά όμως έχουν δεχθεί κριτική από τις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης αφού προκαθορίζουν τα βιολογικά χαρακτηριστικά εκείνων που ανακηρύσσονται επίσημα εγκληματίες από το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης και συνθέτουν, στη συνέχεια το στερεότυπο του εγκληματία». (Δασκαλάκης,1985:81).

Παρομοίως, το ίδιο υφίσταται και για τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά, όπου όπως υποστηρίζει ο κ. Τζεμπελίκο ότι λόγω μιας ψυχικής νόσου όπως είναι η σχιζοφρένεια σε περιόδους ενεργούς ψυχοπαθολογίας, θα μπορούσαν να αποτελέσουν με την επιθετική τους συμπεριφορά κίνδυνο για την κοινωνία». (Κουράκης,2005:47).

Ακριβώς η παραπάνω διαπίστωση ως προς τον κίνδυνο που έχει η κοινωνία από τα συγκεκριμένα άτομα εφάπτεται η παραπάνω κριτική που γίνεται και για τα βιολογικά χαρακτηριστικά του δράστη (ή του υποτιθέμενου δράστη).

Όσον αφορά στην ένταση του φαινομένου, όπως αναφέρει ο κ. Πανούσης « στον 21^ο αιώνα οι προοπτικές που διανοίγονται για την ανθρωποκτονία, με έξαρση, της διασυννοριακής εγκληματικότητας, του οργανωμένου εγκλήματος σε συνδυασμό με την πολιτική διαφθορά, των εγκλημάτων μίσους, των εγκλημάτων κατά συρροή ή κατ' εξακολούθηση και των τελετουργικών εγκλημάτων διαπιστώνεται μία αύξηση της συγκεκριμένης εγκληματικής πράξης». (Κουράκης,2005:49).

Όσον αφορά στις σχέσεις θύτη και θύματος, ο κ. Cusson διαπιστώνει ότι «συνήθως οι ανθρωποκτόνοι γνωρίζονται με το θύμα τους και οι ρόλοι τους είναι ανταλλάξιμοι, δηλ. ανήκουν στον ίδιο κοινωνικό-οικονομικό κύκλο, ή και έχουν παρόμοια ηλικία, κυρίως όμως προέρχονται, σε αντίθεση με άλλοτε, από κατώτερα κοινωνικό-οικονομικά στρώματα και το έγκλημα τους έχει συνήθως σκοτεινό και μοναχικό χαρακτήρα». (Κουράκης,2005:50).

Παρ' όλα αυτά τίθενται προβληματισμοί ως προς το στρώμα και την ηλικία που ανήκουν τα άτομα που διαπράττουν μια ανθρωποκτονία από πρόθεση από τις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης όπως είδαμε και παραπάνω και ως προς τα ζητήματα εξουσίας και ισχύς των ανώτερων στρωμάτων σε συνδυασμό με τις κυρίαρχες αξίες που προωθούνται και προστατεύονται από την ποινική νομοθεσία καθώς και σε ζητήματα στιγματισμού και δημιουργίας στερεοτύπων βάσει της ηλικίας και του κοινωνικό-οικονομικού στρώματος που ανήκει το άτομο.

Η εικόνα δε για την Ελλάδα όπως υποστηρίζει ο κ. Γσιατούρας «είναι διαφορετική αφού υπάρχει μία έλλειψη εμφανούς σχέσης θύματος και δράστη, απουσιάζει το κίνητρο και έχουν διευρυνθεί τα όρια δράσης του εγκληματία». (Κουράκης,2005:51).

Σύμφωνα με τις επίσημες στατιστικές για την εγκληματική πράξη της ανθρωποκτονίας από πρόθεση, « ενώ το 1980 είχαμε 117 περιπτώσεις ανθρωποκτονίας από πρόθεση, το 1990 καταγράφηκαν 204, άρα σχεδόν διπλάσιες, το 1997 φθάσαμε τις 350, δηλαδή περίπου άλλο τόσο, αλλά το 2003 τις 248». (Κουράκης,2005:52).

Ο λόγος που επισημαίνεται είναι «η μεγάλη ροή αλλοδαπών όπου το 2003 οι αλλοδαποί ανθρωποκτόνοι σε σχέση με τους Έλληνες κατείχαν το 49% ενώ το 1990 το 5,5%». (Κουράκης,2005:52).

Όμως επισημαίνεται ότι «δεν μπορούμε να φορτώνουμε στους αλλοδαπούς ολόκληρη την αύξηση της εγκληματικότητας, όπως δυστυχώς γίνεται». (Κουράκης,2005:52).

Από τα παραπάνω στοιχεία ναί μεν προκύπτει μία αύξηση των ανθρωποκτονιών από πρόθεση και μία σύνδεση με τους αλλοδαπούς, καθώς και τα στοιχεία που συνδέουν την εγκληματικότητα με τους αλλοδαπούς ενέχουν προβληματισμούς για στιγματισμό και δημιουργία στερεοτύπων καθώς και για μια μετατόπιση η οποία συνδέεται με αυτούς που κατέχουν την εξουσία και την ισχύ και

άρα δημιουργούν και προωθούν τις κεντρικές αξίες τις κοινωνίας οι οποίες προστατεύονται από την ποινική νομοθεσία.

Όσον αφορά στην αντιμετώπιση του φαινομένου, η κ. Τσήτσουρα υποστηρίζει ότι μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τους ανθρωποκτόνους μέσω της καταστολής», (Κουράκης,2005:54). Η πεποίθηση αυτή ωστόσο βάσει των εγκληματολογικών θεωριών της σύγκρουσης ενέχει αρκετά προβλήματα, αφού η καταστολή συνδέεται με την προστασία των κυρίαρχων αξιών της κοινωνίας, αξίες οι οποίες τίθενται από αυτούς που κατέχουν ισχύ και εξουσία και προστατεύονται από τέτοιου είδους μέτρα μέσω της ποινικής δικαιοσύνης.

Συνεπώς και σύμφωνα με τις εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης, το έγκλημα, και συγκεκριμένα ως προς το έγκλημα της ανθρωποκτονίας από πρόθεση μπορεί να αναφερθεί ότι «ως συμπεριφορά, δε διαφέρει από την μη εγκληματική συμπεριφορά ως προς κάποια εσωτερική ιδιότητα που να το ανάγει σε ιδιαίτερη κατηγορία, αν διακρίνεται από την μη εγκληματική συμπεριφορά, είναι ως προς τον ποινικό νόμο» (Δασκαλάκης,1985:15). Η θέση αυτή προκύπτει αν λάβουμε υπόψη ότι σε πολλές κοινωνίες, όπως λόγου χάρη στην Αρχαία Σπάρτη, υπήρχε θεσμοθετημένη ανθρωποκτονία από πρόθεση.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αναλύοντας την ανθρωποκτονία από πρόθεση ως περίπτωση μελέτης μιας εγκληματικής πράξης μέσα από τις δύο επιστημονικές προσεγγίσεις, αφενός της εγκληματολογίας του περάσματος στην πράξη δηλαδή οι εγκληματολογικές θεωρίες της συναίνεσης και αφετέρου η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης δηλαδή οι εγκληματολογικές θεωρίες της σύγκρουσης, διαφαίνεται η διαφορετική αντιμετώπιση και οριοθέτηση του εγκλήματος και του εγκληματία σε σχέση με τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου.

Επιπροσθέτως, αφού αναλύθηκαν οι δύο εγκληματολογικές προσεγγίσεις, μελετήθηκε η σχέση που έχουν οι φορείς επίσημου κοινωνικού ελέγχου και το πώς αυτό συνδέεται με το δράστη (ή τον υποτιθέμενο δράστη). Εν' συνεχεία αναλύθηκαν οι επιστημονικοί κλάδοι της δικαστικής ψυχολογίας και δικαστικής ψυχιατρικής αφού αποτελούν δύο νέα επιστημονικά πεδία για την Ελλάδα ώστε να μελετηθεί εξίσου η συνάφεια τους με τους υπόλοιπους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου.

Όλα τα παραπάνω σε σχέση με την επιστήμη της ιατροδικαστικής η οποία αποτελεί τον κορμό στην μελέτη μιας ανθρωποκτονίας από πρόθεση σύμφωνα με την Ελληνική Ποινική Νομοθεσία όπως είδαμε παραπάνω σε σχέση με την οριοθέτηση της ανθρωποκτονίας.

Διαφαίνεται λοιπόν η διαφορετική αντιμετώπιση και οριοθέτηση του εγκλήματος από τις δύο εγκληματολογικές προσεγγίσεις αφού για την πρώτη το έγκλημα και ο εγκληματίας αποδίδονται σε βιολογικούς, ψυχολογικούς, ψυχιατρικούς και κοινωνικούς παράγοντες ως αιτιοκρατικές προσεγγίσεις ενώ για τη δεύτερη η οποία αποτελεί κριτική της πρώτης το έγκλημα προκύπτει από τις κεντρικές αξίες τις κοινωνίας οι οποίες υποστηρίζουν τα συμφέροντα των ισχυρών και αυτών που έχουν εξουσία και η οποία προστατεύεται από τον ποινικό νόμο.

Όσον αφορά, στον ποινικό νόμο, το δικαστήριο διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο ως φορέας επίσημου κοινωνικού ελέγχου αφού παρόλο που συνδέεται άμεσα με τους υπόλοιπους όπως αναλύθηκε παραπάνω (εισαγγελία, ανακριτική, δικαστική ψυχολογία και ψυχιατρική καθώς και ιατροδικαστική), μέσω αυτού εν' τέλη θα αποδοθεί η κατηγορία ή η αθώωση του δράστη ή του υποτιθέμενου δράστη.

Σημαντική, είναι η διαπίστωση ως προς τις εξουσιαστικές και διαχωριστικές σε μερικές περιπτώσεις γραμμές ανάμεσα στους φορείς του επίσημου κοινωνικού

ελέγχου, αφού ενώ ο ένας προκύπτει από τον άλλο, δηλαδή πρέπει ο δικαστής να κρίνει και να προσκαλέσει τον δικαστικό ψυχολόγο ή ψυχίατρο σε μία συγκεκριμένη περίπτωση θα λάβει την γνωμοδότηση του αλλά ο ίδιος θα αποφασίσει για το αν θα δικάσει ή θα αθωώσει το δράστη (ή υποτιθέμενο δράστη).

Για την περίπτωση δε της ανθρωποκτονίας από πρόθεση αυτή καθ' αυτή διαπιστώθηκε ότι υπάρχει άμεση σχέση και μάλιστα εξουσίας σε σχέση με του φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, με το κεντρικό ρόλο του δικαστηρίου και η οποία αντιμετωπίζεται συνεναιτικά δηλαδή τους βιολογικούς, ψυχολογικούς και κοινωνικούς παράγοντες που αντιμετωπίζει ο δράστης.

Παρ' όλα αυτά δεν τίθενται ζητήματα στιγματισμού του εγκληματία, δημιουργίας στερεοτύπων γι' αυτών, κυρίαρχων αξιών της κοινωνίας που προκύπτουν από την κοινωνική τάξη που έχει την εξουσία, φιλτραρίσματος του δράστη (ή του υποτιθέμενου δράστη) από τις διάφορες φάσεις που πρέπει να περάσει μέχρι να οδηγηθεί στην τελική του ακροατηρίου στο δικαστήριο και εν τέλει να τεθεί το θέμα της κοινωνικής σημασίας του στίγματος, των συνεπειών του πάνω στον ίδιο τον στιγματισμένο και το ευρύτερο κοινωνικό του περίγυρο.

Συμπερασματικά, και μέσω των παραπάνω αναλύσεων διαφαίνεται αφενός η κοινωνική κατασκευή της ανθρωποκτονίας εκ' προθέσεως, ως εγκληματικής πράξης σε βαθμό κακουργήματος καθώς και η σύνδεση των φορέων του επίσημου κοινωνικού ελέγχου τόσο με την παραπάνω κατασκευή όσο και μεταξύ τους με σχέσεις εξουσίας και κυριαρχίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- 1.Γεωργούλας Στράτος. (2003) «Αποκλίνουσα Συμπεριφορά των Νέων», εκδόσεις Εκκρεμές, Αθήνα.
- 2.Κωνσταντίνος Γαρδίκας. (2001) «Εγκληματολογία», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.
- 3.Δημόπουλος Παναγιώτης. (2004) «Η Εισαγγελία», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.
- 4.Μπουφίδης Μιχάλης. (2006) «Σωματική βλάβη και ανθρωποκτονία, δογματική προσέγγιση, οντολογική γεινίαση και ποιοτική διαφοροποίηση», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.
- 5.Κοτσάλης Λεωνίδα. (2007) «Δικαστική Ψυχολογία», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.
- 6.Κουράκης Νέστωρ. (2005) «Εγκληματολογικοί Ορίζοντες, β' πραγματολογική προσέγγιση και επιμέρους ζητήματα», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.
- 7.Κουράκης Νέστωρ. (2005) « Εγκληματολογικοί Ορίζοντες, β' πραγματολογική προσέγγιση και επιμέρους ζητήματα», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.
- 8.Καρράς Αργύρης. (2007) «ποινικό δικονομικό δίκαιο (Γ έκδοση)», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.
- 9.Μαργαρίτης Λάμπρος. (2008) «Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.
- 10.Πανούσης Γιάννης. (1999) «Εγκληματολογία, Εγκληματολογική έρευνα και ΜΜΕ», εκδόσεις Ελευθερουδάκης, Αθήνα.
- 11.Πανούσης Γιάννης. (2000) «Θεμελιώδη ζητήματα της Εγκληματολογίας», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.
- 12.Πανούσης Γιάννης. (2007) «Φυσιογνωμική. Μια σύγχρονη εγκληματολογική προσέγγιση, τέταρτη έκδοση, εκδόσεις Ελευθερουδάκης, Αθήνα.

13. Δημόπουλος Χαράλαμπος. (1997) «Ο Ανήλικος Ανθρωποκτόνος», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.
14. Κουράκης Νέστωρ. (2003) «Αντεγκληματική πολιτική. Δεκάξι μελέτες που ολοκληρώνουν το έργο, μαζί με επίμετρο και συνολικά ευρετήρια», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.
15. Κοτσάλης Λεωνίδα. (2002) «Εισαγωγή στη Δικαστική Ψυχιατρική, Τρίτη έκδοση» εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.
16. Κοτσάλης Λεωνίδα, Τριανταφύλλου Γεώργιος. (2007) «Ανθρώπινα Δικαιώματα και Ποινικό Δίκαιο», εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
17. Καπώνης Πάνος. (2007) «Φαρμακευτικό Δίκαιο, τόμος Α», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.
18. Παπακωνσταντής Γιώργος. (2006) «Στοιχεία Εγκληματολογίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.
19. Πανούσης Γιάννης. (1993) «Εγκλημα και τοπική κοινωνία», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.
20. Μπέκας Γιάννης. 2002 «Εγκλήματα κατά της ζωής και της υγείας», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.
21. Βιδάλη Σοφία. (2007) «Εγκληματικότητα και Αστυνομία» εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.
22. Δασκαλάκης Ηλίας. (1985) «Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης», εκδόσεις Σάκκουλα. Αθήνα-Κομοτηνή.
23. Ζαραφονίτου Χριστίνα. (2002) «Ο φόβος του εγκλήματος», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.
24. Κουράκης Νέστωρ. (2005) «Συμβολές στη μελέτη της Ανακριτικής», εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.
25. Goffman Erving. (2001) «Στίγμα», εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Vold G., Bernard T., Snipes J., “Theoretical criminology”, Oxford University Press, New York, 2002.
2. McLaughlin E., Muncie J., Hughes G., “Criminological Perspectives”, Sage Publications, Open University, 1996.

3. See, E., "Criminological Theories: Introduction, Evaluation, and Application", Roxbury Publishing Company, Los Angeles, California, 2004.

ΆΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ.

1. www.criminology.fsu.edu/crimtheory/conflict.htm.
2. : [http:// ellinikaxronika.blogspot.com/2007/12/91207.html](http://ellinikaxronika.blogspot.com/2007/12/91207.html)